

Jaarrapportage 2017

Waterschap Noorderzijlvest

Groningen, mei 2018

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	5
2. HET JAARVERSLAG 2017	9
PROGRAMMAVERANTWOORDING	9
Programma 1 – Waterveiligheid en rampenbestrijding	12
Programma 2 – Voldoende en Gezond water	18
Programma 3 – Gezuiverd Water	29
Programma 4 – Water en Maatschappij	34
Programma 5 – Bedrijfsvoering	40
PARAGRAFEN	45
A. Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar	45
B. Incidentele Baten en Lasten	45
C. Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	46
D. Waterschapsbelastingen	46
E. Weerstandsvermogen	49
F. Financiering.....	51
G. Verbonden partijen.....	53
H. Bedrijfsvoering	55
I. EMU-saldo	57
J. Topinkomens.....	59
3. JAARREKENING 2017	60
VERSLAG VERANTWOORDING FINANCIEEL BEHEER.....	60
REKENINGRESULTAAT	60
ANALYSE VERSCHILLEN TUSSEN JAARRAPPORTAGE EN NAJAARSRAPPORTAGE.....	62
3.1 De exploitatierekening naar programma's	72
3.2 De exploitatierekening naar kostendragers en de toelichting	73
3.3 De exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten	76
3.4 De balans per 31 december 2017 en de toelichting	77
3.4.1 Toelichting op de balans	78
3.4.2 Waarderingsgrondslagen	78
3.4.3 Activa	82
3.4.4 Passiva.....	87
4. BIJLAGEN	98
A. Staat van vaste activa	98
B. Staat van financiële activa	99
C. Overzicht investeringskredieten per 31 december 2017.....	100
D. Staat van reserves en voorzieningen	102
E. Staat van vaste schulden.....	103
F. Berekening van het rente-omslagpercentage	104
G. Risicoparagraaf	105
H. Vaststelling jaarrapportage	107
I. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	108

1. Inleiding

Voorwoord

Hierbij ontvangt u de rapportage 2017 van het waterschap Noorderzijlvest. Door middel van deze rapportage wordt aan het algemeen bestuur verantwoording afgelegd over de bereikte doelen en resultaten, de uitgevoerde acties en de daarvoor ingezette middelen. De Jaarrapportage 2017 heeft zowel een interne als een externe verantwoordingsfunctie.

De Jaarrapportage 2017 bestaat uit twee onderdelen:

1. In het Jaarverslag wordt voor de programma's 1 tot en met 5 inhoudelijk ingegaan op het gevoerde beleid, de gerealiseerde doelen, alsmede de financiële gevolgen hiervan. Daarnaast is in het Jaarverslag een aantal verplicht voorgeschreven paragrafen opgenomen. Voorbeelden hiervan zijn de risicoparagraaf en de paragraaf over het weerstandsvermogen.
2. In de Jaarrekening zijn de balans, de toelichting op de balans, de exploitatierekening (naar programma's) en de toelichting daarop opgenomen. Tenslotte is een aantal bijlagen voorgeschreven. In de balans komt tot uitdrukking hoe onze vermogenspositie is. Dit betreft een momentopname per ultimo 2017.

Het onderdeel Jaarverslag is afgestemd op het Jaarplan, de Voor- en Najaarsrapportage en volgt de bestuurlijke wens om op een beleidsmatig niveau verantwoording af te leggen over het gevoerde beleid. De wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de gestelde doelen zoals beschreven in het Jaarplan 2017 is onlosmakelijk verbonden met de wijze waarop het waterschap zijn taak wil oppakken en uitvoeren. Het Jaarverslag sluit aan op de vijf programma's van de Perspectiefnota. Dit past binnen de voorschriften van de Waterschapswet welke een programma-indeling verplicht stelt. De opgenomen programma's sluiten aan op de programma's van het Waterbeheerprogramma 2016 – 2021.

Bij het opstellen van de Jaarrapportage 2017 is onder meer gebruik gemaakt van de informatie uit de Voor- en Najaarsrapportage 2017. Via deze rapportages is tussentijds verantwoording afgelegd aan het algemeen bestuur.

Samenvatting

Het jaar 2017 was meteorologisch gezien in het beheergebied van Noorderzijlvest een zeer warm en nat jaar. Er viel over het gehele jaar zo'n 940 mm aan neerslag. Dit is circa 125 mm meer dan het gemiddelde van de afgelopen 50 jaar. Opvallend was de grote hoeveelheid neerslag in de zomermaand juli. In deze maand viel er circa 180 mm, de grootste neerslagsom ooit in de maand juli gemeten. De gevallen neerslag zorgde vooral tijdens het oogstseizoen tot lokale wateroverlast. Doordat in de zomermaanden relatief veel begroeiing in de watergangen aanwezig is, kon het water soms maar langzaam richting de boezem worden afgevoerd. In de andere maanden zorgde de hoeveelheid regen niet tot wateroverlastsituaties.

Gedurende de stormperioden hebben we in januari en oktober 2017 door de te verwachten hoge waterstanden op zee de coupures te Delfzijl vier keer moeten sluiten. Tijdens deze stormen is tevens volledige dijkbewaking uitgevoerd.

Waterveiligheid staat bij waterschap Noorderzijlvest voorop. Om de veiligheid voor onze inwoners zoveel als mogelijk te garanderen zijn dit jaar grote stappen gezet. Zo is, na een intensieve voorbereiding, in 2017 daadwerkelijk gestart met de uitvoering van de dijkverbetering Eemshaven – Delfzijl.

Daarnaast is in 2017 volop uitvoering gegeven aan het versterken van de boezemkeringen langs het Noord-Willemskanaal en de kering aan de noordzijde van het Eemskanaal. Het plaatsen van nieuwe damwanden en het verhogen en verbreden van de kering met ingedroogd baggerslib vanuit het Damsterdiep wordt in 2018 gecontinueerd. Voor de keringen rond het Lauwersmeer zijn in 2017 de voorbereidende onderzoeken en werkzaamheden uitgevoerd.

In 2017 is wederom intensief ingezet op de beheersing van de muskusrattenpopulatie. Zo zijn er in het beheergebied van ons waterschap in 2017 met extra inzet, circa 7.900 muskusratten gevangen. In 2016 waren dat nog bijna 15.000 stuks. Ten opzichte van het jaar 2012 (het eerste jaar dat deze taak bij het waterschap is ondergebracht) zijn in 2017 ongeveer 75% minder ratten gevangen. Ondanks deze forse afname van het aantal muskusratten, is Noorderzijlvest nog wel het waterschap in Nederland met het hoogste aantal vangsten per km watergang.

Samen met provincies hebben wij in 2017 in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) subsidieregelingen opgesteld voor projecten ter reductie van erfemissies vanuit de landbouw. Uitvoering van deze projecten vinden vanaf 2018 plaats, om zo de waterkwaliteit in onze watergangen te verbeteren.

In 2017 zijn in het Zuidelijk Westerkwartier samen met andere overheden, partners en betrokkenen in een gebiedsproces de inrichtingsplannen voor de herinrichting en herstel van het Dwarsdiep en de realisatie van waterbergingsgebieden opgesteld. De komende jaren zal dit tot uitvoering komen. Overige werkzaamheden vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water, waar in 2017 aan gewerkt is, zijn de aanleg van circa drie kilometer natuurvriendelijke oevers, de aanleg van vispassages in de Grote Masloot en de start van het beekherstel van het Oostervoortsche Diep.

Vanuit het meerjarig onderhoudsprogramma zijn ook in 2017 renovatiewerkzaamheden uitgevoerd aan één van de spuikokers en schuiven van de Cleveringsluis te Lauwersoog. Vijf van de twaalf spuikokers zijn inmiddels gereed. Daarnaast is de beschoeiing van een deel van het Usquerdermaar in 2017 vervangen c.q. hersteld. Samen met de gemeente Appingedam en de aanliggende eigenaren zijn in 2017 afspraken gemaakt over de vervanging van de bestaande grondkering aan de Solwerderstraat langs het Damsterdiep. De uitvoering hiervan is eind 2017 gestart. Voor het behouden van een goed waterbeheer is in 2017 een groot gedeelte van het Boterdiep (traject Ceres – haven Uithuizen) gebaggerd en is vanaf de zomer gestart met het baggeren van de tweede fase van het Damsterdiep.

In 2017 zijn de bruggen Westervijwerderdraai en Molentil, beide gelegen in de gemeente Loppersum, gerenoveerd. Tevens is gestart met een constructief onderzoek naar ruim 30 bruggen. Na afronding van dit onderzoek wordt in de eerste helft van 2018 een meerjarenonderhoudsplan opgesteld.

Voor de verwerking van rioolwaterzuiveringslib zijn voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd om de filterpersen op de rioolwaterzuiveringsinstallatie te Garmerwolde te vervangen. De aanbesteding is geweest, waarna begin 2018 is gestart met de uitvoering. De uitvoering van deze omvangrijke investering zal doorlopen tot medio 2019.

Voor een optimalisatie van het zuiveringsproces van afvalwater is in 2017 groot onderhoud verricht op een aantal rioolwaterzuiveringsinstallaties, is de procesautomatisering aangepast, is het rioolgemaal Hoogkerk in bedrijf genomen en zijn negen rioolgemalen en een aantal afvalwaterpersleidingen gerenoveerd. De aanbesteding voor de slibeindverwerking voor de komende drie jaren op de rwzi Garmerwolde is in 2017 gegund.

In 2017 is ruim € 45 miljoen besteed aan investeringsprojecten, waarvan het overgrote deel (€ 35 miljoen) ten behoeve van de versterking van de zeedijk en boezemkeringen. Voor het overige is circa € 6,4 miljoen besteed aan projecten ten behoeve van de verbetering van het watersysteem en ruim € 3,6 miljoen voor de taak waterzuivering.

Aan subsidies en cofinanciering door derden is in 2017 een bedrag ontvangen van ruim € 37 miljoen, waarvan € 9,6 miljoen betrekking heeft op vooruit ontvangen bedragen. Circa € 31 miljoen heeft betrekking op een financiële bijdrage vanuit het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

Resultaat

Ten opzichte van de primitieve begroting bedraagt het resultaat na bestemming over 2017 € 0,6 miljoen (negatief). Het resultaat van 2017 wordt nadelig beïnvloed door baten en lasten voorgaande jaren (€ 0,3 miljoen) en nadelig beïnvloed door incidentele baten (€ 0,8 miljoen). In totaal hebben deze posten een negatief effect op het resultaat van bijna € 1,2 miljoen.

Baten en lasten voorgaande jaren (per saldo een nadeel van € 330.000):

- een extra afschrijving op de aanschaf van gronden in voorgaande jaren (€ -330.000).

Incidentele baten en lasten (per saldo een nadeel van ca. € 849.000):

- een bate wegens het verlenen van een zakelijk recht van opstal (€ 118.000);
- een extra bijdrage in de exploitatiekosten van Hefpunt als gevolg van de oprichting van het Noordelijk Belastingkantoor (kosten 'schoon door de poort') (€ - 209.000)
- een schadepost (calamiteit) op het transportstelsel Eelde van € -338.000;
- het treffen van een voorziening in verband met belastingheffing op Wegen (afbakening/definitie) van € -420.000.

Het Jaarplan 2017 gaf een resultaat aan van € 0 aan, terwijl bij de najaarsrapportage een voordeel van ruim € 0,2 miljoen werd geprognosticeerd.

Rekeningresultaat 2017 (bedragen × € 1 miljoen.)	t.o.v. begroting primitief	t.o.v. begroting gewijzigd
Lasten		
Kapitaallasten	0,2	0,2
Personeelslasten	-0,4	-0,1
Gebruiks- en verbruiksgoederen	0,2	0,1
Energiekosten	-0,1	-0,2
Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen	0,2	0,1
Onderhoud door derden	-0,8	-0,3
Diensten door derden en bijdragen aan derden	-	-0,2
Toevoegingen aan voorzieningen	-0,9	-0,7
Toevoegingen aan reserves	-0,6	-
Aandeel en doorberekende kosten	-	-
Afschrijving van boekverliezen	-	-
Onvoorzien	-	-
Totaal lasten	-2,2	-1,1
Baten		
Rentebaten	0,1	0,1
Dividenden	0,6	-
Baten personeel	0,2	-
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	-0,3	-
Waterschapsbelastingen	0,7	0,1
Bijdragen van derden	-	-
Onttrekkingen aan voorzieningen	0,1	0,1
Onttrekkingen aan reserves	0,2	-
Doorberekeningen aan investeringen	-	-
Totaal baten	1,6	0,3
Totaal baten en lasten	-0,6	-0,8

Het negatieve resultaat ten opzichte van de Najaarsrapportage is € 0,8 miljoen. Dit resultaat wordt op hoofdlijnen als volgt verklaard:

Kapitaallasten + doorberekeningen aan investeringen € 0,2 miljoen
Zowel de rentelasten als de afschrijvingskosten laten een gering voordeel zien van (beide ca. € 0,1 miljoen). De doorberekende interne kosten aan de investeringen liggen nagenoeg op het niveau van de gewijzigde begroting.

Personeelslasten € - 0,1 miljoen
Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de personeelslasten een nadeel zien van € 0,1 miljoen. Dit wordt met name veroorzaakt door een voordeel op de directe salarislasten (€ 0,1 miljoen), een hogere post voor pensioenpremie en sociale lasten (€ - 0,1 miljoen) en ophoging van de nog op te nemen verlofuren ultimo boekjaar (€ - 0,1 miljoen).

Goederen en diensten € -0,5 miljoen
Ten opzichte van de najaarsrapportage is een nadeel ontstaan wegens gemaakte kosten als gevolg van calamiteiten/schades/bestuursdwang (€ - 0,3 miljoen), meer uitgaven voor chemicaliën (€ - 0,2 miljoen), dieselolie (€ - 0,2 miljoen), afvoer slib en afvalwater (€ - 0,2 miljoen) en exploitatiekosten Hefpunt (€ - 0,1 miljoen). De kosten voor technische en administratieve advisering zijn lager (€ 0,2 miljoen), overige diensten door derden zijn lager (€ 0,2 miljoen) en huur van (klein) materieel is lager (€ 0,1 miljoen).

Toevoegingen en onttrekkingen aan voorzieningen en reserves en boekverliezen € - 0,6 miljoen
Ten opzichte van de najaarsrapportage zijn met name de volgende mutaties gerealiseerd:
- meer toegevoegd aan de voorziening pensioen (voormalig bestuur (€ - 0,1 miljoen);
- een toevoeging aan de voorziening (afbakening/definitie) wegen (€ - 0,4 miljoen).
- meer toegevoegd aan de reserve fonds oude leidingen (€ - 0,1 miljoen).

Rentebaten € 0,1 miljoen
De rentebaten zijn € 0,1 miljoen hoger dan geraamd.

Waterschapsbelastingen € 0,1 miljoen
Ten opzichte van de najaarsrapportage is een voordeel van ca. € 0,1 miljoen ontstaan. Dit wordt met name veroorzaakt door minder oninbare bedragen € 0,1 miljoen), hogere belastingopbrengsten (€ 0,1 miljoen) en meer kwijschelding (€ - 0,1 miljoen).

In hoofdstuk 3. onder 'Analyse verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage worden de resultaten op de onderscheiden kostensoorten nader toegelicht.

Bestemming van het resultaat en weerstandsvermogen

Het resultaat ad € 0,6 miljoen zal, na besluit van het algemeen bestuur, ten gunste of te laste worden gebracht van de algemene reserves en/of de bestemmingsreserves. Het resultaat is voor € 1,4 miljoen toe te rekenen aan de taak Watersysteembeheer (negatief) en voor € 0,8 miljoen aan de taak Zuiveringsbeheer (positief). In hoofdstuk 3. onder 'Rekeningresultaat' is hiertoe een voorstel opgenomen.

De algemene reserves worden gezien als bron voor het weerstandsvermogen van het waterschap.

De gewenste minimale omvang van het weerstandsvermogen is op basis van de jaarlijkse risico-inventarisatie bepaald op € 2,9 miljoen (watersysteembeheer € 2,5 miljoen en zuiveringsbeheer € 0,4 miljoen). De aanwezige algemene reserves per ultimo 2017 (na verwerking resultaat) bedragen in totaal € 8,7 miljoen (watersysteembeheer € 1,1 miljoen en zuiveringsbeheer € 7,6 miljoen).

De taak watersysteembeheer heeft per ultimo 2017 derhalve een tekort van € 1,4 miljoen, terwijl de taak zuiveringsbeheer een overschot heeft van € 7,2 miljoen. In paragraaf 2 E. 'Weerstandsvermogen' wordt een nadere beschouwing gegeven over het weerstandsvermogen.

2. Het jaarverslag 2017

Programmaverantwoording

De Waterschapswet vereist dat het algemeen bestuur op hoofdlijnen het beleid formuleert. Dat is gedaan in het Waterbeheerprogramma aan de hand van de bestuurlijke programma's. Daarnaast zijn door de coalitiepartners in een bestuursakkoord de prioriteiten en acties voor de bestuursperiode 2015-2019 aangegeven. Per programma zijn de visie, de doelen en maatregelen geformuleerd. Het waterbeheerprogramma 2016-2021 en het bestuursakkoord vormen de basis voor de Perspectiefnota, het Jaarplan en de bijbehorende rapportages en evaluaties. Zo worden de Perspectiefnota, het Jaarplan en de rapportages in lijn gebracht met het waterbeheerprogramma en bestuursakkoord.

De verantwoording van de programma's omvat het totaal van baten en lasten van het waterschap.

Bij het opstellen van deze jaarrapportage is op het niveau van de programma's gekeken naar alle lasten en de baten alsmede de bestedingen en ontvangsten ten aanzien van investeringen.

In onderstaande tabel is het totaal van de lasten en baten (inclusief waterschapsbelastingen) afgezet tegen zowel de begroting 2017 als tegen de begroting 2017 na wijziging. Tevens zijn de resultaten uit het jaar 2016 vermeld.

Totaal programma 1-5

in € 1.000	Lasten							Baten			Resultaat
	Kapitaal lasten	Personeels lasten	Goederen & diensten	Toev.res. & voorz.	Afschr.boek verliezen	Onvoorzien	Totaal lasten	Waterschaps belasting	Overige	Totaal baten	
Jaarrapportage 2017	21.544	22.250	31.776	1.420	-	-	76.990	59.390	17.038	76.428	-562
Jaarplan 2017 na wijz.	21.711	22.187	31.297	745	-	-	75.940	59.269	16.897	76.166	226
Jaarplan 2017	21.695	21.841	31.251	-	-	10	74.797	58.673	16.124	74.797	-
Jaarrapportage 2016	21.925	20.412	30.241	1.273	153	-	74.004	58.594	18.754	77.348	3.344
in € 1.000	Investerings										
	Bruto	Subsidie	Bijdr. res	Netto							
Jaarrapportage 2017	45.635	27.297	20	18.318							
Eindejaarsprogn. NJR	37.579	15.870	-	21.709							
Jaarplan 2017	74.434	46.075	-	28.359							
Jaarrapportage 2016	29.053	17.836	95	11.122							

Onderstaand volgt op hoofdlijnen een nadere toelichting op de onderscheiden lasten en baten.

Kapitaallasten

Bij het opstellen van het Jaarplan 2018 (najaar 2017) is gekeken naar de projecten die vanuit 2017 naar verwachting doorlopen tot in 2018. Tevens heeft een actualisatie plaatsgevonden van de eindejaarsprognoses van de voorgenomen investeringen in 2017.

In de najaarsrapportage was reeds rekening gehouden met een correctie op de afschrijving op de aanschaf van gronden in voorgaande jaren.

De kapitaallasten komen per saldo ca.€ 0,2 miljoen beneden het niveau van de gewijzigde begroting uit. Dit betreft voornamelijk rentelasten.

Personeelslasten

De organisatie heeft op 1 januari 2017 een formele formatie van 264,9 fte. In het jaarplan 2017 is (financieel) gerekend met de bezetting van 277,4 fte. De werkelijke bezetting bedroeg op 1 januari 2017 273,6 fte en op 31 december 2017 277,8 fte. De gemiddelde bezetting in 2017 bedroeg 275,7 fte. De personeelslasten komen nagenoeg op het niveau van de gewijzigde begroting uit.

Goederen en diensten

In het Jaarplan 2017 zijn de goederen en dienstenbudgetten gebaseerd op de ramingen zoals opgenomen in de Perspectiefnota 2017-2020. Er is rekening gehouden met contractueel overeengekomen prijsstijgingen en op de overige budgetten is de raming op beperkte schaal naar boven bijgesteld ten gevolge van prijsstijgingen in de afgelopen jaren.

De verwachting in het najaar was dat het budget voor goederen en diensten ongeveer op het niveau van het jaarplan zou uitkomen, waarbij rekening is gehouden met enkele verschuivingen binnen de onderscheiden programma's.

De goederen en diensten komen per ultimo boekjaar uit op € 31,8 miljoen (€ 0,5 miljoen hoger dan in het najaar verwacht). Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een nadeel op de posten chemicaliën, dieselolie, afvoer slib en afvalwater, exploitatiekosten Hefpunt en een schadepost als gevolg van een calamiteit. Anderzijds zijn de kosten voor externe advisering en overige dienstverlening door derden iets lager uitgevallen.

Toevoegingen aan de reserves en voorzieningen

Per ultimo boekjaar is de hoogte van de onderscheiden voorzieningen opnieuw becijferd. Dit heeft geleid tot verdere ophoging van de voorziening pensioen (voormalig) bestuur, de voorziening werkloosheid voormalig personeel en de bestemmingsreserve fonds oude leidingen. Tevens is een voorziening gecreëerd in verband met een mogelijke teruggaaf van belastinggelden in het kader van afbakening/definitie wegen over voorgaande jaren.

Baten (inclusief waterschapsbelastingen)

De belastingopbrengsten zijn in het najaar opgehoogd met € 0,6 miljoen naar € 59,3 miljoen. Ten opzichte van de gewijzigde begroting is een voordeel op de belastingopbrengsten ontstaan van ruim € 0,1 miljoen, met name veroorzaakt door meer kwijschelding (€ - 0,1 miljoen), minder oninbare bedragen (€ 0,1 miljoen) en een hogere belastingopbrengst (€ 0,1 miljoen).

De overige baten zijn in het najaar opgehoogd met € 0,8 miljoen naar € 16,9 miljoen, grotendeels als gevolg van gerealiseerde boekwinst en uitgekeerd dividend op (inmiddels geliquideerde) beleggingen fonds oude leidingen.

Ten opzichte van de gewijzigde begroting is een voordeel ontstaan van ruim € 0,1 miljoen, voornamelijk als gevolg van een hogere onttrekking aan de voorzieningen (voormalig) personeel.

Investeringen

In de Najaarsrapportage zijn de bruto bestedingen naar beneden bijgesteld met € 36,9 miljoen. De te verwachten subsidies/bijdragen van derden in de lopend projecten zijn eveneens naar beneden bijgesteld en wel met € 30,2 miljoen. Per saldo leidde dit tot een verwachte daling van € 6,7 miljoen.

De Jaarrapportage laat zien dat de bruto bestedingen in 2017 € 8,1 miljoen hoger uitkomen dan verwacht in het najaar. Dit wordt op hoofdlijnen veroorzaakt door de in uitvoering zijnde projecten op de primaire waterkeringen.

De subsidies/bijdragen van derden vallen € 11,4 miljoen hoger uit. In verband met enige onzekerheid van het tijdstip van de te ontvangen subsidie/bijdrage van derden werd bij de najaarsrapportage een voorzichtige lagere prognoses van de te verwachten subsidie/bijdrage van derden aangehouden. De netto bestedingen zijn derhalve € 3,4 miljoen lager dan verwacht.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt per programma inzicht gegeven in:

- de mate waarin de doelstellingen zijn gerealiseerd;
- de gerealiseerde netto kosten in relatie tot de bedragen opgenomen in de begroting;
- de gerealiseerde investeringen ten opzichte van hetgeen is opgenomen in het Jaarplan 2017;
- de belangrijkste afwijkingen tussen realisatie en Jaarplan 2017 inclusief analyse.

Binnen de **programma's** wordt bij de te onderscheiden opgaven door middel van een gekleurd opsommingsteken aangegeven in hoeverre het bereiken van de doelstellingen op koers ligt. Een **groen rondje (●)** geeft aan dat de geplande maatregelen in 2016 zijn gerealiseerd. Een **oranje rondje (●)** geeft aan dat de maatregel wel gerealiseerd wordt, maar dat er vertraging is opgetreden en derhalve later gerealiseerd wordt. Een **rood rondje (●)** betekent dat niet aan de maatregel is voldaan of dat een overschrijding van de kosten is opgetreden. In het geval een onderwerp dat niet is opgenomen in het jaarplan en door ontwikkelingen en nieuwe inzichten toch is uitgevoerd, dan is dat aangegeven met een **open groen rondje (○)**.

Programma's

Programma 1 – Waterveiligheid en rampenbestrijding

Toelichting op inhoud van het programma

In dit programma heeft "waterveiligheid" betrekking op de aanleg, het onderhoud en het beheer van de zeekering en de boezemkaden. Daaronder worden alle werkzaamheden begrepen die te maken hebben met de veiligheidsketen, inclusief het toezicht op de dijken en kaden en de calamiteitenbestrijding. In dit programma zit ook de beleidsontwikkeling van de relatie tussen het oppervlaktewaterbeheer en de veiligheid voor de burgers (voorkomen van overstromingen). Door sterke dijken en waterkeringen wordt voldaan aan de 'eerste laag' van het veiligheidsbeleid. Alle werkzaamheden ten aanzien van calamiteitenbestrijding vallen onder dit programma; niet enkel calamiteiten ten aanzien van hoog water, maar ook die van watertekorten en calamiteiten ten aanzien van de waterkwaliteit en het vaarwegbeheer. In dit programma zijn de kosten voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de beheersing van de muskusratten- en beverrattenpopulatie opgenomen.

Visie op Waterveiligheid en rampenbestrijding

Bescherming tegen overstromingen, vanuit zee of vanuit de binnenwateren, is een kerntaak van het waterschap Noorderzijlvest. Preventie, een calamiteit proberen te voorkomen, heeft daarbij de hoogste prioriteit. Maar een volledige garantie op 'altijd droge voeten' kunnen we nooit geven. Daarom blijft het onverminderd belangrijk om de maatregelen te nemen die de schadelijke gevolgen zo veel mogelijk kunnen beperken. Wij kiezen voor een benadering waarmee op de maatregelen die getroffen worden in de komende vier jaren voortgebouwd kan worden in volgende perioden. Wij werken de Deltabeslissingen uit door het – daar waar mogelijk – toepassen van innovatieve dijkconcepten bij de versterking van de primaire keringen. In het bereiken van waterveiligheid ter voorkoming van overstroming door overtollig regenwater richten we ons op de trits 'vasthouden-bergen-afvoeren'.

Als gevolg van de gaswinning in Groningen wordt Noorderzijlvest geconfronteerd met zowel bodemdaling als aardbevingen. Onderzoek heeft aangegeven dat er snel iets moet gebeuren waar het gaat om het aardbevingsbestendig maken van dijken en kades. Daarnaast wordt prioriteit gelegd bij nader onderzoek naar en aanpak van de zeedijken. Wij willen een zo snel mogelijke realisatie van deze aardbevingsbestendigheid en willen onderzoeken of met versnelde procedures kan worden gewerkt. Ook voor de overige waterhuishoudkundige infrastructuur, zoals gemalen, rioolwaterzuiveringsinstallaties en persleidingen zal worden nagegaan of er preventieve maatregelen nodig zijn in verband met aardbevingen.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2017

Primaire waterkering

<u>Doel</u> Het voorkomen van overstromingen, waarbij onze zeedijk voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm en aardbevingsbestendig is.	2021
---	------

Rapportage 2017

- De uitvoering van de dijkversterking van het traject Eemshaven-Delfzijl is eind 2016 gestart. De aanvraag voor de herbeschikking bij de programmadirectie Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is in oktober ingediend en op 20 december door het HWBP mondeling goedgekeurd. De formele beschikking wordt in april 2018 verwacht. Tevens heeft op 20 december het algemeen bestuur hiermee ingestemd. Met de NAM is overeenstemming bereikt over de benodigde seismische maatregelen. De omvang hiervan is kleiner dan in 2016 gedacht werd, wat een substantiele besparing op het project heeft opgeleverd. De Commissie Bodemdaling heeft ingestemd met de financiering in het kader van de bodemdalingscompensatie. Het eerste deel van het ontwerp is in 2017 ingediend door de aannemerscombinatie en wordt begin 2018 getoetst. Parallel aan het ontwerpen is in 2017 een start gemaakt met grootschalig zandtransport voor het Marconi-project en de voorbelasting van de VKA-leiding. Tevens is het proefvak voor het ingieten van de Noorse Steen uitgevoerd en goedbevonden. De waterpartijen bij Delfzijl-Noord zijn vergraven. De overige uitvoerende werkzaamheden staan gepland voor 2018-2019. ●
- Voor de dijkversterking Eemshaven-Delfzijl is besloten om een 12 tot 15 jaar durend meetprogramma (waterstanden en golven) uit te voeren. Het meetprogramma geeft meer inzicht en kennis in de hydraulische belasting van het dijktraject én langs andere dijken in de Eems-Dollard. Hiermee kan mogelijk de levensduur worden verlengd en toekomstige versterkingskosten gereduceerd. De TU Delft, KNMI, Deltares en Rijkswaterstaat zijn medio 2017 bij het project aangehaakt. Het HWBP heeft de toezegging gedaan voor een innovatiesubsidie (100% subsidie). De plaatsing van de eerste golfmeetboeien is in voorbereiding. De verwachting is dat medio 2018 een marktpartij wordt gecontracteerd voor de uitvoering. ●
- De beschikking van het HWBP voor de verkenningsfase van de Lauwersmeerdijk is ontvangen. Inmiddels zijn diverse inkooptrajecten afgerond en zijn diverse voorbereidende werkzaamheden, waaronder het doen van (bureau)onderzoek en stakeholdersmanagement voor de verkenningsfase volop in gang. ●
- Gestart is met de inventarisatie van de aardbevingsbestendigheid van de overige primaire keringen. ●
- In het kader van de Zorgplicht voor primaire waterkeringen hebben de Inspectie Leefomgeving en Transport en de waterschappen het kader Zorgplicht opgesteld. De waterkeringbeheerders hebben dit te verwerken in een Inrichtingsplan, zo ook Noorderzijlvest. Het opstellen van een Veiligheidsrapportage maakt deel uit van de Zorgplicht. ○
- Vanaf 1 januari 2017 beoordeelt het beoordelingsteam-WBI (Wettelijk BeoordelingsInstrumentarium) de primaire kering van Noorderzijlvest. Om de juiste en actuele gegevens te verzamelen om de berekeningen uit te kunnen voeren is in 2017 onderzoek gestart naar de grondopbouw van en onder de dijk. Ook is onderzoek gestart naar de sterkte van de asfaltbekleding op de dijk en worden o.a. waterspanningen in de dijk gemonitord. Dit loopt door in 2018. ●

Een eerste beoordeling van 10km dijk heeft plaatsgevonden waarbij de belangrijkste faalmechanismen een eerste keer helemaal zijn doorlopen. Een definitief oordeel kan nog niet gegeven worden vanwege het nog niet beschikbaar zijn van alle onderzoeksresultaten en een beoordelingsinstrumentarium dat nog in ontwikkeling is. Bestuurlijk is overeenstemming bereikt over het penvoerderschap voor de delen van de kering welke met Wetterskip Fryslân en Hunze en Aa's worden gedeeld. Noorderzijlvest wordt penvoerder van de beoordeling van de Lauwersmeerdijk en Hunze en Aa's van de dijk Eemshaven-Duitse grens.

- Het reguliere beheer en onderhoud van de primaire keringen vond in 2017 plaats op basis van het opgestelde onderhoudsbeheerssysteem.

Regionale waterkering

<u>Doel</u> Het voorkomen van overstromingen, waarbij onze regionale waterkeringen voldoen aan de regionale veiligheidsnorm en aardbevingsbestendig zijn.	2020
--	------

Rapportage 2017

- De regionale keringen zijn in 2017 op basis van het onderhoudsbeheerssysteem goed beheerd en onderhouden. De schouw van de regionale keringen heeft in maart plaatsgevonden. Bevindingen zijn uitgewerkt en keringen die als onvoldoende geïdentificeerd zijn, zijn hersteld.
- Voorbereidingen voor de uitvoering van het versterken van de noordelijke Eemskanaalkade zijn getroffen. Het contract voor de vervanging van de damwanden en versterking grondlichaam langs het Oude Eemskanaal (Appingedam) is door de provincie gegund. De werkzaamheden zijn na de zomer gestart en worden in april 2018 afgerond. Bij de najaarsrapportage was de verwachting dat afronding rond de jaarwisseling zou plaatsvinden.
- Voor de Eemskanaalkade traject Oostersluis-Bronsluis heeft de aanbesteding voor de vervanging van de damwanden plaatsgevonden en zijn de werkzaamheden gestart.
- Voor de Eemskanaalkade traject Woltersum en Appingedam heeft onderzoek plaatsgevonden naar de omvang van de aardbevingsmaatregelen. Hieruit is gebleken dat het hoogwaterontwerp voldoet aan de aardbevingseisen. De uitvoering van deze werken zullen in 2018 plaatsvinden.
- De eerste fase van de uitvoering voor het versterken van het grondlichaam van de Eemskanaalkade voor het traject bij Garmerwolde met ingedroogd baggerslib is gestart en is begin 2018 afgerond. In het najaar van 2017 is gestart met de tweede fase van het baggeren van het Damsterdiep. Het baggerslib dat vrijkomt wordt getransporteerd naar het Dijkpark Garmerwolde, waarna - na indroging - dit verwerkt wordt in de waterkering van het Eemskanaal.
- De versterkingen van de regionale keringen rondom de stad Groningen (Noord-Willemskanaal, Schipsloot, Schuitendiep en Reitdiep) zijn volop in uitvoering. De eerste fase versterking Noord-Willemskanaal is afgerond.
- In 2017 is de initiatiefase afgerond voor het plan van aanpak van de voorbereidende werkzaamheden voor de verbetering van de regionale kering rondom het Lauwersmeer. De uitvoeringsfase is in het najaar verder voorbereid op basis waarvan in het voorjaar 2018 de aanbesteding zal plaatsvinden.
- Voor de overige regionale keringen is in 2017 een plan van aanpak opgesteld. Het plan van aanpak wordt vanaf 2018 uitgewerkt en uitgevoerd.

Samenvatting rapportage in relatie tot meerjarenplanning op hoofdlijnen Maatregelen Regionale keringen:

Versterking/verhoging regionale keringen	2016	2017			2018			2019	2020	2021	2022
- Eemskanaal, traject Oostersluis - Bronssluis											
- Eemskanaal, traject Bronssluis - Woltersum											
- Eemskanaal, traject Woltersum - Bloemhofbrug											
- Eemskanaal, traject Bloemhofbrug - Appingedam											
- Eemskanaal, traject Oude Eemskanaal											
- Keringen Stad, Noord-Willemskanaal											
- Keringen Stad, Reitdiep, Schuitendiep, overig											
- Keringen Stad, Meerweg											
- Keringen Lauwersmeer											
- Overige regionale keringen											

verkenning
planuitwerking
realisatie

Calamiteitenbestrijding

Doel	2017
Er is een goed getrainde en toegeruste calamiteitenorganisatie.	

Rapportage 2017

- De actualisatie van de calamiteitenbestrijdingsplannen is in uitvoering. Door een vertraging in de afronding wordt dit traject in het eerste kwartaal van 2018 afgerond ●
- In het kader van het (multidisciplinair) opleiden, trainen en oefenen (OTO) is een aantal activiteiten gehouden. Ter voorbereiding op het stormseizoen 2017-2018, is binnen Noorderzijlvest geoefend met de (reguliere en alternatieve) sluiting van de coupures te Delfzijl. Als gevolg van een daadwerkelijke inzet voor dijkbewaking is de in november geplande oefening dijkbewaking geannuleerd. Multidisciplinair is door de waterschapsleden van Noorderzijlvest in de veiligheidsregio Groningen deelgenomen aan oefeningen van het Commando Plaats Incident (CoPI). De bestuurlijk vertegenwoordigers van Noorderzijlvest hebben een oefening van het Regionaal Beleidsteam (RBT) bijgewoond. Door de administratief ondersteuners van Noorderzijlvest in het Regionaal Operationeel Team (ROT) is deelgenomen aan een training informatiemanagement. In de veiligheidsregio Drenthe is door de vertegenwoordigers van Noorderzijlvest deelgenomen aan een tweetal informatie- en kennismakingsbijeenkomsten voor de waterschapsleden van het CoPI en het ROT. ●
- Multidisciplinair heeft in de veiligheidsregio Groningen de systeemtest plaatsgevonden. Hierbij is vanwege een fictief groot incident opgeschaald naar GRIP 3, waarbij een vertegenwoordiger van Noorderzijlvest in het ROT heeft deelgenomen. Tijdens de systeemtest is de hoofdstructuur van het crisismanagement in de veiligheidsregio getest. ●
- De overstromingsrisicobeheerplannen voor de stroomgebieden Eems en de Rijn zijn opgesteld door regionale werkgroepen. Het beheersgebied van Noorderzijlvest valt in beide stroomgebieden. Tevens zijn voor deze gebieden overstromingsrisicokaarten vervaardigd. In het kader van de Strategische Agenda Versterking Veiligheidsregio's wordt in de veiligheidsregio Groningen in het kader van het project Water en Evacuatie een plan voor grootschalige evacuatie opgesteld. Waterschap Noorderzijlvest levert hiervoor de benodigde informatie (o.a. hydrologische informatie en informatie met betrekking tot de keringen). ●
- Eind 2017 is gestart met de implementatie van de netcentrische werkwijze binnen calamiteitenbeheersing. ●
- In januari en oktober 2017 zijn vanwege hoog water op zee vier maal de coupures te Delfzijl gesloten (coördinatiefase 1). Tevens is in deze perioden een volledige dijkbewaking uitgevoerd. Hierbij is opgeschaald naar coördinatiefase 2. Ook is een aantal malen, vanwege te verwachten hoog water op zee, volgens procedure de coupureploeg ●

(verantwoordelijk voor de sluiting van de coupures) wel paraat geweest, maar hoefde er niet daadwerkelijk gesloten te worden.
Multidisciplinair zijn in het beheersgebied van Noorderzijvest geen situaties geweest waarbij is opgeschaald naar een GRIP niveau.

Beheer muskusrattenpopulatie

Doel De muskusrattenpopulatie is eind 2018 op een beheersbaar niveau, dat wil zeggen, per kilometer watergang 0,35 vangsten per jaar.	2018
---	------

Rapportage 2017

- In het jaar 2017 zijn in het beheergebied van Noorderzijvest met extra inzet ruim 7.900 muskusratten gevangen. In 2016 waren dat nog bijna 15.000 stuks, een verlaging van de vangsten met circa 47%. Hiermee komt het aantal vangsten per kilometergang in het jaar 2017 uit op 0,56 vangsten. In 2016 waren dat nog 1,02 vangsten per km watergang. Vanuit het samenwerkingsverband Noordoost Nederland en binnen de eigen organisatie worden vaker meerdaagse vangacties georganiseerd in gebieden waar de populatie het hoogst is. Met het wetterskip Fryslân wordt hecht en intensief samengewerkt in het terugdringen van de muskusrattenpopulatie in het Lauwersmeer en de overige grensgebieden.
- Beverratten zijn in 2017 in ons beheergebied niet waargenomen.

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 1 Waterveiligheid en rampenbestrijding

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2017	8.223	1.348	6.875	22
Jaarplan 2017 na wijz.	8.359	1.462	6.897	9
Jaarplan 2017	8.300	1.394	6.906	-
Jaarrapportage 2016	7.121	1.398	5.723	123
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2017	35.225	26.209	-	9.016
Eindejaarprognose bij NJR	26.238	14.625	-	11.613
Jaarplan 2017	58.293	44.750	-	13.543
Jaarrapportage 2016	21.566	16.068	-	5.498

- **Rechtmatigheid**

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een onderschrijding zien van € 136.000.

- **Saldokosten**

De saldokosten komen nagenoeg op het niveau van de gewijzigde begroting uit. Enerzijds zijn de rentekosten iets lager dan begroot. Dit geldt ook voor de onderhoudskosten. Anderzijds is de geactiveerde rente aan de batenzijde iets lager dan geraamd.

- **Investerings**

Het (verwachte) bruto bestedingsniveau van de investeringsprojecten is in het najaar ten opzichte van

het jaarplan met € 32 miljoen naar beneden bijgesteld. Tevens is de bijbehorende bijdrage van derden met € 30,1 miljoen verlaagd. Per saldo een (netto) verlaging van € 1,9 miljoen. Ten opzichte van de eindejaarsprognose in het najaar is er in 2017 ca. € 9 miljoen meer op het onderhanden werk verantwoord en is er € 11,6 miljoen meer aan bijdrage van derden verantwoord. Het netto investeringsbedrag komt hiermee uit op € 9 miljoen.

De stijging van de bruto bestedingen heeft grotendeels betrekking op het project Dijkversterking Eemshaven-Delfzijl. De verwachte bestedingen voor het jaar 2017 zijn in het najaar te laag ingeschat, mede door de risico-overdracht waartoe in december is besloten. Omdat de bestedingen op dit project grotendeels subsidiabel zijn, is het te verwachten subsidiebedrag eveneens aan de lage kant geraamd, mede beoordeeld vanuit het voorzichtigheidsprincipe.

De bruto bestedingen op de projecten Aanpak Eemskanaal zijn € 1,1 miljoen lager ten opzichte van de inschatting in de najaarsrapportage. Achteraf gezien was hier sprake van een te optimistisch beeld. In het najaar zijn de te verwachten subsidiebedragen voorzichtig ingeschat. Eind 2017 hebben gesprekken plaats gevonden met de subsidieverstrekkingen en is er meer duidelijkheid ontstaan over de hoogte van de te verwachten subsidiebedragen in relatie tot de bestedingen. Derhalve is € 2,1 miljoen meer aan subsidie / bijdrage van derden verantwoord ten opzichte van de najaarsrapportage.

Programma 2 – Voldoende en Gezond water

Toelichting op inhoud van het programma

In dit programma wordt onder “voldoende en gezond water” begrepen de inrichting, het onderhoud en het beheer van het oppervlaktewater inclusief het toezicht hierop, en het beheer van het freatisch grondwater. Maatregelen voor het voorkomen van wateroverlast zoals het inrichten van waterbergingsgebieden en het vergroten of het plaatsen van gemaalcapaciteiten vallen tevens onder dit programma. Een belangrijk deel van de maatregelen voortvloeiend uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en uit het onderzoek Droge Voeten 2050 is in dit programma opgenomen. Dit geldt ook voor de maatregelen voortvloeiend uit de peilbesluiten.

Visie op Voldoende en Gezond water

De gevolgen van klimaatverandering hebben effect hebben op het watersysteem. Een stijgende zeespiegel, meer en langere perioden van hevige regen, afgewisseld met langdurige droogte, problemen die vragen om robuuste oplossingen. Wij willen dat ons watersysteem zo veel mogelijk natuurlijk functioneert en dat het klimaatbestendig, veerkrachtig en gezond is. Het watersysteem moet voldoende en schoon water bevatten. Voor mens en dier, voor natuur en landbouw en om de gewenste gebruiksfuncties mogelijk te maken, echter wel op plaatsen die daar het meest geschikt voor zijn. Dit betekent dat de waterpeilen vooral afgestemd zijn op de gebruiksfuncties. Om dit resultaat te bereiken gaan we verdergaande samenwerkingsvormen aan. Met het maatschappelijk veld, met andere overheden, marktpartijen, particulieren, kennisinstituten en het onderwijs. We maken ook zo veel mogelijk gebruik van innovaties en technologische ontwikkelingen, die het gestelde doel dichterbij brengen.

Als het gaat om gezond en schoon oppervlaktewater werken we aan de invulling en uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Zonder de doelstelling van de KRW uit het oog te verliezen kiezen we voor: haalbaar en betaalbaar. Deze haalbaarheid wordt vergroot als de bijdragen van partners en subsidies voor de cofinanciering tijdig beschikbaar komen; wij zullen ons daarvoor inzetten. Wij streven naar een goede samenwerking met de gebiedscollectieven die in de provincies de vergroening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid gaan invullen. Het terugdringen van emissies en nutriënten blijkt de belangrijkste succesfactor om de waterkwaliteit te verbeteren. Ook bij het uitvoeren van andere investeringen, zoals die in het kader van Droge Voeten, wordt een bijdrage aan het realiseren van de KRW-doelen geleverd.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2017

Kaderrichtlijn water

<u>Doel</u>	
Het verbeteren van de ecologische en fysisch-chemische toestand van onze waterlichamen overeenkomstig de doelstellingen vanuit de Europese kaderrichtlijn water. De leefgebieden van vissen, macrofauna en planten zijn uiterlijk in 2027 verbeterd.	2021 2027

Rapportage 2017

- In samenwerking met Wetterskip Fryslân en Waterschap Hunze en Aa's zijn in 2017 knelpunten voor de uitvoering van de watersysteemanalyses in beeld gebracht en zijn aanvullende veldmetingen gedaan. Er zijn drie regionale kennisuitwisselingsdagen georganiseerd. Hierbij waren naast medewerkers van de drie waterschappen ook vertegenwoordigers van de provincies, de waterbedrijven en het Rijk aanwezig. In dit kader is een waterbalans opgesteld voor het inlaattraject Lemmer – Lauwersoog/Delfzijl. Er is tevens een aanzet gemaakt tot een nutriëntenbalans. ●
- Voor het Paterswoldsemeer is een waterbodemanalyse met behulp van sensoren en radar uitgevoerd. In samenwerking met de Hanzehogeschool is hierbij gelijktijdig de waterkolom bemonsterd met een onderwaterdrone. Deze unieke combinatie van innovatieve technieken leverde zeer goede vlakdekkende gegevens op. Deze vormen de basis voor de watersysteemanalyse. Volledige uitvoering van de watersysteemanalyses is nog niet mogelijk omdat de ontwikkeling van instrumentarium hiervoor door STOWA is vertraagd. ○
Ter voorbereiding van de watersysteemanalyses die in 2018 voor alle KRW-waterlichamen worden uitgevoerd, is in 2017 voor ons hele gebied een eerste water- en stoffenbalans op waterlichaamniveau uitgevoerd.
- De regionale subsidieregeling DAW (Uitvoeringsregeling Deltaplan Agrarisch Waterbeheer) van de Provincie Drenthe is in de zomer van 2017 gepubliceerd en daarna geaccordeerd door Europa decentraal. In juli is het algemeen bestuur akkoord gegaan met de regeling, het gevraagde krediet en het eerste openstellingsbesluit voor het Drentse deel van ons beheergebied. De eerste openstelling (van 1 oktober t/m 30 november 2017) betrof projecten ter reductie van erfemissie door akkerbouwers en melkveehouders. De subsidieaanvragen van LTO Noord de zijn positief beoordeeld. In 2018 kunnen de aanvragen worden beschikt. ●
In Groningen is de regionale subsidieregeling DAW begin 2018 opengesteld. Er is echter pas subsidiegeld beschikbaar na beschikking van de POP3-aanvragen voor KRW-maatregelen. Het algemeen bestuur heeft in juli 2017 ingestemd met de voorgestelde invulling van het DAW-beleid voor de provincie Groningen en een krediet van € 250.000 verleend als voorschot. Samen met eenzelfde voorschot door de provincie is dit voldoende om met een eerste project te starten.
- Binnen het programma Gouden Gronden zijn drie projecten op het gebied van bodemstructuurverbeterende maatregelen ontwikkeld: "TRIJNTJE", "Weide & Water" en "Spaarbodem". Deze worden in 2018 bij de provincie Groningen ingediend voor DAW-subsidie. In 2017 zijn voor deze drie projecten kleine voorbereidingsprojecten uitgevoerd. Tevens zijn twee kennismiddagen georganiseerd voor een groot publiek van akkerbouwers en melkveehouders. Eind 2017 vond het eerste bestuurlijk overleg van de partners plaats. In samenwerking met Van Hall Larenstein, Nordwin college en TerraNext is een avondcursus (Basiscursus Bodembeheer) voor agrariërs opgezet. In januari 2018 is deze cursus van start gegaan. ○
- In 2016 heeft de voorbereiding plaatsgevonden van het beekherstel Oostervoortschediep fase 3. Door aanwezigheid van de poelkikker is pas in het derde kwartaal van 2017 gestart met de uitvoeringswerkzaamheden. Deze werkzaamheden lopen door tot in 2018. ●

- Begin 2017 is gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor de aanleg van vier vispassages in de Grote Masloot. Voor de zomer is de realisatie gegund aan de aannemer. De uitvoeringswerkzaamheden zijn in september gestart en in december 2017 afgerond. ●
  - De start van de uitvoering van de vispassage nabij het Sterrebos (omgeving Roden) stond gepland voor het derde kwartaal. Ook hier zijn als gevolg van de aanwezigheid van de poelkikker eerst mitigerende maatregelen getroffen. De uitvoering is hiermee doorgeschoven naar 2018. Afronding van het project staat gepland voor de zomer 2018. ●
  - De bodemdalingscommissie heeft eind 2016 de goedkeuring voor de aanleg/aanpassing van de vispassage gemaal Den Deel gekoppeld aan vismonitoringsonderzoeken bij de gemalen Schaphalsterzijk, Stad en Lande en Abelstok. In december 2017 heeft de bodemdalingscommissie toestemming gegeven voor het opstellen van een schetsontwerp. Hierna volgt een nieuwe claim aan de commissie. Realisatie c.q. aanpassing van de vispassage zal hierdoor opschuiven naar eind 2018. ●
  - De studie naar het visvriendelijk spui-beheer bij de Cleveringsluizen is afgerond. Deze studie heeft geleid tot een wijze van visvriendelijk spuien waarmee het waterschap in maart 2018 van start gaat. ●
  - Voor de aanleg en inrichting van 4 kilometer natuurvriendelijke oevers zijn concrete afspraken gemaakt met de aanliggende eigenaren. In 2017 is 3 km natuurvriendelijke oever aangelegd. Door de natte weersomstandigheden is de uitvoering van de rest doorgeschoven naar 2018. ●
  - In het Zuidelijk Westerkwartier wordt samen met andere overheden en organisaties in een gebiedsproces gewerkt aan de herinrichting en beekherstel van het Dwarsdiep in combinatie met de realisatie van de waterbergingsgebieden “De Dijken / Bakkerom”, “Drie Polders” en “Dwarsdiep”. De opgestelde inrichtingsplannen zijn in het najaar van 2017 door het algemeen bestuur vastgesteld. Vanaf januari 2018 liggen de inrichtingsplannen, het PIP en MER ter inzage. In 2018 wordt gestart met de besteksuitwerking van de plannen. In 2019 start naar verwachting de uitvoering. Eind 2020 zal de afronding van de gebieden “De Dijken / Bakkerom” en “Drie Polders” plaatsvinden. Voor deelgebied “Dwarsdiep” zal in 2018 een vervolg worden gegeven voor het duurzaam beschikbaar krijgen van de gronden. Het beekherstel Dwarsdiep is een KRW maatregel. ●
  - Voor realisatie van moeraszones en natuurvriendelijke oevers in het Paterswoldsemeer lopen twee initiatieven. Voor de oevers langs de De Lage Wal trekt het waterschap op met de provincie Groningen en het Meersch. Het aangepaste plan is in september 2017 ter goedkeuring aan het algemeen bestuur voorgelegd. Gestart is met de besteksvoorbereiding van het werk. Voor de oevers nabij het Hampshire hotel, is de eigenaar van het hotel de trekker. Dit plan zullen wij toetsen aan de afspraken waarvoor in 2016 krediet is verleend. De realisatie van beide initiatieven start in 2018 in plaats van 2017. ●
- Ter compensatie van deze vertraging is gestart met een verkenning naar een vispassage bij de stuw en naar extra afvoercapaciteit voor het achterliggende gebied nabij het Paterswoldsemeer. In 2018 wordt de vispassage gerealiseerd. Voor de afvoercapaciteit dienen alternatieven afgewogen te worden, omdat de beoogde afvoerroute niet haalbaar gebleken is. ○

Droge Voeten 2050

<p><u>Doel</u> Een robuust en veerkrachtig watersysteem dat bestand is tegen extreme waterhuishoudkundige situaties ten gevolge van grote hoeveelheden neerslag, danwel tegen grote droogte. Zowel op korte termijn als op lange termijn zullen maatregelen moeten worden uitgevoerd voor een toekomstbestendig watersysteem.</p>	<p>2020 2050</p>
---	----------------------

Rapportage 2017

- Zoals hiervoor genoemd bij de rapportage over de KRW, wordt in het Zuidelijk Westerkwartier gewerkt aan de herinrichting en beekherstel van het Dwarsdiep in combinatie met de realisatie van de waterbergingsgebieden “De Dijken / Bakkerom”, “Drie Polders” en “Dwarsdiep”. De aanleg van de bergingsgebieden is een DV2050 maatregel. ●
- Het plan voor optimalisatie van de Lettelberterbergboezem is door het algemeen bestuur vastgesteld. Uitwerking vindt in 2018 plaats. ○
- In het voorjaar van 2017 is gestart met de variantenstudie voor de maatregel “optimalisatie watervasthouden / effectivere inzet waterberging Onlanden”. Dit ter voorbereiding op de uitvoering. Begin 2018 zijn de terreinbeheerders benaderd. Naar verwachting kunnen in het voorjaar van 2018 de varianten voorgelegd worden aan het algemeen bestuur met het advies voor een voorkeursvariant. Bij het opstellen van het jaarplan 2017 was nog de verwachting dat de voorkeursvariant eind 2017 aan het bestuur zou worden voorgelegd. ●
- Het nader onderzoek naar de mogelijke varianten voor het vergroten van de bemalingscapaciteit van gemaal Schaphalsterzijl is eind 2016 afgerond. Het onderzoek in hoeverre de voorkeursvarianten zich tot elkaar verhouden in het kader van “assetmanagement” en Life Cycle Costing (LCC) is voor de zomer van 2017 afgerond. Het onderzoek naar de technische haalbaarheid en inpasbaarheid van de voorkeursvarianten in de bestaande configuratie van het gemaal heeft vertraging opgelopen. In oktober 2017 is dit onderzoek afgerond en is het voorbereidingskrediet door het algemeen bestuur vastgesteld. In 2018 wordt de voorbereiding uitgevoerd, waarna de realisatie zal starten. De realisatie loopt door tot in 2020. ●
- In 2016 is gestart met het uitvoering geven van het Deltaprogramma Zoet Water. Nader onderzoek en studie naar de waterbesparingsmaatregelen (o.a binnen het programma Gouden Gronden) vond ook in 2017 plaats. Door de afhankelijkheid van en onduidelijkheid over de eventuele financiering vanuit POP3 is er enige vertraging opgetreden in de uitvoering van enkele pilots van het Deltaprogramma Zoetwater. De planning om in de periode tot en met 2021 maatregelen/ onderzoeken uit te voeren is niet in geding. De pilot “optimalisatie inlaten”, die onderzoekt hoe Noorderzijlvest zuiniger met inlaatwater kan omspringen, is in 2017 van start gegaan. De voortgang van de uitwerking van de pilot ten behoeve van “waterbeschikbaarheid 1e schil” is sterk afhankelijk van het peilbesluitproces voor het gebied 1e schil dat in het najaar van 2017 start is gegaan. ●
- Een nadere analyse naar de mogelijkheden voor het plaatsen van pompen in de spuiokers van de Cleveringsluis te Lauwersoog is afgerond. De voor- en nadelen ten opzichte van verhoging keringen Lauwersmeer zijn in kaart gebracht en aan het algemeen bestuur gepresenteerd. ●
- In het tweede kwartaal is gestart met de verkenningsfase voor de uitbreiding van gemaal H.D. Louwes, inclusief het verruimen van het Hunsingokanaal en het afsluitbaar maken van sluis Schouwerzijl. Het doel van het oriënterende onderzoek is het verkrijgen van een juist en volledig beeld van het project, raakvlakken, kansen en alternatieven voor deze maatregelen. De verkenning voorziet in een nadere hydrologische analyse van deze maatregel en een brede analyse van alle mogelijke kansrijke mogelijkheden in het gebied. De uitkomsten van dit onderzoek worden in 2018 aan het algemeen bestuur voorgelegd. ●

Samenvatting rapportage in relatie tot meerjarenplanning DV2050 maatregelen:

Droge Voeten maatregel	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2025
- Realisatie waterberging Driepolders									
- Realisatie waterberging Bakkerom - De Dijken									
- Realisatie waterberging Dwarsdiep									
- Optimalisatie waterberging Lettelberterbergboezem									
- Uitbreiding gemaalcapaciteit Schaphalsterzijl									
- Uitbreiding gemaalcapaciteit H.D. Louwes									
- Optimalisatie waterberging Onlanden									
- Maalstop poldergemalen									

verkenning
planuitwerking
realisatie

Waterbeheersing algemeen

Doel

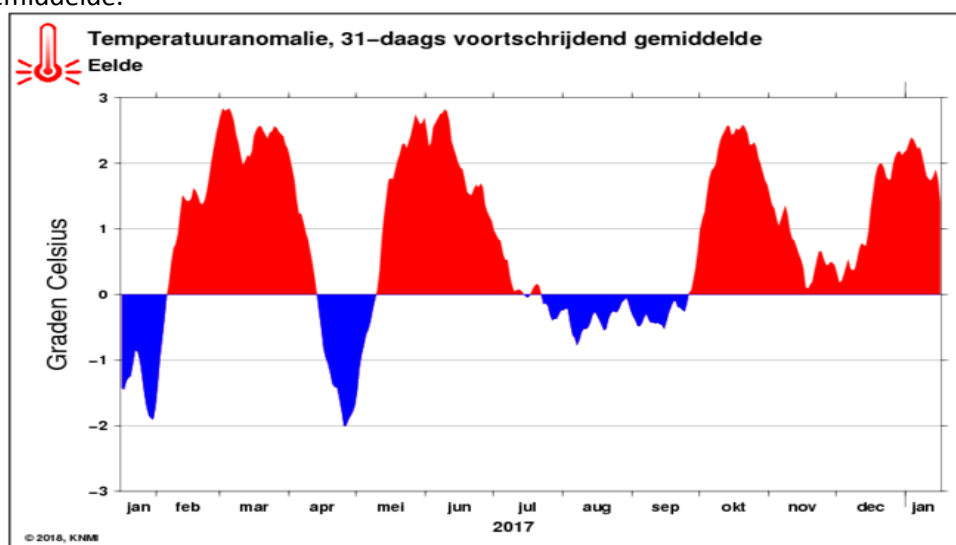
Het realiseren van een optimaal en efficiënt waterbeheer; dat wil zeggen, gedurende het gehele jaar voldoende en schoon water voor alle gebruiksfuncties in ons beheergebied, tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten

2016-2021

Rapportage 2017

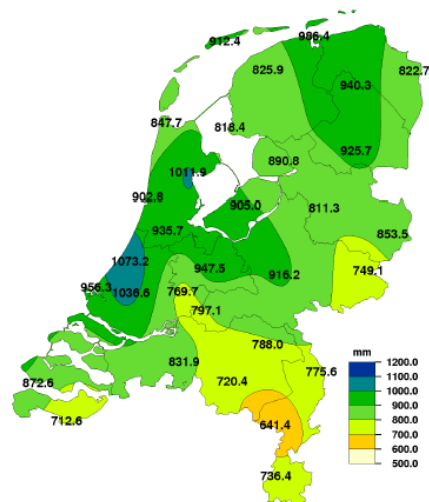
- Operationeel waterbeheer

Het jaar 2017 was het vierde zeer warme jaar op rij en behoort net als de drie voorgaande jaren tot de tien warmste jaren sinds 1901. Onderstaande grafiek geeft het temperatuurverloop van 2017 weer in Eelde, afgezet tegen het voortschrijdend gemiddelde.

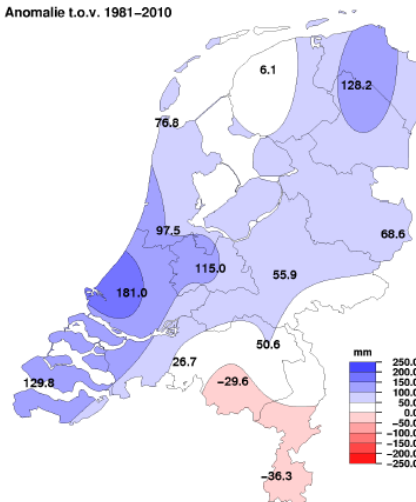
In het beheergebied van Noorderzijlvest is over het gehele jaar gemiddeld zo'n 940 mm neerslag gevallen. Hiermee is 2017 qua neerslag te definiëren als een nat jaar. Ten opzichte van het gemiddelde van de afgelopen 50 jaar is in 2017 circa 125 mm meer gevallen.

Jaarsom neerslag 2017

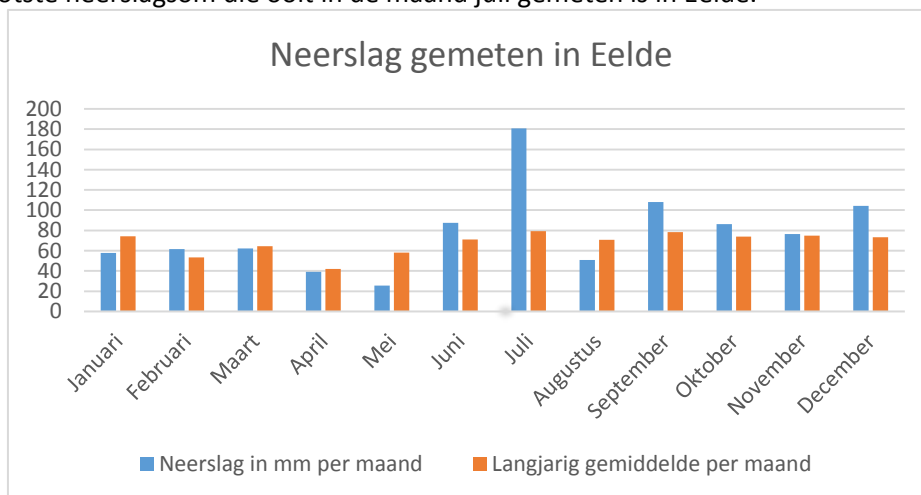

Jaarsom neerslag 2017

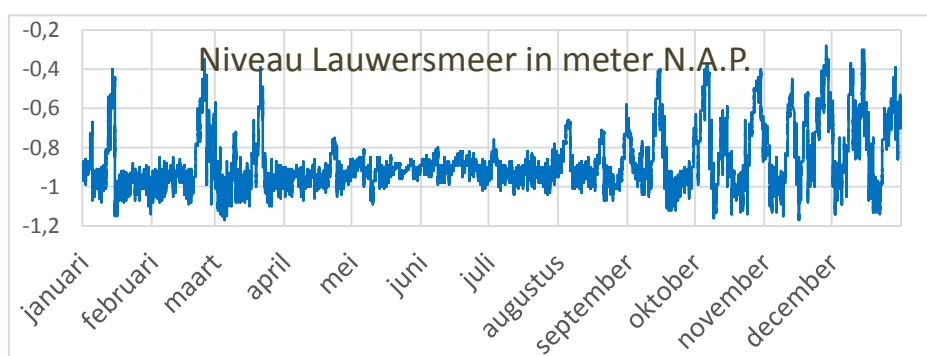
Anomalie t.o.v. 1961-2010

Alleen in de maanden januari, mei en augustus viel er minder neerslag dan het langjarige gemiddelde voor deze maanden. Met uitzondering van augustus viel er vanaf juni al meer neerslag dan het langjarig gemiddelde wat zorgde voor een nat najaar. Opvallend is de hoeveelheid neerslag die in de maand juli in Eelde viel, namelijk 181 mm. Dit is de grootste neerslagsom die ooit in de maand juli gemeten is in Eelde.

De gevallen neerslag zorgde vooral tijdens het oogstseizoen lokaal tot overlast. Doordat er nog veel begroeiing in de watergangen aanwezig was kon het water soms moeilijk worden afgevoerd richting de boezem. De gevallen neerslag en het niet kunnen spuien op de Waddenzee zorgde in het Lauwersmeer voor vier keer een overschrijding van alarmfase 1 (N.A.P. -0,33m). En wat vrij uitzonderlijk is dat het Lauwersmeer vanaf september met regelmaat net onder alarmfase 1 uitkwam. Onderstaande grafiek geeft de gemeten waterstand van het Lauwersmeer weer bij de R.J. Cleveringsluizen.

- Het reguliere beheer en onderhoud (klepelen, korven en baggeren) van de hoofdwatgangen vond plaats op basis van het opgestelde beheer en onderhoudsplan. Vanwege de extreem natte weersomstandigheden in het najaar is het schonen van de hoofdwatgangen iets uitgelopen tot eind december. Dit heeft niet geleid tot wateroverlast of schadeclaims. Met name in het Drentse deel van het beheergebied van Noorderzijlvest is extra werk verzet om de invasieve exoot "grote waternavel" te bestrijden.
- In 2017 is gestart met het voorbereiden en opstellen van peilbesluiten voor de bodemdalingsgebieden "De Delthe" en de 1^e schil Electraboezem. Het uitvoeringsprogramma voor bodemdalingspeilbesluiten is opgesteld. In december 2017 is opdracht gegund voor voorbereiding van alle bodemdalingspeilbesluiten. Het voorbereiden en opstellen van peilbesluiten voor de gebieden die binnen het Zuidelijk Westerkwartier heringericht worden, te weten: Driepolders en De Dijken-Bakkerom start in 2018.
- Voor het Zuidelijk Westerkwartier zijn de NBW maatregelen (Nationaal Bestuursakkoord Water) en de voorgenomen uitwerking daarvan door het algemeen bestuur vastgesteld. De peilbesluiten in de NBW-polders zijn verder voorbereid. Het betreft de polders : Vredewold, Fanerpolder, Zuidhorner Zuidpolder, polder Lagemeeden en polder Nienoord. In 2018 zullen de peilbesluiten worden uitgewerkt en zal met de verdere technische uitwerking van de te nemen inrichtingsmaatregelen worden gestart.
- Uitvoering van maatregelen naar aanleiding van peilbesluit Oling zijn gerealiseerd. Er zijn onder andere twee stuwen geplaatst en het gemaal Oling is gesloopt. Het gehele project is in 2017 afgerond.
- De afspraken met de aanliggende eigenaren langs het Usquerdermaar zijn gemaakt over het herstel van de beschoeiing. De beoogde bijdrage door derden kon niet worden gerealiseerd vanwege de slechte staat van de huidige beschoeiing. Het project is eind 2017 gerealiseerd. In 2017 is de uitvoering van herstel van kades c.q. beschoeiingen bij Niezijl en Schouwerzijl voorbereid. In 2018 zullen deze worden uitgevoerd. In 2017 zijn de kades en beschoeiingen in de 2^e schil geïnventariseerd.
- Samen met de gemeente Appingedam en aanliggende eigenaren zijn afspraken gemaakt over de vervanging van de bestaande grondkering aan het Damsterdiep, locatie Solwerderstraat. Noorderzijlvest draagt voor een derde bij in de kosten van de vervanging. De voorbereiding en de uitvoering van de werkzaamheden gebeurt door de gemeente Appingedam. Na oplevering komt de kade in eigendom van het waterschap. Kredietaanvraag heeft in september 2017 plaatsgevonden. De werkzaamheden zijn eind 2017 opgestart en lopen door in 2018. In het jaarplan was de totale realisatie nog voorzien in 2017.
- De uitvoerende werkzaamheden voor het herinrichten van het Startenhuizermaar zijn in 2017 gestart. Het Startenhuizermaar is gebaggerd. Het verlenen van de omgevingsvergunning door de gemeenten heeft in 2017 tot enige vertraging geleid. Eind 2017 is gestart met de verdieping , verbreding en aanleg van natuurvriendelijke oevers voor delen van het Startenhuizermaar. In 2018 wordt de herinrichting afgerond.
- De aanleg en verbreding van onderhoudspaden c.a. in het gebied van de landinrichting Peize is in 2017 afgerond.
- Samen met de gemeente Eemsmond en de provincie Groningen zijn in 2017 nadere verkenningen uitgevoerd naar de mogelijke realisatie van een zogenaamde spoelzee om zo de haven en vaargeul bij Noordpolderzijl structureel en duurzaam op diepte te houden. De uitkomsten van deze verkenningen zijn in september aan het algemeen bestuur voorgelegd.
- In het kader van de uitvoering van waterbeheer in bebouwde gebieden is samen met de gemeente Groningen gekeken naar de verbetering van de waterhuishouding in en rondom het Stadspark. Het voorstel ter vervanging van een stuw en het baggeren van een

vijver voor waterberging is in juli 2017 goedgekeurd. Door langere levertijden van materieel, wordt de stuw in het eerste kwartaal van 2018 vervangen in plaats van het laatste kwartaal van 2017. Het baggeren van de vijver wordt volgens planning in 2018 uitgevoerd.

- Samen met de gemeente Groningen wordt gewerkt aan het plan om de waterkwaliteit en waterkwantiteit in de westelijke wijken van Groningen te verbeteren. Doel is een gezond, robuust watersysteem. Inzet is een optimalisatie van het huidige systeem, waarbij huidige knelpunten opgelost worden en het gebied meer zelfvoorzienend wordt qua waterhuishouding. De scope is in 2017 bepaald. Het jaar 2018 wordt gebruikt voor monitoring en nadere uitwerking van het plan en de maatregelen. ○
- De waterhuishouding in en rond de Eemshaven wordt aangepast naar aanleiding van de ontwikkelingen in en om dit gebied (waterstructuurplan Eemshaven). In 2018 wordt aanvullend beleid over buitendijks gebied opgesteld en ter vaststelling aan het algemeen bestuur aangeboden, waarna de maatregelen kunnen worden bepaald die bij het waterstructuurplan horen. ●
- De uitvoering van het baggeren van de tweede fase van het Damsterdiep is in de tweede helft van 2017 gestart. Het baggerslib dat vrijkomt wordt getransporteerd naar het Dijkpark Garmerwolde, waarna – na indroging – dit verwerkt wordt in de waterkering van het Eemskanaal (zie programma waterveiligheid). De uitvoeringswerkzaamheden lopen door tot december 2018. ●
- Met de gemeente Eemshaven zijn afspraken gemaakt over het in 2017 baggeren van een gedeelte van het Boterdiep, traject Ceres – haven Uithuizen. Het doel hiervan is dit gedeelte van het Boterdiep weer op diepte te brengen voor de recreatievaart. De werkzaamheden waren in december 2017 nagenoeg gereed. ○
- Het Handhavingsuitvoeringsprogramma (HUP), het Vergunningsuitvoeringsprogramma (VUP) en het Jaarverslag 2016 van vergunningverlening en handhaving zijn opgesteld en aan het bestuur aangeboden. ●

In 2017 zijn 400 watervergunningen verleend voor lozingen en wijzigingen in het watersysteem. Daarnaast zijn door de vergunningverleners 194 meldingen afgehandeld en is 664 keer advies afgegeven (over indirecte lozingen, projectplannen, ruimtelijke plannen). Het werkaanbod was 25% hoger dan de twee voorgaande jaren.

De vergunningverleners hebben in 2017 ongeveer 90% van de meldingen en vergunningaanvragen binnen de wettelijke proceduretermijn afgehandeld. Door onvoorziene personeelwisselingen en moeilijk vervulbare vacatures (krapte arbeidsmarkt) is dit niet geheel gerealiseerd.

In totaal zijn 166 melkveehouderijbedrijven door de handhavers bezocht. Bij 35 bedrijven is handhavend opgetreden. Bij 5 loonwerkers is het afvalwater bemonsterd.

In 4 gevallen daarvan was sprake van een overtreding (slecht onderhoud bezinkvoorziening afvalwater).

Ten aanzien van bedrijfsmatige lozingen op het oppervlaktewater zijn 113 toezichtacties (toezichtsbezoeken / bemonsteringen) gepleegd. In 90% van alle gevallen werd voldaan aan de regels. Daarnaast zijn er 2 BRZO (Besluit Risico's Zware Ongevallen) bedrijven gecontroleerd.

Er zijn in dit jaar 760 vkm (vraag, klacht, melding)-zaken geregistreerd. Hiervan hadden 290 betrekking op vergunningen en 470 op handhaving (inclusief schouw). Het merendeel betrof vragen.

Waterbeheersing kunstwerken

<u>Doel</u> Het realiseren van een optimaal en efficiënt waterbeheer; dat wil zeggen, gedurende het gehele jaar voldoende en schoon water voor alle gebruiksfuncties in ons beheergebied, tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten	2016-2021
--	-----------

Rapportage 2017

- Begin 2017 is het onderhoud van de hefdeuren van 4 stroomkokers van de Cleveringsluizen aanbesteed voor de komende vier jaren, evenals het toezicht daarop. Het betreft de vervanging van de afdichtingen en geleidingen van de hefdeuren/ contragewichten en betonreparaties van telkens één stroomkoker per jaar. De werkzaamheden aan de eerste stroomkoker zijn dit jaar uitgevoerd. Op basis van prestatiebeoordeling wordt elk jaar een volgende koker opgepakt. In verband met een tegenvallende aanbesteding is de verwachting dat het totale krediet van € 3,2 miljoen aan het eind van de periode van vier jaren wordt overschreden. De komende jaren wordt deze prognose gemonitord. Mogelijk dat op termijn een aanvullend krediet gevraagd moet worden.
- De voorbereidende werkzaamheden voor het vervangen van poldergemalen "Garmerwolde" en "Rottegat" op één nieuwe locatie zijn in 2017 uitgevoerd. In 2017 heeft het algemeen bestuur hierover een besluit genomen. In 2018 start de uitvoering. Nader onderzoek en zorgvuldige voorbereiding hebben er toe geleid dat de werkzaamheden niet in 2017 zijn uitgevoerd. In het jaarplan was nog voorzien in de vervanging van twee gemaaltjes in 2017.
- Het nader onderzoek naar de voorkeursvarianten voor de renovatie en het vergroten van de bemalingscapaciteit van gemaal Spijksterpompen is afgerond. Het onderzoek naar de technische haalbaarheid en inpasbaarheid van de voorkeursvarianten in de bestaande configuratie van het gemaal heeft vertraging opgelopen. In oktober 2017 is dit onderzoek afgerond. Het algemeen bestuur heeft vervolgens een voorbereidingskrediet vastgesteld. In 2018 wordt de voorbereiding verder uitgevoerd, waarna de realisatie zal starten.
- Dit jaar is het onderzoek naar de effecten van aardbevingen op het functioneren van onze waterhuishoudkundige infrastructuur (sluizen, gemalen, stuwen) afgerond.
- Het wetterskip Fryslân heeft in 2017 renovatiewerkzaamheden uitgevoerd aan het inlaatwerk Teroelsterkolk te Lemmer. Met dit inlaatwerk wordt in de zomermaanden IJsselmeerwater ingelaten en doorgevoerd naar de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's. Wij hebben financieel bijgedragen in deze renovatiewerkzaamheden.

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 2 Voldoende en gezond water

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2017	18.623	1.395	17.228	-145
Jaarplan 2017 na wijz.	18.694	1.611	17.083	-856
Jaarplan 2017	17.577	1.350	16.227	-
Jaarrapportage 2016	17.161	1.441	15.720	906
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2017	4.207	963	-	3.244
Eindejaarpoggnose bij NJR	5.062	1.204	-	3.858
Jaarplan 2017	8.447	1.291	-	7.156
Jaarrapportage 2016	3.087	1.547	5	1.535

- **Rechtmatigheid**

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een onderschrijding zien van € 72.000. De baten zijn € 216.000 lager. De reden is een lagere doorberekening van eigen personeel op de projecten. Enkele projecten zijn (deels) doorgeschoven naar 2018 en er is minder inzet van eigen personeel gepleegd op de projecten. Dit was in het najaar niet voorzien.

- **Saldokosten**

De saldokosten komen ruim € 0,1 miljoen hoger uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. De goederen en diensten zijn in het najaar met bijna € 0,7 miljoen opgehoogd. De verhoging had voornamelijk betrekking op baggerwerkzaamheden. Deze kosten bleven € 70.000 binnen het budget. De kosten van het baggeren van het laatste gedeelte van het Hoendiep zijn, conform besluitvorming, grotendeels gedekt uit de bestemmingsreserve overdiepte Hoendiep (€ 163.000). Tevens is in 2017 een gedeelte van het Boterdiep gebaggerd (traject Ceres – haven Uithuizen) ten behoeve van de recreatievaart. Dit was bestuurlijk aan de gemeente Eemsmund toegezegd. Gekoppeld aan deze werkzaamheden zijn, op verzoek van en in eigendom van de gemeente, eveneens enkele overstorten gesaneerd. Deze kosten zijn vergoed door de gemeente. De baten zijn in het najaar met nagenoeg € 0,3 miljoen opgehoogd, enerzijds vanwege de bijdrage van de gemeente Eemsmund, anderzijds vanwege de onttrekking aan de bestemmingsreserve baggeren overdiepte Hoendiep (€ 163.000). Het restant van deze reserve is per ultimo vrijgevallen (€ 8.000). De lagere doorberekening van eigen personeel aan de investeringsprojecten had een lagere bate tot gevolg.

- Investerings

Het (verwachte) bruto bestedingsniveau van de investeringsprojecten is in het najaar ten opzichte van het jaarplan met ca. € 3,4 miljoen naar beneden bijgesteld. Tevens is de bijbehorende subsidie met bijna € 0,1 miljoen verlaagd. Per saldo een (netto) verlaging van € 3,3 miljoen.

Ten opzichte van de eindejaarsprognose in het najaar is er ca. € 1,1 miljoen minder op de lopende projecten uitgegeven en is er voor € 0,2 miljoen minder aan subsidie verantwoord in 2017. Het netto investeringsbedrag komt uit op € 2,9 miljoen.

Op hoofdlijnen zijn de afwijkingen ten opzichte van de najaarsrapportage als volgt:

Het project waterstructuurplan Stadspark heeft vertraging opgelopen als gevolg van lange levertijden van materieel. Zowel de stuw als het baggerwerk worden in 2018 gerealiseerd. Daarom geen realisatie in 2017 maar in 2018. (€ 0,2 miljoen).

De werkzaamheden aan de kade Damsterdiep/Solwerderstraat zijn door de gemeente eerst eind 2017 opgestart en lopen door in 2018 (€ 0,5 miljoen).

De uitvoerende werkzaamheden voor het herinrichten van het Startenhuizermaar zijn in 2017 gestart, maar het verlenen van de omgevingsvergunning door de gemeenten heeft tot enige vertraging geleid. In 2018 wordt de herinrichting afgerond. (€ 0,3 miljoen). Dit leidt tevens tot een verschuiving van de subsidie ontvangst (€ 0,2 miljoen) naar 2018.

Met de aanliggende eigenaren langs het Usquerdermaar zijn afspraken gemaakt over het herstel van de beschoeiing. De beoogde bijdrage door derden wordt niet gerealiseerd vanwege de slechte staat van de huidige beschoeiing. Naar verwachting zullen de projectkosten ruim binnen budget blijven, echter de bijstelling van de verwachte subsidie zal per saldo leiden tot een hogere bijdrage voor het waterschap (ca. € 75.000).

Programma 3 – Gezuiverd Water

Toelichting op inhoud van het programma

Onder het programma gezuiverd water wordt verstaan het ontvangen, transporteren en zuiveren van het afvalwater en het verwerken en afvoeren van zuiveringslib. Er wordt actief samenwerking gezocht met andere actoren (gemeenten en waterleidingbedrijven) in de waterketen.

Visie op Gezuiverd Water

In de afvalwaterketen gaan we afvalwater op een duurzame en efficiënte manier inzamelen en zuiveren. Het gezuiverde water is schoon, veilig voor de volksgezondheid en het levert een bijdrage aan de kwaliteit van de omgeving. De infrastructuur voor de inzameling en verwerking van afvalwater en de afvoer van overtollig hemelwater en grondwater is klimaatbestendig. Het zuiveringsproces van afvalwater levert niet alleen schoon water op, maar ook grondstoffen en energie, die een economische waarde vertegenwoordigen. Wij gaan op zoek naar de mogelijkheden van het tot waarde brengen van stoffen die vermarkt kunnen worden en waarvoor het verantwoord is daar investeringen voor te doen. Datzelfde geldt voor het winnen en gebruiken van duurzame energie. Wij willen nagaan hoe we de zuivering nog meer bedrijfsmatig kunnen aanpakken. De samenwerking in de waterketen, vooral tussen gemeenten en waterschap heeft aanzienlijke besparingen opgeleverd. Wij gaan onderzoeken of er nog potentie is voor meer.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2017

Rioolwaterzuiveringsinstallaties

<u>Doel</u> Het zuiveren van het aangeleverde afvalwater van huishoudens en bedrijven, waarbij de waterkwaliteit van het effluent voldoet aan de landelijke normering en waarbij het het bereiken van de ecologische doelen voor het ontvangen watersysteem niet in de weg staat.	2019
--	------

Rapportage 2017

- De renovatie van drie grofvuilroosters op de rwzi Garmerwolde is in 2017 uitgevoerd. De voorbereiding van het groot onderhoud van de bergbezinktanks op de rwzi Garmerwolde is gestart. De uitvoering hiervan vindt plaats in 2018. De zorgvuldige voorbereiding en het proces tot aanbesteding heeft langer geduurd dan in het jaarplan 2017 was voorzien. ●
- Het rioolgemaal Hoogkerk is in april 2017 in bedrijf genomen. Door de bouw van dit gemaal is de rwzi Hoogkerk buiten werking gesteld. De zuivering is schoon gemaakt uit veiligheidsoverwegingen en om stank in de omgeving te voorkomen. Medio augustus zijn de werkzaamheden afgerond. De voorbereiding voor het amoveren van de zuivering is gestart. ●
- De werkzaamheden voor het vervangen van de procesautomatisering van de rwzi's Eelde, Uithuizermeeden en Delfzijl verlopen volgens planning. De procesautomatisering van de rwzi Uithuizermeeden is in november omgebouwd, rwzi Delfzijl volgt in januari 2018 en de rwzi Eelde in februari 2018. Naar verwachting zal het werk in het eerste kwartaal van 2018 worden opgeleverd. ●
- Assetmanagement omvat de organisatie en alle taken welke nodig zijn om de fysieke bedrijfsmiddelen gedurende de levensduur op kosteneffectieve wijze in te zetten. In 2017 is gestart met de implementatie van de assetmanagementsystematiek door de toepassing in een drietal pilotprojecten. Binnen dit programma is dit het project vervanging filterpersen Garmerwolde. Daarnaast is voor een aantal objecten een risicoanalyse uitgevoerd. Deze objecten worden door risico-gebaseerde onderhoudsconcepten beheerd en onderhouden. Middels een procedure worden wijzigingen in installaties beoordeeld en uitgevoerd. ●
- In 2017 is gestart met de implementatie van een centrale regiekamer, waarbij in de eerste fase de processen en werkprocedures in kaart zijn gebracht. ●
- In 2017 is gestart met een nader onderzoek en voorbereiding van het project RWZI Westerkwartier. De voorkeursvariant centraal zuiveren wordt breed en integraal beschouwd en op levensduurkosten en duurzaamheidsaspecten gewogen. Mede op basis van dit onderzoek en de (technische) ontwikkelingen op het gebied van waterzuiveren wordt in 2018 opnieuw bekeken welke keuze wij gaan maken omtrent de toekomstige afvalwaterzuivering in het Westerkwartier. ●
- Eind 2017 is het onderzoek effecten aardbevingen op het functioneren van onze rioolwaterzuiveringsinstallaties opgeleverd. ●

Transport afvalwater

<u>Doel</u> Zorgvuldig en efficiënt transport van afvalwater door middel van goed onderhouden rioolgemalen en (pers)leidingen.	2016 - 2019
---	-------------

Rapportage 2017

- Het onderhoud aan onze rioolgemalen en rioolpersleidingen is conform het onderhoudsplan uitgevoerd op basis van risico gestuurd onderhoud. ●
- In 2017 is gestart met het afhandelen van de herstelwerkzaamheden aan de drainage op percelen waar de afvalwaterpersleiding Uithuizen-Uithuizermeeden doorheen is gelegd. ●

Met de belanghebbenden is afgesproken, dat het perceel waar de persleiding doorheen loopt opnieuw gedraineerd kan worden. Dit project loopt door tot en met 2019. Zorgvuldige afronding van deze nazorg maatregelen duurt langer dan in het jaarplan was voorzien.

- In 2017 is de renovatie c.q. het vervangen van (pers)leidingen waarbij derden onze leidingen kruisen uitgevoerd. Onder andere bij de rotonde bij Garmerwolde in de N360 (persleiding Lewenborg) en het Transferium bij Meerstad (persleiding Groningen-Garmerwolde). De werkzaamheden zijn eind 2017 afgerond. ●
- In 2017 zijn negen rioolgemaal gereviseerd. Deze rioolgemaal worden vervolgens voor drie jaren nog onderhouden door de aannemer. ●
- Voor het optimaal en efficiënt kunnen beheren van het afvalwatertransport worden debietmeters in rioolgemaal aangebracht. In 2017 zijn in totaal 43 debietmeters geplaatst en opgeleverd. In 2018 worden conform de planning de laatste debietmeters in rioolgemaal geplaatst. ●
- Eind 2017 is het onderzoek effecten aardbevingen op het functioneren van onze riooltransportleidingen en rioolgemaal opgeleverd. ●

Verwerking rioolslib

<u>Doel</u> Het zo duurzaam en efficiënt mogelijk verwerken van het rioolslib dat bij de zuivering van het afvalwater vrijkomt, waarbij zo mogelijk het rioolslib als grondstof weer hergebruikt wordt.	2018
--	------

Rapportage 2017

- De aanbesteding voor de slibeindverwerking is begin 2017 opgestart. In juli is het algemeen bestuur op de hoogte gebracht dat de slibeindverwerking voor de komende drie jaar is gegund aan Swiss Combi Technology (SCT). De slibeindverwerking vindt plaats zonder toevoeging van kolengruis. ●
- Eind 2016 is de aanbesteding opgestart voor de optimalisatie van het slibontwateringsproces op de rwzi Garmerwolde. De openbare aanbesteding is volgens de Best Value principes uitgevoerd. Het aanbestedingsproces is in juli van dit jaar afgerond en gegund. Het algemeen bestuur heeft op 19 juli besloten de realisatie van de gruisdosering niet uit te voeren. Het proces loopt hierdoor een vertraging op van een half jaar. De volledige in bedrijf name van de nieuwe installaties is volgens de huidige planning voorzien medio 2019. ●

Duurzaamheid en energie

<u>Doel</u> Kostenreductie en/of kwaliteitsverbetering door samenwerking en door het toepassen van innovaties op het gebied van afvalwaterinzameling, transport, zuivering, energie(terug)winning.	2016 - 2019
---	-------------

Rapportage 2017

- Begin 2017 is voor het CADOS-onderzoeksproject op de rwzi Ulrum een ontwateringsproef met het type schroefpers uitgevoerd. De proef laat zien dat cellulose-zeefgoed dosering tot een hogere droge stof ontwateringsresultaat leidt. Tevens is meer inzicht verkregen in de eigenschappen en effecten van cellulose-zeefgoed. Eind 2017 is het totale CADoS project afgerond De eindrapportage van het onderzoeksproject zal begin 2018 aan het algemeen bestuur worden aangeboden. ●
- Het Waterbedrijf Groningen heeft het waterschap gevraagd een productielocatie van industriewater te vestigen op Garmerwolde. Wij hebben hier onder voorwaarden mee ingestemd. In 2017 is een intentieverklaring getekend. Onderdeel hiervan is een verkenning naar synergiekansen. Deze zijn nu in beeld en worden nader uitgewerkt. ●

Het waterbedrijf heeft een engineeringsoopdracht gekregen van Google voor een verdere uitwerking van het persleidingdeel. Wij zijn in gesprek over hoe wij een afvalwaterpersleiding mee kunnen leggen naar het rioolgemaal Losdorp (Spijk).

- De innovatieve MJA3-maatregelen “Real-Time-Controle rioolgemalensturing” is door Deltares-Delft ontworpen en gerealiseerd. Het systeem geeft integraal sturing aan meerdere gemalen van Noorderzijvest, gemeente Groningen en waterschap Hunze en Aa’s. Het besturingssysteem is in 2017 in de praktijk beproefd. De beproevingsresultaten zijn positief. Er wordt thans gewerkt aan het opstellen van een samenwerkings-overeenkomst met de betrokken partijen.
- De uitvoering van projecten in de waterketen, zowel op regionale schaal als ook in de samenwerkingsclusters, vindt plaats conform de gemaakte afspraken. In 2017 heeft binnen het waterschap een audit plaatsgevonden naar de effectiviteit van de ketensamenwerking. De gedane aanbevelingen zijn intern besproken, maar ook met de regionale Regiegroep Waterketen. In de evaluatie zijn deze aanbevelingen meegenomen en omgezet in een actieplan met als speerpunten de kwaliteit te verbeteren en kwetsbaarheid te verminderen. Uit de audit blijkt verder dat de doelstelling ten aanzien van kosten ruim wordt gehaald.
- In 2017 heeft de afronding van de realisatiefase van het project zonnepanelen plaats gevonden. Aansluitend beheert en onderhoudt de aannemer, conform de aangegane exploitatieovereenkomst, de installaties gedurende 15 jaar.

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 3 Gezuiverd water

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2017	26.304	11.026	15.278	-211
Jaarplan 2017 na wijz.	25.740	10.673	15.067	647
Jaarplan 2017	26.914	11.200	15.714	-
Jaarrapportage 2016	26.514	12.003	14.511	960
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2017	3.629	-16	-	3.645
Eindejaarprognose bij NJR	3.934	16	-	3.918
Jaarplan 2017	5.438	9	-	5.429
Jaarrapportage 2016	3.340	234	-	3.106

- **Rechtmatigheid**

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een overschrijding zien van € 564.000. De overschrijding op de kosten is op hoofdlijnen het gevolg van een schadepost wegens een lekke leiding op vijf meter diepte op het transportstelsel Eelde (kosten € 338.000). Hiervan is in de najaarsrapportage melding gedaan, echter de hoogte van de herstelkosten was op dat moment nog niet bekend. Verder zijn de kosten voor de levering van electriciteit hoger uitgevallen (ca. € 267.000). De oorzaak hiervan is dat de belastingdienst in 2017 op landelijk niveau een onderzoek is gestart naar de toepassing van clustering van objecten die een eenheid vormen voor het bepalen van de energiebelasting (zie ook Bijlage G. Riscoparagraaf). In 2017 werden door de Belastingdienst alle objecten (nog) afzonderlijk beschouwd, waardoor de energiebelasting hoger is uitgevallen. Genoemde overschrijdingen op de kosten waren in het najaar niet voorzien. De overschrijding op de kosten wordt (deels) gecompenseerd door hogere baten met € 353.000.

- Saldokosten

De saldokosten komen ca. € 0,2 miljoen hoger uit ten opzichte van de gewijzigde begroting.

De goederen en diensten laten een nadeel zien van ca. € 0,5 miljoen met name als gevolg van een lekke leiding, tegenvallende kosten voor chemicaliën, meer energiekosten, meer kosten afvoer slib en afvalwater en de verwerking van slib. Aan de andere kant is bespaard op de onderhoudskosten en technische advisering door derden.

De baten vallen hoger uit door detachering van een medewerker en meer inzet van eigen personeel op projecten.

- Investerings

Het (verwachte) bruto bestedingsniveau van de investeringsprojecten is in het najaar ten opzichte van het jaarplan met ca. € 1,5 miljoen naar beneden bijgesteld.

Ten opzichte van de eindejaarsprognose in het najaar is er ca. € 0,3 miljoen minder op de lopende projecten uitgegeven en is er iets minder aan subsidie verantwoord in 2017. Het netto investeringsbedrag komt uit op € 3,6 miljoen.

Afronding van het project Renovatie van negen rioolgemaal vindt begin 2018 plaats. Het vervangen van de procesautomatisering op de rioolwaterzuiveringsinstallaties Delfzijl vindt begin 2018 plaats in plaats van eind 2017. Dit geldt ook voor de voorbereiding van het groot onderhoud van de bergbezinktanks op de rioolwaterzuiveringsinstallatie op Garmerwolde.

Programma 4 – Water en Maatschappij

Toelichting op inhoud van het programma

Het programma water en maatschappij richt zich op het verbinden van (het werk van) het waterschap met zijn omgeving. Ruimtelijke vraagstukken, recreatief medegebruik, vaarwegbeheer, de werkzaamheden van het bestuur en de externe communicatie en educatie zitten in dit programma. Ook het onderhoud en beheer van het cultuurhistorisch erfgoed van het waterschap valt binnen dit programma.

Visie op Water en Maatschappij

We willen een vooraanstaande positie in de maatschappij innemen ten aanzien van onze taakvelden. Het is van belang om dat ook uit te stralen, door hierover naar buiten gericht te opereren. Onze ambitie is het vergroten van het vertrouwen bij de omgeving dat we onze taak goed uitoefenen. Duurzaam handelen als organisatie is en blijft belangrijk voor alle taken. Dit reikt verder en breder dan alleen duurzaam inkopen en aan energiebesparing doen. Het gaat om maatschappelijk verantwoord ondernemen. We zijn een gemakkelijk te vinden organisatie en eenvoudig te benaderen voor informatie, vragen en klachten. Onze organisatie is zodanig ingericht dat burgers snel en adequaat geholpen kunnen worden. We vinden het belangrijk mét gebiedspartners subsidies beter te benutten, om samen draagvlak te creëren en de kosten voor de maatschappij te beperken.

Wij willen zorgvuldig omgaan met onze water gerelateerde cultuurhistorische objecten, zoals waardevolle molens, sluizen en gemalen. De waterstaatkundige objecten die geen functie (meer) hebben voor het waterbeheer, proberen we over te dragen aan derden. Hieronder vallen ook de op dit moment nog bij ons in beheer zijnde bruggen. Hoogstnoodzakelijke renovaties aan bruggen worden uitgevoerd.

Wij leveren ook een beperkte bijdrage aan het oplossen van de waterproblematiek in ontwikkelingslanden. Het gaat dan vooral om het uitdragen van kennis aangaande de realisatie van de afgesproken millenniumdoelen ten aanzien van schoon drinkwater, waterhygiëne en waterafvoer.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2017

Bestuur

<u>Doel</u> Een professioneel bestuur, dat op transparante wijze tot besluitvorming komt, zijn besluiten bekend maakt aan de omgeving en bekend is in het beheergebied en bij de stakeholders.	2016-2019
---	-----------

Rapportage 2017

- In oktober is een bestuurs/relatie-evenement georganiseerd. De relatiedag stond in het teken van waterveiligheid en is door onze relaties zeer goed ontvangen. Door middel van demonstraties en rondleidingen is een kijkje achter de schermen van het waterschap gegeven. ●
- De tussenevaluatie van het coalitieakkoord is uitgevoerd. Deze zogenaamde midterm review is in juli aan het algemeen bestuur toegelicht. ●
- Met onze belangrijkste externe partners (gemeenten, provincies, terreinbeherende organisaties, standsorganisaties) is periodiek bestuurlijk overleg gevoerd. ●
- De vertrouwenscommissie uit het algemeen bestuur heeft in 2017 een positief advies uitgebracht over de herbenoeming van de dijkgraaf. De besluitvorming hierover door het algemeen bestuur heeft in juli plaatsgevonden. Vervolgens is de dijkgraaf op 20 december beëdigd door Commisaris van de Koning. In samenhang met de beëdiging van de dijkgraaf is een mini symposium over Klimaatadaptatie georganiseerd voor onze belangrijkste partners. ●
- In afstemming met de fractievoorzitters uit het algemeen bestuur is afgesproken om het thema governance/integriteit niet in 2017, maar in 2018 te bespreken met het algemeen bestuur. ●
- In het najaar is geïnventariseerd hoe we omgaan met gebiedsparticipatie. Met andere woorden hoe we bestuurlijk en ambtelijk omgaan met en vorm geven aan het betrekken van burgers en andere organisaties bij het voorbereiden en uitvoeren van onze plannen en projecten (gebiedsparticipatie). Dit leidt tot een bestuursvoorstel hoe gebiedsparticipatie ingezet kan worden in 2018. ○

Waterbewustzijn

<u>Doel</u> Onze omgeving weet aantoonbaar beter wie wij zijn en wat wij doen.	2019
---	------

Rapportage 2017

- Op basis van de in het strategisch communicatieplan genoemde corporate story is “ons verhaal” in 2017 onder meer tot uiting gekomen in de expositie in het Noordelijk Scheepvaartmuseum en in het boek “Kerstvloed 1717 een pelgrimstocht”. In 2018 wordt dit verder vormgegeven en worden de deelverhalen aan de hand van benoemde thema’s uitgewerkt. ●
- We hebben enkele thematische campagnes opgezet, die aansluiten op de corporate story en communicatieve speerpunten. Zo is op diverse manieren invulling gegeven aan het speerpunt “waterveiligheid” en het thema Kerstvloed 1717: ●
  - uitgifte digitaal magazine ‘De Kracht van Water’ (o.a. verstuurd naar ca. 30.000 mailadressen). Uitgaven in de maanden maart, juli en oktober;
  - themapartnerschap Tocht om de Noord;
  - partnerschap in ‘Expeditie Kerstvloed’, waarbij een kunstroute is georganiseerd en een afsluitend evenement in december plaatsvond. Hierbij is het ontwerp van een blijvend monument (landart) gepresenteerd ter nagedachtenis aan de slachtoffers van destijds;
  - actief aanbieden van educatieve lespakketten;

- inhoudelijke bijdrage aan expositie in het Noordelijk Scheepvaartmuseum en samenwerking met het museum in kinderontwerpwedstrijd 'Dijk van de Toekomst' en kindermiddagen tijdens vakanties.
- De Week van Ons Water, met als thema 'schoon water' vond plaats in mei. In deze week werd een bewonersbijeenkomst georganiseerd op rwzi Garmerwolde en vond een online campagne plaats waarbij waterzuivering centraal stond. Tijdens de Week van Ons Water in het najaar (thema waterveiligheid) werd er vanuit het project Eemshaven-Delfzijl een publieksevenement georganiseerd met rondleidingen
- In mei 2017 vond wederom de Geoweek plaats. Ruim 350 leerlingen ontvingen vanuit Noorderzijvest een gastles. Leerlingen uit het voortgezet onderwijs gingen op dijksinspectie en leerlingen uit het basisonderwijs gingen aan de slag met het lespakket 'Kerstvloed'. Ook vond in juni het Jeugdwatercongres plaats. Het thema dit keer was 'duurzaam waterbeheer'.
- Het onderzoek naar reputatie en dienstverlening (0-meting klanttevredenheid) is in de herfst afgerond. Er is een kwalitatieve opvolging gestart waarbij medewerkers gesprekken aangaan met onze belangrijkste relaties om de meest opmerkelijke uitkomsten te bespreken. In 2018 wordt het algemeen bestuur hierover nader geïnformeerd

Vaarwegenbeheer en recreatie

<u>Doel</u> Instandhouding van toegankelijke en veilige vaarwegen.	2017
Het beheer en onderhoud van bruggen is een oneigenlijke waterschapstaak. Bruggen worden derhalve in goede overdraagbare staat overgedragen aan de wegbeheerder	2016-2025
Instandhouding van water gerelateerde cultuurhistorische objecten	2017
De aangewezen zwemwaterlocaties voldoen minimaal aan de zwemwaterkwaliteit "aanvaardbaar".	2017

Rapportage 2017

- Onze vaarwegen worden efficiënt beheerd en onderhouden, inclusief de bediening van de in deze vaarwegen gelegen en bij ons in beheer zijnde kunstwerken.
- In 2016 is gestart met de renovatie van de bruggen Westerwijtwerderdraai en Molentil in de gemeente Loppersum. De (bouw)ontwerpen zijn afgestemd met de gemeente, dorpsbelangen en omwonenden. De renovatiewerken van beide bruggen zijn in de zomer 2017 opgeleverd. Na oplevering volgt nog een onderhoudsperiode van een jaar. Begin 2018 vinden met de gemeente Loppersum overleggen plaats naar de overdrachtsmogelijkheden.
- In het vierde kwartaal van 2017 is aan het algemeen bestuur budget gevraagd voor nader constructief onderzoek van 33 bruggen. Na dit onderzoek zijn alle bruggen constructief beoordeeld en wordt er een meerjarenonderhoudsplan opgesteld. Dit onderhoudsplan, inclusief de benodigde financiën, wordt in het tweede kwartaal van 2018 voorgelegd aan het algemeen bestuur.
- Onze cultuurhistorische objecten, waaronder onze waarhuizen en sluisen, worden efficiënt beheerd en onderhouden.
- De werkzaamheden voor het herstel van het cultuurhistorische sluisfront te Noordpolderzijl zijn in juli aanbesteed. De uitvoering is eind oktober gereedgekomen.
- In 2017 is de Molenstichting door het waterschap ondersteund. Het waterschap is met twee bestuurders afgevaardigd in het bestuur van de stichting de Groninger poldermolens.
- Met de betrokken verantwoordelijken voor de zwemwaterlocaties heeft overleg plaatsgevonden met betrekking tot de EU-zwemwaterrichtlijn. Monitoring van en

advisering over de waterkwaliteit van de zwemwaterlocaties is door Noorderzijvest uitgevoerd. In april 2017 zijn opnieuw de zwemwaterbeoordelingen door de EU definitief vastgesteld. 80% van de locaties is daarbij als uitstekend beoordeeld. In 2017 is een onderzoek gestart naar de mogelijkheid van het inrichten van een nieuwe zwemwaterlocatie in Zoutkamp. Een vergelijkbaar onderzoek is in het najaar van 2017 afgerond in de stad Groningen. Blauwalgmonitoring vindt onder andere plaats door middel van Ecowatch. Op locaties met zwemwaterkwaliteitsproblemen, zoals de Kardingerplas, doet het waterschap onderzoek naar de oorzaken. Het beheerplan van deze plas is in het najaar van 2017 geactualiseerd, met als doel de waterkwaliteit verder te verbeteren.

Duurzaamheid en energie

<u>Doel</u> Kostenreductie en/of kwaliteitsverbetering door samenwerking en door het toepassen van innovaties.	2016 - 2019
---	-------------

Rapportage 2017

- Binnen Noorderzijvest is duurzaamheid inmiddels een begrip. Wij zijn ons bewust van de impact die wij als organisatie hebben op onze directe omgeving door het uitvoeren van onze werkzaamheden en taken. Wij hebben duurzaamheid inmiddels ingebed op diverse terreinen. Zo is duurzaamheid onder andere verankerd in ons inkoopbeleid. Goederen en diensten die door ons worden ingekocht moeten voldoen aan de door ons gestelde eisen om zo de negatieve invloed op natuur en samenleving zo veel mogelijk te beperken. Wij werken voortdurend aan de verduurzaming van bijvoorbeeld ons waterschapshuis. Dit door gebruik te maken van een grijs watercircuit, volledige ledverlichting in en om het gebouw en extra geïnstalleerde zonnepanelen. ●
- Medewerkers worden gestimuleerd om zo min mogelijk gebruik te maken van hun eigen auto voor woon-werk verkeer en dienstreizen. Bij de vervanging van ons eigen wagenpark en machines wordt gezocht naar leveranciers en materieel waarbij gebruik wordt gemaakt van de nieuwste technieken. Eind 2017 zijn 15 benzineauto's vervangen door hybride exemplaren. De auto's zullen met name ingezet worden voor de medewerkers van het muskusrattenbeheer. De overstap naar de nieuwe hybride auto's draagt bij aan de ambitie om de uitstoot van CO₂ te reduceren. In dit geval met maar liefst 25%. ○
- In 2017 zijn we een verkenning gestart om te kijken hoe we kunnen komen tot 100% energieneutraal in 2025. Dit naar aanleiding van de door de koepels van provincies, gemeenten en waterschappen opgestelde Investeringsagenda ten behoeve van de formatiebesprekingen omtrent een nieuw kabinet. In 2018 krijgt dit een vervolg. ○
- Op een vijftal locaties van het waterschap zijn zonnepanelen geplaatst. Deze zonnepanelen produceerden in 2017 circa 175.000 kWh 2017. ●
- Binnen de waterzuiveringstaak is een aantal duurzame en energiebesparende maatregelen uitgevoerd. Zo is uitvoering gegeven aan het uitvoeringprogramma MJA 3 door onder andere de zogenaamde blowers/beluchters op rwzi Garmerwolde te vervangen door energiezuinige blowers. ●
Daarnaast is de Real Time Control (RTC) sturing van rioolgemaal op de rwzi Garmerwolde geïmplementeerd. Het doel hiervan is een zo gelijkmatig mogelijke hydraulische aanvoer op de rwzi. Dit levert voordeel op in energie- en chemicaliënverbruik en verbetert de zuiveringsprestatie. Na afronding van de gemeentelijke rioleringswerkzaamheden kan het project definitief in gebruik worden gesteld.
De rwzi Hoogkerk is na de bouw van een rioolgemaal buiten werking gesteld. De waterzuivering vindt nu plaats op de rwzi Garmerwolde (centralisatie). Dit heeft een voordeel opgeleverd in energie- en chemicaliënverbruik, alsmede ook in de overige bedrijfsvoeringskosten.

Verder is in de waterzuiveringstaak in samenwerking met een producent een gemodificeerd metaalzout ontwikkeld en toegepast. Bij de toepassing hiervan in het slibontwateringsproces, is nu minder zoutzuur nodig en hoeft de zuurgraad in de deelstroombehandeling minder te worden te worden bijgestuurd. Dit bespaart ook op het chemicaliënverbruik.

Er is gestart met het uitwerken van het Thermifilly projec, een optimalisatie van de slibgisting. Voordelen zijn een hogere biogasopbrengst en een lagere reststroom aan slib. Dit is een landelijk STOWA project geworden.

Voor de huidige Sharon installatie op de rwzi Garmerwolde is een ombouw naar Shanammox voorbereid. Het betreft hier de installatie voor behandeling van stikstofrijke stromen op de rwzi Garmerwolde. Voordelen zijn een lager energie- en chemicaliënverbruik.

Kennis, innovatie en onderzoek

<u>Doel</u>	2016-2021
Vergroten en ook delen van kennis op waterhuishoudkundig gebied in relatie tot maatschappelijke en economische ontwikkelingen, ook op mondiaal gebied.	2016-2021

Rapportage 2017

- Het internationale samenwerkingsproject in Kenia is afgerond, de eindrapportage en evaluatie heeft plaatsgevonden. ●
- Continuering van projecten internationale samenwerking in de nieuwe beleidsperiode 2016-2021 vindt plaats. Binnen de bestaande partnerschappen met Nicaragua heeft een missie plaatsgevonden met diverse workshops op het gebied van bescherming van waterbronnen, waterbeheer en gebruik van modellen voor beleid. Met RVO/ministerie van Economische Zaken en Klimaat wordt gesproken over financieringsmogelijkheden voor een nieuw te starten project in Nicaragua. Daarnaast vinden verkenningen plaats voor samenwerkingsmogelijkheden in Afrika en Zuid-Amerika. ●
- In Unie van Waterschappen / Dutch Water Authorities verband zijn gesprekken gevoerd met de ministeries van Buitenlandse Zaken, Infrastructuur en Waterstaat en Economische Zaken en Klimaat om inspanningen van waterbeheer in internationale samenwerking te verenigen binnen een gezamenlijke aanpak, "Blue deal" genoemd. ○

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 4 Water en maatschappij

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2017	6.738	1.022	5.716	-118
Jaarplan 2017 na wijz.	6.576	978	5.598	-89
Jaarplan 2017	6.204	695	5.509	-
Jaarrapportage 2016	7.173	1.161	6.012	-129
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2017	2.148	141	20	1.987
Eindejaarsprognose bij NJR	1.769	25	-	1.744
Jaarplan 2017	1.621	25	-	1.596
Jaarrapportage 2016	665	-13	90	588

- **Rechtmatigheid**

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een overschrijding zien van € 162.000. Dit wordt veroorzaakt door een hogere dotatie dan voorzien aan de voorziening bestuur en ww-kosten (voormalig) personeel. De overschrijding wordt deels gecompenseerd met hogere baten (€ 44.000).

- **Saldokosten**

De saldokosten komen ca. € 0,1 miljoen hoger uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. Genoemd kunnen worden een overschrijding op de post toevoeging aan voorzieningen wegens een hogere dotatie aan de voorziening pensioen (voormalig) bestuur (€ 0,1 miljoen) en op de voorzieningen (voormalig) personeel (€ 0,2 miljoen). Tegelijkertijd is er meer onttrokken aan genoemde voorzieningen (respectievelijk € 0,1 miljoen en € 0,2 miljoen). Tenslotte zijn de verwachte vergoedingen voor technische werkzaamheden voor derden lager uitgevallen dan begroot (€ 0,1 miljoen).

- **Investerings**

Het (verwachte) bruto bestedingsniveau van de investeringsprojecten is in het najaar ten opzichte van het jaarplan licht gestegen. Ten opzichte van de eindejaarsprognose in het najaar is er ca. € 0,4 miljoen meer op de lopende projecten uitgegeven en is er voor € 0,1 miljoen meer aan subsidie verantwoord in 2017. Het netto investeringsbedrag komt uit op ca € 2 miljoen.

Oorzaak van het verschil is dat er meer is besteed aan groot onderhoud bruggen dan geraamd in de najaarsrapportage. Het groot onderhoud van drie bruggen is in 2017 afgerond. De verwachting is dat door nazorg het krediet gering wordt overschreden (€ 25.000).

Verder zijn de internationale projecten eind 2017 volledig afgerond, inclusief de subsidie-afhandeling.

Programma 5 – Bedrijfsvoering

Toelichting op inhoud van het programma

Het programma Bedrijfsvoering richt zich op de ondersteuning van de primaire processen in het waterschap, onder andere personeel, informatievoorziening, financiën, sturing, beheersing (control) en faciliteiten.

Visie op Bedrijfsvoering

De maatschappelijke context waarin het waterschap werkt wordt breder. Dat levert ook nieuwe kansen op: mogelijkheden om werkzaamheden beter, goedkoper, efficiënter en sneller uit te voeren. Kostenbewust handelen is daarbij een van de uitgangspunten

We gaan actief op zoek naar nieuwe samenwerkingsvormen, vanuit verbindend denken en handelen.

We werken met veel kennis over de taken van het waterschap en we zijn daarbij innovatief en ondernemend. We willen een aantrekkelijke werkgever zijn. Werken in een flexibele organisatie, die effectief en slim kan inspelen op ontwikkelingen, mede dankzij de bedrijfsvoering die op orde is.

Als organisatie staan we de komende jaren voor grote investeringen. Gelet op de schuldenpositie van Noorderzijlvest vraagt dit om het maken van scherpe keuzes waar het gaat om deze investeringen. Wij zijn bereid om de noodzakelijke afwegingen te maken. De kerntaken van het waterschap willen wij daarbij niet aantasten.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2017

Mens en organisatie

<u>Doel</u> Een flexibele en efficiënte organisatie, waarbij de medewerkers omgevingsbewust, kostenbewust en resultaatgericht werken.	2020
--	------

Rapportage 2017

- In 2017 is, naast het gebruikelijke verloop binnen het personeelsbestand, de strategisch/ tactisch personeelsbehoefte meerjarig in beeld gebracht. Het monitoren van de in- door- en uitstroom heeft hier aan bijgedragen. Nadruk heeft gelegen op organisatieontwikkeling door aandacht voor ontwikkeling van medewerkers. ●
- De inzet van het Persoonlijk Basis Budget (PBB) heeft in 2017 een stijgende lijn laten zien. Het PBB wordt in voorkomende gevallen ook gecombineerd met het reguliere opleidingsbudget zodat individueel maatwerk in de ontwikkeling van medewerkers wordt geleverd. ●
- Per 1 januari 2017 is de e-HRM omgeving ingevoerd. Vanaf dat moment geven de individuele medewerkers invulling aan al die zaken die belangrijk zijn voor het vormgeven van hun loopbaan. Het beheren en toegang hebben tot het "eigen digitale dossier" is dan ook volledig ingevoerd en voldoet aan de gestelde eisen en verwachtingen. ●
- In 2017 is de aandacht voor Veilig en Gezond Werken in onze organisatieprocessen steviger verankerd. Dit met name aan de voorkant bij besluit- en planvorming, aanbesteding en inkoop. ●
- In 2017 zijn de werkzaamheden in het kader van het onderhoud aan het waterschapshuis uitgevoerd conform het meerjarig onderhoudsbeheerplan. ●

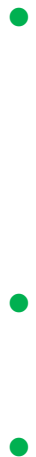
Informatievoorziening bedrijfsprocessen

<u>Doel</u> Gestroomlijnde informatieprocessen dragen bij aan het optimaal en efficiënt functioneren van ons waterschap.	2016-2019
---	-----------

Rapportage 2017

- In 2017 is onze informatieveiligheid verder verbeterd, waarbij de kwetsbaarheid van onze organisatie en objecten voor digitale aanvallen en ontregeling door derden zoveel mogelijk wordt tegengegaan. Eind 2017 is de implementatie van de Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen (BIWA) grotendeels afgerond. De uitkomsten van een in het vierde kwartaal uitgevoerde landelijke audit bij alle waterschappen, bevestigen dat beeld. De belangrijkste zaken zijn geregeld en vastgesteld. De vervolgstap is het bewaken van de toepassing van de maatregelen en de rapportage hierover. Enkele overgebleven punten zijn begin 2018 opgepakt waarbij tevens aandacht was voor de borging in de processen. Hiermee is een belangrijke stap gezet om aantoonbaar te kunnen laten zien welke maatregelen zijn genomen om de Beschikbaarheid, Integriteit en Vertrouwelijkheid van de informatievoorziening te waarborgen. Ondanks alle maatregelen zal er geen sprake zijn van 100% garantie. ●
- Het zaakgericht werken is ingevoerd. We kunnen stellen dat de organisatie als geheel zaakgericht werkt. De beheerfase is inmiddels aangebroken. ●
- De privacyregelgeving is aan het veranderen. De Meldplicht Datalekken en de uitbreiding van de boetebevoegdheid is ingegaan per 1 januari 2016. Eind mei 2018 wordt de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht. Er geldt dan nog maar één privacywet in de hele EU. Deze verordening gaat de huidige wetgeving vervangen en heeft grote gevolgen voor veel organisaties. In 2017 is in dit kader een functionaris Gegevensbescherming benoemd. Deze functionaris is belast met de controle en toezicht op het gebied van persoonsgegevens binnen de organisatie. ●

- Met het zorgen voor informatievoorziening, afgestemd op de gewenste informatie-behoefte, op het gewenste niveau en van de juiste kwaliteit is ook dit jaar verder gewerkt. Voor de invoering van maatregelen in het kader van de digitale overheid is een werkgroep ingesteld. Dit jaar zijn de eerste producten via webformulieren aangeboden. De voorbereidingen voor aansluiting op DigiD zijn vergevorderd. De voorbereidingen op het gebied van de Omgevingswet zijn dit jaar intensief geweest. We zijn onder meer betrokken geweest bij het opstellen van de Uitwerking Informatievoorziening Omgevingswet.
- Ons waterschap is dit jaar volledig aangesloten op de landelijke basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT). Daarmee voldoen we aan de wet. Wat volgt is het in beheer nemen van deze basisregistratie. Het proces van beheer en wijzigen van de BGT met specifieke software is ingericht.
- In 2016 is gestart met het optimaliseren en digitaliseren van onze facturenstroom. Vanaf begin 2017 voldoen we aan de wettelijke plicht om E-facturen te kunnen ontvangen en verwerken. Het project is in 2017 vervolgd met de digitalisering van het inkoopproces en het bestelproces voor de gehele organisatie. Dit project is nagenoeg geheel afgerond. Begin 2018 zijn nog enkele technische voorzieningen beter ingericht.

Control (beheersing)

<u>Doel</u>	
Rechtmatig, doelmatig en doeltreffend handelen van de organisatie.	2017

Rapportage 2017

- De nieuwe accountant is door het algemeen bestuur in april 2017 aangesteld. Voor een periode van vier jaar is een contract aangegaan met Astrium accountants.
- Het bestuurlijk kader voor de werkzaamheden is in september door het bestuur vastgelegd in het Controleprotocol 2017-2020.
- De verantwoording over de kwaliteit van de bedrijfsvoering vindt plaats via de Jaarrapportage. Ter ondersteuning hiervan zijn onder andere verbijzonderde interne controles en audits uitgevoerd (zie hieronder). De geplande uitwerking naar bestuurlijke 'in control statements' is doorschoven naar 2018. Het vraagt meer tijd om dit uit te werken naar een totaal voor de gehele organisatie.
- Op twee momenten in het jaar is (intern) een verbijzonderde interne controle uitgevoerd op het financieel rechtmatig handelen. Uit beide controles kwamen geen onjuistheden naar voren. De accountant heeft zowel bij de jaarrekening 2016 als bij de interim controle 2017 de bevindingen overgenomen. Door de nieuwe accountant is een initieel onderzoek uitgevoerd naar de belangrijkste processen. Het doel hiervan was een nadere kennismaking met het waterschap en daarbij tevens een eerste beeld te krijgen van de bedrijfsvoering. Uit het onderzoek blijken sterke punten en er zijn enkele suggesties gedaan voor verbeteringen. Deze zijn c.q. worden opgepakt.
- In 2017 zijn twee DB-doeltreffendheids- en doelmatigheidsonderzoeken uitgevoerd. Bij assetmanagement is onderzocht of dit aanwijsbaar leidt tot betere bestuurlijke besluitvorming. De conclusie is dat dit nog niet zo is ingericht. Er zijn al wel pilots uitgevoerd maar de integrale afweging tussen doel, maatregelen, de kosten hiervan en eventuele risico's vindt nog niet bestuurlijk plaats. Het tweede onderzoek was gericht op het deelproces planvorming. Hierbij was de vraag of vanuit het vastgesteld beleid en doelen uit het Waterbeheerprogramma, het planningsproces doelmatig en doeltreffend verloopt. De doeltreffendheid wordt als 'krap' voldoende ervaren en de doelmatigheid van het proces is onvoldoende. Voor beide audits zijn aanbevelingen gedaan die in 2018 worden uitgewerkt in verbeterstappen.

Doel	
Een actueel financieel beleid dat recht doet aan de maatschappelijke ontwikkelingen en aan de daaruit voortvloeiende besluiten van het algemeen bestuur.	2016-2019

Rapportage 2017

- De Commissie Aanpassing Belastingstelsel Waterschappen (CAB) heeft eind 2017 een consultatierapportage gepresenteerd. In de eerste maanden van 2018 heeft de CAB de waterschappen door middel van regionale bijeenkomsten geconsulteerd. Het eindadvies van de CAB wordt medio 2018 verwacht. Vaststelling in de ledenvergadering van de Unie van waterschappen vindt waarschijnlijk na de zomer van 2018 plaats. In het jaarplan 2017 stond nog aangegeven dat rekening houdend met de CAB adviezen een nieuw kostentoedelingsonderzoek zou worden uitgevoerd. Dit is nu doorgeschoven naar 2018.
- Het Noordelijk Belastingkantoor is per 1 juli 2017 formeel opgericht. Hiervoor is een Gemeenschappelijke Regeling Bedrijfsvoeringorganisatie (GR-BVO) aangegaan tussen drie waterschappen en de gemeente Groningen. Het jaar 2017 stond vooral in het teken van de voorbereiding. De officiële start van de samenwerking was op 1 januari 2018.

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 5 Bedrijfsvoering

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2017	16.682	1.467	15.215	-37
Jaarplan 2017 na wijz.	16.571	1.393	15.178	-81
Jaarplan 2017	15.802	705	15.097	-
Jaarrapportage 2016	14.947	905	14.042	377
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2017	427	-	-	427
Eindejaarprognose bij NJR	575	-	-	575
Jaarplan 2017	635	-	-	635
Jaarrapportage 2016	395	-	-	395

- **Rechtmatigheid**

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een overschrijding zien van € 111.000. Dit wordt veroorzaakt door een nagekomen last aan Hefpunt (€ 209.000). In verband met complicaties omtrent de nieuwe belastingapplicatie hebben de werkzaamheden ten behoeve van de overgang naar het Noordelijk Belastingkantoor vertraging opgelopen. Dit heeft geleid tot een extra last. De genoemde overschrijding op de lasten wordt deels gecompenseerd met hogere baten (€ 74.000).

- **Saldokosten**

De saldokosten komen nagenoeg op de gewijzigde begroting uit. Op hoofdlijnen is enerzijds sprake van een hogere afrekening in de totale exploitatiekosten van Hefpunt (per saldo € 118.000), anderzijds is sprake van een extra bate van Hefpunt wegens ondersteuning op het gebied van de automatisering (€ 52.000) en een hogere rentebate op de eigen financieringsmiddelen (€ 51.000).

- **Investerings**

Het (verwachte) bruto bestedingsniveau van de investeringsprojecten is in het najaar ten opzichte van het jaarplan licht gedaald. Ten opzichte van de eindejaarsprognose in het najaar is er ca. € 0,1 miljoen minder op de lopende projecten uitgegeven.

Oorzaak van het verschil zijn de bestedingen op de projecten “Mirgratie naar Windows 10” en “Gegevens beheer op orde”. Deze projecten lopen door in 2018.

Paragrafen

A. Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar

In deze paragraaf wordt ingegaan op interne en externe ontwikkelingen die sinds het vaststellen van het Jaarplan 2017 zich hebben voorgedaan. Daarnaast worden hier ook afwijkingen van de uitgangspunten en grondslagen zoals deze voor de begroting zijn gehanteerd besproken.

Doelen

Beleidsmatig is er geen sprake van een koerswijziging ten opzichte van voorgaande jaren. De doelen uit het Waterbeheerplan zijn leidend geweest in de Jaarrapportage.

Klimaatadaptatie

Klimaatverandering raakt ons allen. Zowel op mondiaal, Europees als landelijk niveau worden afspraken gemaakt om de veranderingen in het klimaat zoveel als mogelijk tegen te gaan c.q. minder snel te laten plaatsvinden. Denk hierbij ook aan de energietransitie / klimaatneutraliteit en circulaire economie / grondstoffenterugwinning. Om in te spelen op de klimaatverandering heeft het Rijk een drietal Deltaplannen opgesteld. Het Deltaplan Waterveiligheid en het Deltaplan Zoetwater hebben de afgelopen jaren reeds een stevige basis gelegd voor de verbetering van de veiligheid tegen overstromingen en de beschikbaarheid van zoetwater. Op prinsjesdag is het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie vastgesteld. Met het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie wordt juist ingespeeld op veranderende neerslagpatronen, droogte en hittestress. Aanpassen aan klimaatverandering is noodzakelijk. Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe. Dat levert risico's op voor onze economie, gezondheid en veiligheid. Het is van groot belang en noodzakelijk dat Nederland zich aanpast aan deze veranderingen, ook in het gebied van Noorderzijlvest. Als we niets doen, kan er schade in onze steden/bebouwde gebieden ontstaan. Ook in het landelijk gebied kan aanzienlijke schade optreden. Stortbuien en langdurige neerslag veroorzaken ook daar wateroverlast. Op andere momenten ontstaat juist droogteschade. Hitte raakt de gezondheid van (kwetsbare) mensen.

Eind december hebben wij hierover een minisymposium georganiseerd, waarbij wij dit onderwerp in de regio onder de aandacht hebben gebracht en dat dit de komende jaren veel inzet vergt, ook van onze organisatie.

B. Incidentele Baten en Lasten

Incidentele baten en lasten betreffen de baten en lasten die als eenmalig ten opzichte van voorgaande jaren en komende jaren moeten worden beschouwd.

Er hebben zich in de exploitatierekening 2017 de volgende incidentele baten en lasten voorgedaan:

Baten en lasten voorgaande jaren (per saldo een nadeel van € 330.000):

- een extra afschrijving op de aanschaf van gronden in voorgaande jaren (€ -330.000).

Incidentele baten en lasten (per saldo een nadeel van ca. € 849.000):

- een bate wegens het verlenen van een zakelijk recht van opstal (€ 118.000);
- een bijdrage in de exploitatiekosten van Hefpunt als gevolg van de oprichting van het Noordelijk Belastingkantoor (kosten 'schoon door de poort') (€ - 209.000)
- een schadepost (camaliteit) op het transportstelsel Eelde van € -338.000;
- het treffen van een voorziening in verband met belastingheffing op Wegen (afbakening/definitie) van € -420.000.

Genoemde baten en lasten leveren per saldo een nadeel op van € 1,2 miljoen in de exploitatie van 2017.

C. Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Voor een nadere analyse van de onttrekkingen wordt verwezen naar hoofdstuk 2.

D. Waterschapsbelastingen

De waterschappen Noorderzijlvest, Fryslân en Hunze en Aa's werken sinds 2007 samen op het gebied van de waterschapsbelastingen. Voor de uitvoering van de heffing en invordering van de genoemde waterschappen is per 1 september 2007 de Gemeenschappelijke Regeling Hefpunt opgericht. De onderlinge afspraken over de dienstverlening zijn in een Service Level Agreement (SLA) vastgelegd, die per 1 januari 2008 van kracht werd. Na evaluatie eind 2010 is de SLA gewijzigd en opnieuw vastgesteld. Na evaluatie in 2015 is de SLA met ingang van 1 januari 2016 opnieuw gewijzigd en vastgesteld. In 2017 hebben de waterschappen Noorderzijlvest, Fryslân en Hunze en Aa's en de gemeente Groningen besloten samen te gaan werken op het gebied van het heffen en invorderen van belastingen. In de loop van 2017 is hiervoor de Gemeenschappelijk Regeling Noordelijk Belastingkantoor opgericht. Deze regeling treedt per 1 januari 2018 in werking. De onderlinge afspraken zijn vastgelegd in een SLA.

Het belastingstelsel omvat de volgende heffingen:

- verontreinigingsheffing;
- zuiveringsheffing;
- watersysteemheffing.

De verontreinigingsheffing is voor directe lozingen op het oppervlaktewater. Het tarief is gelijk aan het tarief voor de zuiveringsheffing. De opbrengsten hiervan gaan naar de taak Watersysteem. De zuiveringsheffing is de heffing van huishoudens en bedrijven. Huishoudens betalen een forfait van 3 vervuilingseenheden (VE) terwijl een alleenwonende 1 VE betaalt. Bedrijven betalen naar de vuillast.

De kosten van het Watersysteem worden opgebracht door 4 categorieën te weten:

- ingezetenen;
- eigenaren gebouwd;
- eigenaren natuur;
- eigenaren (overig) ongebouwd.

In de vergadering van algemeen bestuur van 3 juli 2013 is de kostentoedelingsverordening Watersysteemheer opnieuw vastgesteld.

De kostentoedeling Watersysteembeheer is als volgt:

- 25% aan de ingezetenen;
- 18,9% aan de zakelijke gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken niet zijnde natuurterreinen;
- 0,2% aan de zakelijke gerechtigden van natuurterreinen;
- 55,9% aan de zakelijke gerechtigden van gebouwde onroerende zaken.

Bij de watersysteemheffing wordt geen gebruik gemaakt van tariefdifferentiatie behalve bij de categorie buitendijks gelegen gebouwde en ongebouwde onroerende zaken (niet zijnde natuurterreinen). De korting op het tarief is vastgesteld op 75%.

Voor verharde openbare wegen wordt een gedifferentieerd tarief gehanteerd dat 100% hoger is dan het tarief dat blijkt uit de verordening op de watersysteemheffing voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, geldt.

De categoriegebonden kosten (kosten verkiezingen, WOZ-kosten en kwijtschelding) worden toegerekend aan de betreffende categorieën.

Door de oprichting van het Noordelijk Belastingkantoor komen de huidige belastingbestanden van de waterschappen en de gemeente Groningen gezamenlijk in één nieuwe belastingapplicatie.

Om te komen tot een soepele overgang is een bedrijfsplan vastgesteld. Hierin is afgesproken dat iedere organisatie 'schoon' toetreedt tot het Noordelijk Belastingkantoor. Dit is helaas niet helemaal gelukt. Halverwege 2017 is de productie van de aanslagoplegging enige tijd opgeschort, waardoor de werkvoorraden, met name op het gebied van de kwijtschelding, zijn opgelopen.

Tevens zijn de afspraken ten aanzien van de voortgang van de invorderingen, zoals opgenomen in de SLA, niet gehaald. Bij bezwaren waarvan de wettelijke termijn is verstreken, heeft overleg met de indiener plaatsgevonden.

De belastingverantwoording 2017 is medio maart 2018 door Hefpunt beschikbaar gesteld. Deze verantwoording is opgenomen in voorliggende Jaarrapportage. De controleverklaring van Hefpunt over het jaar 2017 is opgeleverd. De accountant van Hefpunt heeft geen afwijkingen gevonden in de verantwoording.

Tarieven 2017

De vastgestelde tarieven en opbrengsten over 2017 zijn als volgt.

Heffing / Categorie	Heffingseenheid	Jaarplan 2017	Jaarplan 2016	% Mutatie
Watersysteemheffing				
Omslag gebouwd - buitendijks	in % WOZ-waarde	0,0147	0,0149	-1,2
Omslag gebouwd - binnendijks	in % WOZ-waarde	0,0588	0,0595	-1,2
Omslag ongebouwd - buitendijks	in € per ha	14,57	14,04	3,7
Omslag ongebouwd - binnendijks	in € per ha	58,27	56,14	3,8
Omslag ongebouwd – wegen	in € per ha	116,54	112,28	3,8
Omslag natuur	in € per ha	3,05	3,06	-0,3
Ingezetenenomslag	in € per woonruimte	62,36	60,13	3,7
Verontreinigingheffing				
Verontreinigingsheffing woningen	in € per v.e.	63,11	63,11	0,0
Verontreinigingsheffing bedrijven	in € per v.e.	63,11	63,11	0,0
Zuiveringsheffing				
Zuiveringsheffing woningen	in € per v.e.	63,11	63,11	0,0
Zuiveringsheffing bedrijven	in € per v.e.	63,11	63,11	0,0

Waterschapsbelasting (bedragen x € 1.000)	Tarieven 2017	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Categorie					
Omslag gebouwd - buitendijks	0,0147	88	54	93	76
Omslag gebouwd - binnendijks	0,0588	19.127	19.307	19.069	19.004
Omslag ongebouwd - buitendijks	14,57	4	5	8	5
Omslag ongebouwd - binnendijks	58,27	5.668	5.687	5.690	5.429
Omslag ongebouwd – wegen	116,54	175	595	586	562
Omslag natuur	3,05	65	65	66	231
Ingezetenenomslag	62,36	8.641	8.433	8.394	8.315
Verontreinigingsheffing woningen	63,11	197	202	204	201
Verontreinigingsheffing bedrijven	63,11	146	138	126	145
Zuiveringsheffing woningen	63,11	20.665	20.737	20.496	20.538
Zuiveringsheffing bedrijven	63,11	4.973	4.827	4.720	4.848
Totale belastingopbrengst		59.749	60.050	59.452	59.354

Ten opzichte van de primitieve begroting is er een voordelig resultaat van € 0,3 miljoen.

De inschatting ten tijde van de najaarsrapportage was een voordelig resultaat van ca. € 0,6 miljoen.

Zie voor een weergave van de belastingopbrengsten verdeeld naar kostendragers op pagina 65 en 66 van de jaarrekening.

Onderstaand wordt het resultaat op de onderscheiden opbrengsten ten opzichte van de primitieve begroting nader toegelicht.

Belastingopbrengsten voorgaande jaren

Ten opzichte van de primitieve begroting wordt per ultimo boekjaar een voordelig resultaat zichtbaar van nagenoeg € 0,2 miljoen.

Dit is hoofdzakelijk het gevolg van een hogere opbrengst voor de zuiveringsheffing forfaitaire bedrijven als gevolg van een herberekening over de afgelopen drie jaar.

Belastingopbrengsten 2017

De bruto belastingopbrengsten zijn in het Jaarplan 2017 begroot op € 61,3 miljoen.

Rekening houdend met mogelijke kwijtschelding en oninbaarheid (€ 2,7 miljoen) en een onttrekking aan de algemene reserve zuiveren (€ 0,8 miljoen), bedragen de (verwachte) netto belastingopbrengsten ca. € 59,4 miljoen.

Ten opzichte van de primitieve begroting wordt op de onderscheiden posten van de belastingopbrengsten 2017 per ultimo het volgende resultaat zichtbaar:

- een voordeel van € 0,3 miljoen op de bruto belastingopbrengsten;
- een voordeel van € 0,2 miljoen op de posten kwijtschelding en oninbaar;
- een nadeel van € 0,4 miljoen in verband met het vormen van een voorziening voor aanslagen wegen voorgaande jaren.

Per saldo een voordeling resultaat op de bruto belastingopbrengsten 2017 van € 0,1 miljoen.

Bruto belastingopbrengsten 2017

Het positieve resultaat ten opzichte van de primitieve begroting is ruim € 0,3 miljoen (verwachting najaar € 0,4 miljoen voordeel).

Het resultaat ten opzichte van de primitieve begroting wordt op hoofdlijnen als volgt verklaard:

- *Watersysteembeheer gebouwd binnendijks*

De opbrengst voor gebouwd binnendijks is hoger (€ 0,1 miljoen). De uiteindelijke WOZ-waarde is hoger uitgekomen dan de raming van de Waarderingskamer. De afwijking ten opzichte van de begroting bedraagt 0,8 % positief.

- *Watersysteembeheer ingezetenen*

De opbrengst voor ingezetenen is hoger (€ 0,1 miljoen).

De trend is dat er meer alleenstaanden zijn. Daardoor zijn er meer huishoudens voor het opleggen van ingezetenenheffing.

- *Zuiveringsheffing bedrijven en woningen*

Voor de zuiveringsheffing bedrijven is een extra opbrengst verantwoord (€ 0,1 miljoen).

Als resultaat van de driejaarlijkse controle op de waterverbruik van de forfaitaire bedrijven heeft een verschuiving van VE plaatsgevonden. Tevens zijn er bedrijven overgegaan van forfaitair naar tabelbedrijven.

Kwijtschelding

Ten opzichte van de primitieve begroting is het bedrag voor kwijtschelding ca. € 0,3 miljoen voordeliger uitgevallen (verwachting najaar € 0,2 miljoen voordeel). Zie hieronder voor een nadere toelichting.

Oninbare bedragen

Ten opzichte van de primitieve begroting is het bedrag voor oninbare bedragen nagenoeg € 0,1 miljoen nadeliger uitgevallen (verwachting najaar was nagenoeg gelijk aan de primitieve begroting).

Jaarlijks wordt per ultimo boekjaar de voorziening voor dubieuze belastingopbrengsten op het gewenste niveau gebracht. Dit heeft geleid tot een dotatie aan deze voorziening van ruim € 0,3 miljoen.

Voorziening wegen

Op 12 december 2017 heeft de belastingkamer van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden de uitspraak inzake het geschil tussen belastingkantoor GBLT, optredend namens Waterschap Zuiderzeeland en Gedeputeerde Staten van Flevoland, van de Rechtbank Overijssel van 28 december 2016 bevestigd. Kern van de uitspraak is dat de afbakening wegen te ruim is genomen (onverhard is deels meegenomen).

Het belastingkantoor GBLT gaat tegen deze uitspraak in cassatie gaan bij de Hoge Raad. Ons waterschap slaat de wegen eveneens apart aan. Op de aanslagen tot 2017 is door één gemeente een bezwaar ingediend. Naar aanleiding van de genoemde uitspraken is er na inventarisatie een voorziening opgenomen van ca. € 0,4 miljoen. Deze voorziening heeft betrekking op een mogelijke teruggave over de jaren 2014 tot en met 2017.

Kwijtscheldingsbeleid

Op grond van de Invorderingswet kan aan belastingplichtigen, die niet in staat zijn anders dan met buitengewoon bezwaar hun belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. Hiertoe heeft het algemeen bestuur besloten, net als de meeste andere waterschappen. De norm is gesteld op 100%. Dit houdt in dat in de regel kwijtschelding wordt verleend aan belastingplichtigen met een inkomen op of onder het bijstandsniveau.

Het aantal toe te kennen/reeds toegekende verzoeken ten opzichte van 2016 is nog enigszins gestegen. Bij de afhandeling van de verzoeken wordt in de meeste gevallen samengewerkt met de Groninger gemeenten. Drukke werkzaamheden als gevolg van de oprichting van het Noordelijk Belastingkantoor hebben een achterstand veroorzaakt in de afhandeling van de aanvragen. Deze achterstand wordt zo snel mogelijk in 2018 ingelopen.

Kwijtschelding beperkt zich tot de verontreinigingsheffing, de zuiveringsheffing en de watersysteemheffing ingezetenen. Voor de watersysteemheffing gebouwd, ongebouwd en natuurterreinen is geen kwijtschelding mogelijk omdat het bezit van woningen, gebouwen, ongebouwd en natuurterreinen vermogen veronderstelt.

E. Weerstandsvermogen

In september 2016 heeft het algemeen bestuur het beleid met betrekking tot het weerstandsvermogen, het risicomanagement, de reserves en de voorzieningen vastgesteld. Het beleid omvat een beschrijving van de risicomethodiek, de wijze waarop het weerstandsvermogen om de risico's te kunnen afdekken wordt bepaald en beleid over de vorming en besteding van de reserves en voorzieningen. In het beleid is vastgelegd dat de algemene reserve wordt gezien als bron voor de weerstandscapaciteit. De ruimte in het verhogen van belastingtarieven wordt niet aangemerkt als bron voor de weerstandscapaciteit.

Voor het bepalen van de omvang van het weerstandsvermogen is het van belang die risico's te benoemen die anderszins niet zijn te ondervangen, ofwel risico's die niet afgedekt kunnen worden door middel van verzekeringen (overdraagbare risico's aan derden), voorzieningen of onvoorzien. Jaarlijks vindt deze inventarisatie plaats bij zowel de Perspectiefnota als bij het Jaarplan. Bij het opstellen van het Jaarverslag worden nieuwe en bestaande financiële risico's beoordeeld. Dit betreft operationele risico's die voortkomen uit het handelen van het waterschap, uit claims en schades en waarvoor ultimo het jaar geen voorziening is getroffen omdat het onvoldoende zeker is dat het risico zich gaat voordoen. In de risicoparagraaf, tabel G, zijn deze risico's opgenomen. In totaal betreft het een financieel risico van maximaal € 1 miljoen. Uitgaande van een risicobenadering (niet alle risico's doen zich gelijktijdig voor) is de inschatting dat de exploitatiekosten tussen € 0,1 – 0,2 miljoen bedragen. Deze komen nog ten laste van de algemene reserve (in de toekomst).

Bij het Jaarplan 2018 is de gewenste minimale omvang van het weerstandsvermogen bepaald op € 2,9 miljoen voor beide taken gezamenlijk. Voor de taak watersysteem bedraagt de minimale omvang € 2,5 miljoen en voor de taak zuivering is dit € 0,4 miljoen.

Het beschikbare weerstandsvermogen per 1 januari 2017 bedroeg € 10,1 miljoen (€ 2,5 miljoen voor watersysteembeheer en € 7,6 miljoen voor zuiveringsbeheer). Rekening houdend met de geraamde onttrekking aan de reserves in 2017 (voor zuiveren) en het geprognosticeerd resultaat over 2017 bij de Najaarsrapportage was de verwachting dat het weerstandsvermogen zou dalen naar € 9,5 miljoen (resp. € 1,7 miljoen en € 7,8 miljoen).

Zoals hiervoor is aangegeven is minimaal € 2,9 miljoen noodzakelijk. In zijn totaliteit is het weliswaar voldoende, maar voor de taak watersysteem was de verwachting dat er sprake zou zijn van een tekort van € 0,7 miljoen per 31 december 2017. Voor de taak zuiveren was een overschot verwacht van € 7,3 miljoen.

Ultimo 2017, na verwerking van het resultaat 2017, is de werkelijke stand € 1,4 miljoen (tekort) voor watersysteem en € 7,2 miljoen (overschot) voor zuiveren.

Het resultaat 2017 is opgenomen conform het voorstel bestemming resultaat 2017 (zie Rekeningresultaat in hoofdstuk 2). Bestuurlijke besluitvorming over de bestemming vindt plaats bij de behandeling van de Jaarrapportage.

Algemene reserves / kostendragers (bedragen x € 1.000)	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal
Stand per 1 januari 2017	958	5.794	6.752
Toevoeging / Onttrekking per 1 januari 2017	1.557	1.762	3.319
Aanwending algemene reserves 2017	-	-780	-780
Stand per 31 december 2017	2.515	6.776	9.291
Mutatie resultaat 2017	-1.437	859	-578
Stand per 31 december 2017 incl. resultaat 2017	1.078	7.635	8.713

Het tekort bij de taak watersysteembeheer zal worden weggewerkt door toekomstige positieve resultaten.

Voor de taak zuiveringsbeheer is het beschikbare weerstandvermogen meer dan voldoende. In het (vastgestelde) Jaarplan 2018 is € 624.000 onttrokken aan deze algemene reserve. In onderstaande tabel is het niveau van het benodigde weerstandsvermogen vergeleken met de stand per 1 januari 2018.

Kostendragers (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2018	Benodigde weerstandsvermogen	Tekort (-) / Overschot (+)
Watersysteembeheer	1.078	2.479	-1.401
Zuiveringsbeheer	7.635	438	7.197
Totaal kostendragers	8.713	2.917	5.796

Bij het Jaarplan 2019 zal een (nieuw) voorstel worden gedaan voor de besteding van het overschot. In de huidige PPN is de reserve gebruikt voor matiging van de tarieven. Als alternatief zal een voorstel worden voorgelegd de reserve te gebruiken voor toekomstige kapitaallasten.

In het beleid is vastgesteld dat het weerstandsvermogen mag variëren tussen de 0,8 en 1,2 maal de benodigde capaciteit. Afgezet tegen de minimum norm van 0,8 maal de benodigde capaciteit is er sprake van een tekort van € 0,9 miljoen voor watersysteembeheer en een vrije ruimte van € 7,3 miljoen voor zuiveringsbeheer.

F. Financiering

Algemeen

Als gevolg van de Wet Financiering Decentrale Overheden (wet FIDO) en tevens op basis van de Waterschapswet zijn de waterschappen verplicht een financieringsparagraaf in de Jaarrapportage op te nemen. Deze paragraaf is in samenhang met het treasurystatuut op basis van artikel 108 van de Waterschapswet een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie.

Het treasurystatuut is in 2016 geactualiseerd en vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur op 21 september 2016. Met ingang van 1 januari 2017 is het nieuwe treasurystatuut in werking getreden.

Vanaf 2017 is gewerkt met een treasury jaarplan. In dit plan worden ontwikkelingen van het afgelopen jaar en operationele doelstellingen en acties voor het komende jaar vastgelegd. Deze worden in de treasurycommissie geëvalueerd en besproken. Dit kan leiden tot nieuwe doelstellingen en (bijstellings)acties. De uitgangspunten voor het treasury jaarplan liggen vast in het treasurystatuut en in de treasuryparagraaf.

De ontwikkeling van de rente (rentevisie)

Een rentevisie is een toekomstverwachting over de renteontwikkeling, op basis waarvan een financierings- en beleggingsbeleid wordt gevoerd. Afhankelijk van de (interne- of externe) ontwikkelingen actualiseert het waterschap zijn rentevisie. De rentevisie wordt daarbij mede gebaseerd op de rentevisie van enkele gezaghebbende financiële instellingen, waaronder de huisbankier.

Rente

De korte rente blijft extreem laag (en negatief). In 2017 heeft de Euribor (3 maands looptijd) geschommeld tussen de minus 0,318% en de minus 0,332% met een gemiddelde van minus 0,329%. Het tarief voor de driemaands Euribor bedraagt op dit moment (februari 2018) minus 0,328%.

Ook de in 2017 verwachte stijging van de 10-jaars rente zet voorsnog niet door. Eind december lag het tarief voor een 10-jaars lineaire lening bij onze huisbankier zelfs op 0,58%, in mei 2017 was dit 0,82% en in december 2016 was dit nog 0,71%.

Ontwikkelingen

De ECB gaat in ieder geval nog tot september 2018 door met het opkopen van obligaties om de inflatie aan te jagen. Wel zijn in januari 2018 de opkopen gehalveerd naar € 30 miljard per maand.

De ECB geeft op dit moment nog geen enkele inzage in het tempo, timing en omvang van de renteverhogingen. Tevens heeft de overtollige liquiditeiten die de ECB door het opkopen van de vele obligaties de markt in heeft gepompt een dempend effect op de renteverhogingen. Dit betekent waarschijnlijk dat de ECB renteverhoging niet één op één zal leiden tot hogere rentes.

De verwachting is dus dat de rentestijging nog enige tijd op zich zal laten wachten, maar het blijft onzeker.

De financieringsbehoefte

In het Jaarplan 2017 is de financieringsbehoefte van het waterschap per 1 januari 2017 en per ultimo 2017 weergegeven. Bij het Jaarplan was het uitgangspunt dat de dekking van het financieringstekort gedeeltelijk kon plaatsvinden door gebruik te maken van korte geldfaciliteiten (tot één jaar). Uiteraard is een en ander afhankelijk van de rentestand en ontwikkelingen op dit terrein.

Financieringsbehoefte (bedragen x € 1.000)	31-dec-2017	1-jan-2017
Activa		
Materiële en immateriële vaste activa	196.973	194.177
Financiële vaste activa	264	264
A. Totaal vaste activa	197.237	194.441
Passiva		
Algemene reserve	9.291	6.752
Overige reserves	8.019	7.597
Totaal eigen vermogen	17.310	14.349
Voorzieningen	4.456	4.050
Vaste geldleningen	173.832	151.368
Waarborgsommen	30	28
Totaal vreemd vermogen	173.862	151.396
B. Totaal passiva (financieringsmiddelen)	195.628	169.795
A-B Financieringstekort	1.609	24.646

Het werkelijke verloop van de financieringsbehoefte voor 2017 is als volgt:

Mutatie financieringsbehoefte (bedragen x € 1.000)	Jaar 2017
Financieringsbehoefte	
Investeringen	19.948
Desinvesteringen	-22
Aflossing geldleningen	17.535
Totaal financieringsbehoefte	37.461
Dekking van de financieringsbehoefte	
Afschrijvingen	17.131
Boekverliezen	-
Opgenomen leningen in 2017	40.000
Saldo mutatie eigen vermogen en voorzieningen	3.367
Totaal dekking van de financieringsbehoefte	60.498
Mutatie financieringsbehoefte	-23.037

In de overige reserves is de bestemmingsreserve Beheer fonds oude leidingen meegenomen. De stand per 1 januari 2017 bedroeg € 5,1 miljoen. Per einde boekjaar is de stand ruim € 5,7 miljoen. De waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's hebben deze reserve in gemeenschappelijk beheer.

Op basis van een geraamd financieringstekort eind 2017 en de voorgenomen investeringen 2017, was in het Jaarplan 2017 rekening gehouden met het aantrekken van nieuwe leningen ter hoogte van € 64,6 miljoen. In 2017 zijn er vier leningen afgesloten van totaal € 40 miljoen. Daarnaast zijn er in 2017 acht kasgeldleningen afgesloten (waarvan zeven ook in 2017 zijn afgelost en één in 2018) om de liquiditeitsbehoefte op peil te houden. Hierop is in totaal afgerond ca. € 54.000 aan rente ontvangen.

De kasgeldlimiet en rentekosten verbonden aan de financieringsfunctie

De voor 2017 vastgestelde kasgeldlimiet bedroeg € 17,2 miljoen. In 2017 is, gezien de lage rentestand, binnen de wettelijke kaders zoveel mogelijk met kort geld gefinancierd. Dit betekent dat, voor de duur van maximaal twee kwartalen achtereen, de kasgeldlimiet mag worden overschreden wanneer verwachte inkomsten later komen dan gepland. In het eerste kwartaal is de kasgeldlimiet niet overschreden, maar in het tweede en derde kwartaal is er wel een overschrijding van de limiet. Door het afsluiten van vier langlopende leningen eind oktober 2017 was er in het vierde kwartaal geen sprake meer van een overschrijding van de kasgeldlimiet.

In het Jaarplan 2017 is gerekend met een rentepercentage (omslagpercentage) van 2,28. Het definitieve omslagpercentage is 2,25 (zie Bijlage F.).

De renterisiconorm

De renterisiconorm geeft de beperking weer voor de lange schuldpositie. De wetgever bedoelt hiermee het bedrag aan vreemd vermogen waarover in de toekomst een hogere/lagere rente moet worden betaald dan bestuurlijk wenselijk wordt geacht. De norm voor de waterschappen is een percentage van het begrotingstotaal. Dit percentage is vastgesteld op 30%. Absoluut gezien betekent dit voor 2017 een bedrag van € 22,4 miljoen. De herfinancieringsbehoefte, de aflossing op bestaande vaste geldleningen, bedroeg € 17,5 miljoen. Hiermee bleef het waterschap binnen de norm.

Risicoparaagraaf

Het is van belang de risico's te onderkennen die het waterschap loopt bij het uitoefenen van zijn taken. Op algemene risico's, risico's die zich altijd voor zouden kunnen doen, wordt in het Jaarplan niet ingegaan. In de Jaarrapportage wordt alleen ingegaan op de risico's die mogelijk anderszins financiële gevolgen hebben voor de exploitatiebegroting.

Bij het opstellen van de Jaarrapportage 2017 heeft actualisatie van de (mogelijke) risico's plaatsgevonden.

In bijlage G. is een totaaloverzicht opgenomen van de mogelijke (juridische en financiële) risico's die het waterschap loopt.

G. Verbonden partijen

Bij de waterschappen is aandacht voor de governance van de verbonden partijen waaraan zij deelnemen. In navolging van een reeds van kracht zijnde wijziging van de verslaggevingsvoorschriften van gemeenten en provincies is in 2015 de voorbereiding gestart om te komen tot een wijziging van de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoordende Waterschappen die gaat bepalen dat de waterschappen in hun uitvoeringsinformatie bij de begroting en de jaarverslaggeving meer informatie moeten opnemen in de lijst van verbonden partijen.

In oktober 2016 heeft de Commissie BBV een notitie uitgebracht. De bepalingen en richtlijnen in deze notitie treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2018.

De volgende van belang zijnde samenwerkingsverbanden zijn door het waterschap Noorderzijlvest aangegaan.

Gemeenschappelijke regeling met Hunze en Aa's

In de reglementen van Noorderzijlvest en die van Hunze en Aa's is bepaald dat het waterschap samenwerkt met een of meer andere waterschappen ten behoeve van een doelmatige uitoefening van grootschalige taakonderdelen en dat daartoe een regeling is aangegaan.

Tussen beide waterschappen is sinds 1 januari 2000 sprake van een samenwerking ten aanzien van een aantal benoemde activiteiten op het terrein van de afvalwaterinzameling, afvalwaterzuivering, ontwateren en verwerking van slib, laboratoriumwerkzaamheden, het sluiten van (dijk)coupures en de beheerkosten van het fonds oude leidingen. Hiertoe is een lichte gemeenschappelijke regeling aangegaan.

In 2010 is de gemeenschappelijke regeling herzien. Met ingang van 2011 wordt afgerekend op basis van vaste prijs/kwaliteitsafspraken. Eind 2012 is deze afspraak geëvalueerd. In 2016 is de regeling opnieuw geëvalueerd en zijn de hieruit voortvloeiende wijzigingen bestuurlijk vastgesteld. Met ingang van 2017 is de gewijzigde regeling in werking getreden.

Het aandeel van het waterschap Noorderzijlvest bedraagt 57%. Het aandeel is per 1 januari 2017 gewijzigd (was 56%).

Gemeenschappelijke regeling Hefpunt/Noordelijk Belastingkantoor

Per 1 september 2007 is tussen de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's, evenals Wetterskip Fryslân een gemeenschappelijke regeling opgericht die is belast met de heffing en invordering van de waterschapsbelastingen. De onderlinge afspraken over de dienstverlening zijn in een Service Level Agreement (SLA) vastgelegd, die per 1 januari 2008 van kracht werd. Per 1 januari 2011 is de SLA gewijzigd en opnieuw vastgesteld. In 2015 is de SLA opnieuw geëvalueerd en gewijzigd. Deze versie is per 1 januari 2016 van kracht geworden. Het waterschap Noorderzijlvest draagt voor 23,1% bij in de exploitatiekosten van Hefpunt. Het aandeel is per 1 januari 2015 gewijzigd (was 26%).

De totale bijdrage van de waterschappen bedroeg ruim € 8 miljoen. Het aandeel van Noorderzijlvest bedroeg ruim € 1,8 miljoen.

Eén van de doelstellingen die ten grondslag liggen aan de oprichting van deze gemeenschappelijke regeling, betreft het verlagen van de perceptiekosten van de heffing en invordering van de waterschapslasten. Daarnaast is het borgen van de continuïteit en het verbeteren van de kwaliteit een belangrijk uitgangspunt. Dit alles is mogelijk door bundeling van kennis, kwaliteit en kwantiteit van deze drie waterschappen.

De strategie voor de langere termijn was om uit te groeien tot een noordelijk belastingkantoor voor lokale overheden. In juli 2016 is door de drie noordelijke waterschappen en de gemeente Groningen een positief besluit genomen over het oprichten van het Noordelijk Belastingkantoor.

De onderlinge afspraken over de dienstverlening zijn in een Service Level Agreement (SLA) vastgelegd. Het Noordelijk Belastingkantoor is sinds 1 januari 2018 operationeel. De gemeenschappelijke regeling Hefpunt zal op termijn, na afwikkeling van afrondende werkzaamheden, worden opgeheven.

Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis

Het Waterschapshuis is opgericht om, vooral op het gebied van Informatie- en Communicatietechnologie, producten te ontwikkelen die voorzien in een brede gezamenlijke behoefte, waarmee samenwerking wordt beoogd tussen waterschappen en andere overheden. Onder regie van het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening voor en naar burgers en bedrijven te verbeteren en om daarin een kostenbesparing op de ICT uitgaven te bewerkstelligen.

De gemeenschappelijke regeling is formeel per 1 juli 2010 in werking getreden. De overgang van alle producten van de stichting naar de GR heeft op 1 januari 2013 plaats gevonden. Begin 2015 is de organisatie van het Waterschapshuis aangepast. Hierbij is een onderscheid gecreëerd tussen de instandhouding van de organisatie en de dienstverlening aan de waterschappen met programma's en projecten. Alle waterschappen die aan het Waterschapshuis deelnemen, zijn als *eigenaar* verantwoordelijk voor de instandhouding van het Waterschapshuis. Alleen de waterschappen die ook aan een bepaald programma of project deelnemen dragen als *opdrachtgever* de kosten en risico's van dat programma of project.

Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Hoofddoelstelling van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. is het zo goed en goedkoop mogelijk financieren van de Nederlandse publieke sector. De bank streeft niet naar maximale winst, maar naar een bij het karakter van de bank passend optimaal resultaat.

Het waterschap Noorderzijlvest is eigenaar van ruim 2% van de aandelen. Het aandeel is gedurende het boekjaar niet gewijzigd.

N.V. Groninger Monumenten Fonds

De N.V. Groninger Monumenten Fonds is in 2003 door acht partijen opgericht met als doelstelling een wezenlijke bijdrage te zullen leveren aan het in standhouden en beheren van een deel van het cultureel erfgoed in de provincie Groningen. Het waterschap is eigenaar van ruim 9% van de aandelen. Het aandeel is gedurende het boekjaar niet gewijzigd.

Samenwerking in de waterketen

Gemeenten, waterschappen en waterbedrijven in Groningen en Noord-Drenthe gaan meer samenwerken in de waterketen. Doel is de riolering, waterzuivering en drinkwatervoorziening beter op elkaar af te stemmen en taken in gezamenlijkheid uit te voeren. In 2014 is een besluit genomen over deelname aan de regionaal opgestelde samenwerkingsovereenkomst Waterketen Groningen / Noord-Drenthe. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over projecten die op regionale schaal belegd en uitgevoerd moeten worden en wat de rol van de deelnemende partners hierin is.

Naast deze afspraken zijn er waterakkoorden vastgesteld met vijf samenwerkingsclusters. In deze clusters werken gemeenten, waterschap(pen) en drinkwaterbedrijven samen in projecten die aantoonbaar scoren op drie doelen: kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid. De uitvoering van alle projecten op regionaal niveau is belegd bij een aangestelde waterregisseur.

Overige samenwerkingsverbanden

Daarnaast zijn nog enkele lichtere samenwerkingsverbanden aangegaan met andere overheden. Een voorbeeld is die voor de aanleg, het beheer, onderhoud en instandhouding van systemen voor de Individuele Behandeling van Afvalwater (IBA's).

Verder kan genoemd worden de beheerovereenkomst met betrekking tot zuiveringstechnische werken tussen het waterschap Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân. Sinds het jaar 2000 zijn afspraken gemaakt over het beheer en de verdeling van kosten. De afspraken zijn in overeenstemming met de systematiek die het waterschap Noorderzijlvest in de Gemeenschappelijke Regeling met Hunze en Aa's is overeengekomen.

Tenslotte neemt Noorderzijlvest deel in de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) en in de Unie van Waterschappen.

H. Bedrijfsvoering

Binnen het waterschap Noorderzijlvest bestaat een grote focus op de bedrijfsvoering, waarbij onder andere aandacht bestaat voor strategische projecten, projectmatig werken door de gehele organisatie en het sturen op de naar programma's ingedeelde Perspectiefnota en Jaarplan. In deze paragraaf wordt kort stilgestaan bij een aantal bijzondere onderwerpen.

Bezetting en verzuim

Het ziekteverzuimpercentage is voor 2017 uitgekomen op gemiddeld 4,73% procent (exclusief zwangerschap en inclusief langdurig verzuim). Dit is hoger dan in de voorgaande jaren (in 2016 4,36%, 2015 3%; 2014 3,9%; en in 2013 3,7%). De oorzaken voor dit hogere percentage zijn divers van aard. Wij hebben bijvoorbeeld te maken gehad met een ongeval op een bedrijfsterrein.

Dit heeft tot lange uitval/verzuim geleid. Ook hebben wij helaas te maken met een aantal zieke collega's. Zij zijn ziek geworden zonder dat hiervoor een oorzaak binnen het werk ligt.

In 2017 hebben wij tevens te maken gehad met een hardnekkige griep epidemie. Deze eindigde aan het begin van het jaar pas laat en begon aan het eind van het jaar weer vroeger dan normaal.

Van de langdurig zieken zijn er inmiddels twee medewerkers uit dienst. Zij zijn meer dan 80% ongeschikt voor werk bevonden door het UWV. Eén medewerker is gedeeltelijk afgekeurd en heeft voor dat gedeelte ook deeltijdontslag gekregen. Eén medewerker is weer volledig aan het werk en twee medewerkers zijn om medische redenen nog niet aan het werk.

Het berekenen en vaststellen van het ziekteverzuimpercentage wordt in samenspraak met onze arbodienst gedaan. Wij maken hierbij gebruik van de volgende uitgangspunten:

Kort verzuim : betreft het verzuim van 0 t/m 6 dagen;
Middellang : betreft het verzuim van 7 t/m 41 dagen;
Lang : betreft het verzuim van 42 t/m 365;
Langdurig : langer dan 365 dagen.

De organisatie had op 1 januari 2017 een formele formatie van 264,9 fte. In het jaarplan 2017 is gerekend met een bezetting van 277,4 fte. De werkelijke bezetting bedroeg op 1 januari 2017 273,6 fte en op 31 december 2017 277,8 fte. De gemiddelde bezetting in 2017 bedroeg 275,7 fte.

Participatie

Waterschap Noorderzijlvest zet zich als werkgever zoveel mogelijk in om mensen die een achterstand hebben op de arbeidsmarkt een fijne werkplek te geven. Deze groep maakt deel uit van de maatschappij en moeten ook de kans krijgen hun bijdrage te leveren aan deze maatschappij. Noorderzijlvest ziet het als haar maatschappelijke verantwoordelijkheid dit mogelijk te maken. Wij zijn hier inmiddels op verschillende manieren mee gestart.

Zo is er een aantal medewerkers werkzaam vanuit de sociale werkvoorziening. Voorbeelden zijn de assistent bode-conciërge en assistent bij de bediening van de bruggen. Ook is een aantal medewerkers bij ons in dienst die in het kader van de participatiewet/Quotum-wet bij ons zijn ingestroomd. Zij zijn naar volle tevredenheid aan het werk bij Documentatie en Informatievoorziening (DIV) en gegevensbeheer. Bij dit laatste gaat het met name om ondersteuning bij het in kaart brengen van onze kunstwerken in het watersysteem maar ook de boezem, beschoeiing en kades.

Daarnaast is in 2017 via vluchtelingenwerk Noord Nederland een stagiair voor 5 maanden op HRM aan het werk geweest en een medewerker die bij de catering werkervaring heeft opgedaan.

Onze maatschappelijke betrokkenheid komt ook tot uiting binnen ons inkoopbeleid. Bij elke aanbesteding, die zich daar voor leent, verplichten wij kandidaat opdrachtnemers om gebruik te maken van Social Return. Dit betekent dat voor de uitvoering van het werk (renovatie of nieuwbouw van bijvoorbeeld een gemaal) gebruik wordt gemaakt van werknemers met een achterstand op de arbeidsmarkt.

Integriteit

Integriteit is een belangrijk aandachtspunt in de dagelijkse realiteit van ons waterschap. Deze aandacht is een constante in de HR gesprekscyclus. Daarnaast kennen wij binnen onze organisatie een vast aanspreekpunt voor het melden van ongewenst gedrag. In onze werkwijze binnen de diverse processen hebben wij controlemechanismen ingebed, waarmee wij integer gedrag kunnen monitoren. Hiermee perken wij het risico op oneigenlijk gebruik van goederen en middelen zo veel mogelijk in. Dit omdat wij te maken hebben met een werkomgeving waarbij autonomie in werk en handelen voorop kan staan.

Rechtmatigheid

Naast de controleverklaring met betrekking tot getrouwheid ontvangt het waterschap vanaf 2009 van de accountant tevens een verklaring met betrekking tot de financiële rechtmatigheid. Aan de voorkant van het inkoop- en aanbestedingsproces wordt veel aandacht besteed aan het rechtmatig handelen. Daarnaast vindt intern een toetsing plaats op (financieel) rechtmatig handelen en wel aan de hand van een intern controleprogramma. In programma 5 is nader gerapporteerd over het verloop in 2017.

I. EMU-saldo

Ter bescherming van de euro is in het “Stabiliteits- en groeipact” (SGP) van de Europese Unie onder andere vastgelegd dat:

- Het EMU-tekort van de overheid van een lidstaat niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Er is sprake van een EMU-tekort als de uitgaven van de overheid in een jaar de inkomsten overstijgen;
- De overheidsschuld niet meer dan 60% van het BBP mag bedragen.

Het gaat om totalen van de gehele overheid. De vier Nederlandse overheden zijn er samen verantwoordelijk voor dat ons land gezonde overheidsfinanciën kent. Op grond van de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) moeten de vier overheden ook samen invulling geven aan de eisen die hieromtrent worden gesteld vanuit de Europese Unie, met name EMU-saldo en EMU-schuld.

Om de voor hun kerntaken noodzakelijke investeringen te kunnen uitvoeren hebben waterschappen, net zoals de provincies en gemeenten, een zekere ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig.

Op 28 september 2016 heeft de Unie van Waterschappen samen met IPO en VNG overleg gevoerd met het kabinet over de ruimte in het Nederlandse EMU-tekort voor de decentrale overheden in 2017. Het gesprek dat plaats vond in het kader van het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen, ging met name over de Wet Hof en heeft geresulteerd in het volgende:

- De ruimte in het EMU-saldo voor de decentrale overheden is in 2017 0,3% van het BBP, waar dat in 2016 nog 0,4% bedroeg. De ruimte van 0,3% is niet nader verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen, met als gevolg dat er voor 2017 geen formeel vastgestelde referentiewaarden op het niveau van individuele organisaties zijn.
- Vanuit het kabinet is aangegeven dat deze kabinetsperiode een oefenperiode met de Wet Hof is, waarin de sancties uit de wet niet zullen worden toegepast.
- IPO, VNG en Unie zullen volgend jaar afspraken gaan maken met het nieuwe kabinet over de ruimte in het EMU-saldo voor de periode 2018-2021.

De Unie van Waterschappen heeft voor 2017 de indicatieve referentiewaarde berekend, waarbij is uitgegaan van een ruimte van 0,06% voor alle waterschappen gezamenlijk. Dit komt niet alleen overeen met de ruimte die de waterschappen momenteel hebben, maar ook met de ruimte die de waterschappen op grond van aangeleverde ramingscijfers in 2017 nodig hebben. De voor 2017 gehanteerde referentiewaarde voor Noorderzijlvest bedroeg € 9,6 miljoen.

De opbouw van het EMU-saldo is als volgt:

EMU-saldo (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
1. EMU-exploitatiesaldo	-945	-780	2.380
2. Invloed van investeringen			
Bruto investeringsuitgaven	-47.266	-76.080	-28.953
Investeringsubsidies en bijdragen	27.297	46.075	17.836
Verkoop van materiële en immateriële activa	-	-	-
Afschrijvingen	17.134	17.052	16.961
	-2.835	-12.953	5.844
3. Invloed voorzieningen			
Toevoegingen aan de voorzieningen t.l.v. exploitatie	787	107	1.092
Onttrekkingen aan de voorzieningen t.b.v. exploitatie	-	-	-54
Onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-381	-248	-1.476
Externe vermeerderingen	-	-	-
	406	-141	-438
4. Deelnemingen en aandelen			
Boekwinst	-348	-	-
Boekverlies	-	-	153
	-348	-	153
Totaal EMU-saldo	-3.722	-13.874	7.939

In de Jaarrekening bedraagt het EMU-saldo € 3,7 miljoen negatief, in de begroting was € -13,9 miljoen opgenomen. Het verschil is ca. € 10,2 miljoen.

Dit wordt positief beïnvloed door:

- Lagere investeringen (€ 28,8 miljoen);
- Hogere dotaties aan de voorzieningen dan geraamd (€ 0,7 miljoen);
- Hogere afschrijvingen dan geraamd (€ 0,1 miljoen).

Dit wordt negatief beïnvloed door:

- Een negatief EMU-exploitatiesaldo (€ 0,2 miljoen);
- Lagere investeringsubsidies (€ 18,8 miljoen);
- Hogere onttrekkingen aan de voorzieningen dan geraamd (€ 0,1 miljoen);
- Een boekwinst op het Fonds Oude Leidingen (€ 0,3 miljoen).

Op grond van de Wet HOF behoort tot het EMU-saldo van een waterschap ook zijn aandeel in de EMU-saldi van de gemeenschappelijke regelingen, waarin wordt deelgenomen. Dat betekent dat in principe in de jaarrekening 2017 in het gerealiseerde EMU-saldo ook het aandeel van de gerealiseerde EMU-saldi van gemeenschappelijke regelingen zouden moeten worden opgenomen. Dit is in deze jaarrekening niet meegenomen, omdat de vaststelling van de jaarrekeningen van de gemeenschappelijke regelingen, te weten Hefpunt en het Waterschapshuis, nog niet heeft plaats gevonden.

J. Topinkomens

Per 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op het Waterschap Noorderzijlvest. Het voor Noorderzijlvest toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 € 181.000.

Voor waterschappen is als topfunctionaris de secretaris-directeur aangewezen. Onder de publicatie-eisen van de WNT vallen de gegevens zoals die in onderstaande tabel zijn opgenomen.

bedragen x € 1	Brenkman	Tomson
Functiegegevens	Secretaris-directeur	Algemene dienst
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris	nee	ja
(Fictieve) dienstbetrekking	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	127.390	125.305
Beloningen betaalbaar op termijn	13.790	13.782
Subtotaal	141.181	139.087
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000	181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t	N.v.t
Totale bezoldiging	141.181	139.087
Redenen waarom overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t	N.v.t
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	127.912	126.443
Beloningen betaalbaar op termijn	11.817	11.895
Totale bezoldiging 2016	139.729	138.031

Van niet-topfunctionarissen, met een bezoldiging of ontslagvergoeding boven de norm, is in 2017 geen sprake geweest.

3. Jaarrekening 2017

Verslag verantwoording Financieel Beheer

In dit verslag wordt nader ingegaan op het rekeningresultaat. Tevens wordt een analyse gegeven van de belangrijkste afwijkingen tussen de Jaarrapportage en de Najaarsrapportage.

Rekeningresultaat

De Jaarrapportage 2017 sluit met een negatief resultaat van € 562.000 na bestemming. Bij de Najaarsrapportage 2017 werd uitgegaan van een verwacht positief resultaat van € 226.000. De mutaties op de primitieve begroting zijn, conform de vermelde onder- en overschrijdingen, opgenomen in een begrotingswijziging. Deze zijn door het algemeen bestuur vastgesteld in haar vergadering van 25 oktober 2017. De primitieve begroting werd hiermee met € 226.000 gewijzigd. De onderbouwing van het voordeel in de Najaarsrapportage is niet opnieuw in de Jaarrekening opgenomen.

Het voordeel ten opzichte van de primitieve begroting kan op hoofdlijnen als volgt worden verklaard:

Rekeningresultaat 2017 (bedragen x € 1.000)	Voordeel	Nadeel	Budgetresultaat 2017
Lasten			
Kapitaallasten	151	-	151
Personeelslasten	-	409	-409
Gebruiks- en verbruiksgoederen	208	-	208
Energiekosten	-	93	-93
Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen	169	-	169
Onderhoud door derden	-	848	-848
Diensten door derden en bijdragen aan derden	39	-	39
Toevoegingen aan voorzieningen	-	787	-787
Toevoegingen aan reserves	-	632	-632
Aandeel en doorberekende kosten	-	-	-
Afschrijving van boekverliezen	-	-	-
Onvoorzien	10	-	10
Totaal lasten	577	2.769	-2.192
Baten			
Rentebaten	51	-	51
Dividenden	632	-	632
Baten personeel	242	-	242
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	-	264	-264
Waterschapsbelastingen	717	-	717
Bijdragen van derden	-	11	-11
Onttrekkingen aan voorzieningen	133	-	133
Onttrekkingen aan reserves	171	-	171
Doorberekeningen aan investeringen	-	41	-41
Totaal baten	1.946	316	1.630
Totaal baten en lasten	2.523	3.085	-562

Het verschil met de Najaarsrapportage 2017 ad € 0,8 miljoen kan als volgt globaal worden verklaard:

Rekeningresultaat 2017 (bedragen x € 1.000)	Voordeel	Nadeel	Budgetresultaat 2017
Lasten			
Kapitaallasten	167	-	167
Personeelslasten	-	62	-62
Gebruiks- en verbruiksgoederen	137	-	137
Energiekosten	-	231	-231
Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen	138	-	138
Onderhoud door derden	-	312	-312
Diensten door derden en bijdragen aan derden	-	211	-211
Toevoegingen aan voorzieningen	-	632	-632
Toevoegingen aan reserves	-	43	-43
Aandeel en doorberekende kosten	-	-	-
Afschrijving van boekverliezen	-	-	-
Onvoorzien	-	-	-
Totaal lasten	442	1.491	-1.049
Baten			
Rentebaten	51	-	51
Dividenden	43	-	43
Baten personeel	49	-	49
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	-	49	-49
Waterschapsbelastingen	120	-	120
Bijdragen van derden	-	4	-4
Onttrekkingen aan voorzieningen	64	-	64
Onttrekkingen aan reserves	8	-	8
Doorberekeningen aan investeringen	-	21	-21
Totaal baten	335	74	261
Totaal baten en lasten	777	1.565	-788

In hoofdstuk 3. "Analyse verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage" vindt een nadere analyse van de verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage plaats.

Opbouw van het resultaat 2017

Opbouw van het resultaat 2017 (bedragen x € 1.000)	Watersysteem beheer	Zuiverings- beheer	Totaal
Resultaat voor bestemming	-1.656	711	-945
Toevoeging aan algemene reserve	-	-	-
Toevoeging aan bestemmingsreserve	-	-632	-632
Bijdrage uit algemene reserve	-	780	780
Bijdrage uit bestemmingsreserves			
Gemaal de Slokkert	39	-	39
Muskusrattenbestrijding	25	-	25
Baggeren Overdiepte Hoendiep	171	-	171
Totaal bijdrage uit bestemmingsreserves	235	-	235
Nog te bestemmen resultaat 2017	-1.421	859	-562

Bestemming van het resultaat 2017

Het algemeen bestuur geeft een bestemming aan het rekeningresultaat 2017. In afwachting van de besluitvorming is het resultaat ad € 562.000 afzonderlijk op de balans opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen.

Het waterschap heeft één bestemmingsreserve die op het noodzakelijke prijspeil worden gehouden door middel van het toevoegen van rente. Het betreft de reserve Gemaal De Slokkert. Rentetoevoegingen aan reserves vinden via de resultaatbestemming (indirect) plaats.

Vorstel bestemming resultaat 2017 (bedragen x € 1.000)	Watersysteem beheer	Zuiverings- beheer	Totaal
Betreft:			
Rentetoevoeging bestemmingsreserve De Slokkert	16	-	16
Algemene reserve (per saldo)	-1.437	859	-578
Totaal	-1.421	859	-562

Structurele effecten

Bij de analyse van de resultaten van de Jaarrapportage 2017 is gekeken naar mogelijke structurele effecten. Bij het opstellen van de Perspectiefnota 2019 tot en met 2022 wordt rekening gehouden met de uitkomsten van de Jaarrapportage.

Analyse verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage

De Jaarrapportage sluit met een negatief resultaat van € 562.000. In de Najaarsrapportage werd uitgegaan van een positief resultaat van € 226.000.

Lasten en -batensoorten (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Kapitaallasten	21.544	21.711	21.695	21.925
Personeelslasten	22.250	22.187	21.840	20.412
Gebruiks- en verbruiksgoederen	4.884	5.021	5.092	4.635
Energiekosten	3.527	3.295	3.433	2.623
Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen	984	1.122	1.152	1.004
Onderhoud door derden	7.923	7.610	7.077	7.233
Diensten door derden en bijdragen aan derden	14.459	14.249	14.498	14.746
Toevoegingen aan voorzieningen	787	155	-	1.092
Toevoegingen aan reserves	632	590	-	181
Aandeel en doorberekende kosten	-	-	-	-
Afschrijving van boekverliezen	-	-	-	153
Onvoorzien	-	-	10	-
Totaal lasten	76.990	75.940	74.797	74.004
Baten				
Rentebaten	138	87	87	277
Dividenden / boekwinsten	632	590	-	181
Baten personeel	1.012	962	769	951
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	11.960	12.008	12.223	12.906
Waterschapsbelastingen	59.390	59.269	58.673	58.594
Bijdragen van derden	215	219	226	479
Onttrekkingen aan voorzieningen	381	317	248	1.530
Onttrekkingen aan reserves	1.015	1.007	844	1.145
Doorberekeningen aan investeringen	1.685	1.707	1.727	1.285
Totaal baten	76.428	76.166	74.797	77.348
Saldo van baten en lasten	-562	226	-	3.344

In de kolom Begroting 2017 na begrotingswijziging staan de begrotingscijfers inclusief de wijzigingen uit de Najaarsrapportage 2017. Deze wijzigingen zijn tot stand gekomen na analyse per programma. De Najaarsrapportage is in de vergadering van het algemeen bestuur op 25 oktober 2017 vastgesteld.

Onderstaand wordt op kosten- en opbrengstensoort een nadere analyse gegeven. In de analyse zijn enkele kosten- c.q. opbrengstensoorten samengevoegd.

Lasten

Kapitaallasten (V € 167.000)

Rentebaten (V € 51.000)

Kapitaallasten en rentebaten (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Rente	4.411	4.508	4.639	4.964
Afschrijving van activa	17.133	17.203	17.056	16.961
Totaal lasten	21.544	21.711	21.695	21.925
Baten				
Rentebaten	138	87	87	277
Totaal baten	138	87	87	277
Saldo baten en lasten	21.406	21.624	21.608	21.649

a. Rentelasten (V € 97.000)

Dit betreft de aan de activa toegerekende omslagrente. Deze bestaat grotendeels uit externe rente (ca. € 4,3 miljoen) en heeft betrekking op aangegane langlopende geldleningen alsmede rente van in rekening-courant opgenomen gelden en kasgeldleningen. Het restbedrag (€ 0,1 miljoen) heeft betrekking op interne rente, zijnde de berekende rente over de eigen financieringsmiddelen.

De rentelasten over 2017 belopen nagenoeg het niveau van de najaarsrapportage. In de begroting is, op basis van de in het verleden afgesloten geldleningen en gebruik makend van de eigen financieringsmiddelen, het rentepercentage (omslagpercentage) voor reeds gedane investeringen becijferd op 2,28. In de najaarsrapportage is voor dit percentage het niveau van het jaarplan aangehouden. Het werkelijke percentage komt uit op 2,25.

b. Afschrijving van activa (V € 70.000)

De afschrijvingslasten komen lager uit dan bij de najaarsrapportage was voorzien.

c. Rentebaten (V € 51.000)

Dit betreft hoofdzakelijk interne rente, namelijk de berekende bespaarde rente over het eigen vermogen en de voorzieningen. Deze post was aan de lage kant geraamd. De rente over het eigen vermogen wordt niet toegevoegd aan de reserves.

Personeelslasten (N € 62.000)**Personeelsbaten (V € 49.000)**

Personeelslasten en -baten (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Salariskosten en sociale lasten	19.362	19.551	19.369	17.993
Personeel van derden	1.399	1.379	650	954
Overige personeelslasten	1.489	1.257	1.821	1.465
Totaal lasten	22.250	22.187	21.840	20.412
Baten				
Baten personeel	1.012	962	769	951
Totaal baten	1.012	962	769	951
Saldo baten en lasten	21.238	21.225	21.071	19.461

a. Salarissen en sociale lasten

Deze post bestaat de salariskosten en sociale lasten van het personeel in loondienst alsmede de uitkeringen aan voormalig personeel en bestuur. De directe loon kosten zijn circa € 0,2 miljoen lager. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de lagere bezetting en omdat de begrote CAO-stijging niet heeft plaatsgevonden in 2017, anderzijds is er wel sprake geweest van enige premiestijging bij de pensioen- en sociale lasten.

b. Personeel van derden

Deze post heeft betrekking op vervanging wegens langdurig zieken en zwangeren, inhuur van derden op vacatureruimte en inhuur van derden wegens extra werkzaamheden.

De post valt iets hoger uit dan de raming bij de najaarsrapportage, dit in verband met extra ziektevervangingskosten.

c. Overige personeelslasten

Ten opzichte van de najaarsrapportage laat deze post een nadeel zien van ruim € 0,2 miljoen. Dit nadeel is ontstaan op de posten studie- en opleidingskosten en de daarmee samenhangende dienstreizen.

d. Personeelsbaten

De baten hebben betrekking op opbrengsten als gevolg van uitgeleend personeel en/of inzet op door derden gefinancierde projecten in 2017. De baten vallen ten opzichte van de najaarsrapportage € 50.000 gunstiger uit.

e. Per saldo

De organisatie heeft op 1 januari 2017 een formele formatie van 264,9 fte. In het jaarplan 2017 is gerekend met een formatiebezetting van 277,4 fte. De werkelijk bezetting bedroeg op 1 januari 2017 271,1 fte en op 31 december 2017 279,1 fte. De gemiddelde bezetting in 2017 bedroeg 275,2 fte. Per saldo zijn de personeelslasten en -baten ten opzichte van de najaarsrapportage nagenoeg gelijk. Ten opzichte van de primitieve begroting is het verschil per saldo € 0,2 miljoen (voordeel).

Gebruiks- en verbruiksgoederen (V € 137.000)

Gebruiks- en verbruiksgoederen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Gebruiks- en verbruiksgoederen	4.884	5.021	5.092	4.635
Totaal lasten	4.884	5.021	5.092	4.635

In de najaarsrapportage zijn de lasten van de gebruiksgoederen met € 0,1 miljoen naar beneden bijgesteld.

Einde boekjaar wordt een voordeel ten opzichte van de begroting na wijziging zichtbaar van nagenoeg € 0,1 miljoen. Dit vindt op hoofdlijnen zijn oorzaak in een besparing op de kosten voor aankoop onderhoudsmateriaal.

Energiekosten (N € 232.000)

Energie en water (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Energie en water	3.527	3.295	3.433	2.623
Totaal lasten	3.527	3.295	3.433	2.623

Per ultimo boekjaar leveren deze kosten een nadeel op van ca. € 0,2 miljoen.

De kosten voor dieselolie op de gemalen is hoger dan geraamd € 0,2 miljoen. De energiekosten op het watersysteembeheer bleven redelijk binnen budget. Op het zuiveringsbeheer is een nadeel ontstaan als gevolg van uitstel van toepassing van de wetgeving op het gebied van complexbepaling regulerende energiebelasting. In samenspraak met de Unie van Waterschappen is dit onderdeel in onderzoek bij de Belastingdienst.

Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen (V € 138.000)

Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belasting (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Huren, pachten en rechten	530	642	670	604
Verzekeringen	296	294	297	244
Belastingen	158	186	185	156
Totaal lasten	984	1.122	1.152	1.004

Deze posten laten per saldo een voordeel zien van ruim € 0,1 miljoen. Het betreft een besparing op de overige huurkosten.

Onderhoud door derden (N € 312.000)

Onderhoud door derden (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Onderhoud door derden	7.923	7.610	7.077	7.233
Totaal lasten	7.923	7.610	7.077	7.233

Bij de najaarsrapportage is deze post met € 0,5 miljoen naar boven bijgesteld. Per ultimo boekjaar is er sprake van een overschrijding ten opzichte van het najaar van € 0,3 miljoen. Dit wordt met name veroorzaakt door extra onderhoudskosten op de dijkmagazijnen, op de rioolwaterzuiveringsinstallaties en aan het materieel.

Overige diensten door derden / bijdragen aan derden (N € 210.000)

Diensten en bijdragen derden (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Overige diensten door derden/bijdragen aan derden	14.459	14.249	14.498	14.746
Totaal lasten	14.459	14.249	14.498	14.746

In de najaarsrapportage is de post overige diensten door derden / bijdragen aan derden met ruim € 0,2 miljoen naar beneden bijgesteld. Einde boekjaar wordt een nadeel zichtbaar van € 0,2 miljoen. Dit wordt op hoofdlijnen veroorzaakt door kosten als gevolg van schades (€ 0,3 miljoen), afvoer slib en afvalwater (€ 0,2 miljoen) en exploitatiekosten Hefpunt (€ 0,1 miljoen). Hier tegenover staan minder kosten voor technische en administratieve adviezen (€ 0,2 miljoen), alsmede voor overige diensten door derden (€ 0,2 miljoen).

Toevoegingen aan voorzieningen (N € 632.000)

Toevoegingen aan voorzieningen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Toevoeging pensioen- en wachtgelden bestuur	148	75	-	78
Toevoeging voorziening personeel	2	-	-	4
Toevoeging voorziening W.W.-rechten voormalig personeel	180	80	-	918
Toevoeging voorziening uitkering jubileum huidig personeel 25 en 40 jaar	37	-	-	92
Toevoeging voorziening wegen	420	-	-	-
Totaal lasten	787	155	-	1.092

De toevoeging aan de voorziening pensioen- en wachtgelden heeft betrekking op het dagelijks bestuur en bestaat uit rentetoevoeging en een dotatie die deze voorziening op gewenste niveau brengt.

De toevoeging aan de voorziening personeel bestaat uit rentetoevoeging.

De toevoeging aan de voorziening w.w.-rechten (voormalig) personeel betreft een dotatie en brengt deze voorziening op het gewenste niveau.

De toevoeging aan de voorziening uitkering jubileum huidig personeel 25 en 40 jaar betreft eveneens een dotatie en brengt deze voorziening op het gewenste niveau.

De toevoeging aan de voorziening wegen betreft een dotatie en brengt deze voorziening op het gewenste niveau.

Toevoegingen aan reserves (N € 43.000)

Toevoegingen aan reserves (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Toevoeging Algemene Reserve zuiveren	-	-	-	-
Toevoeging Algemene Reserve watersystemen	-	-	-	-
Toevoeging Bestemmingsreserve Beheer oude leidingen	632	590	-	181
Totaal lasten	632	590	-	181

De toevoeging aan de reserve beheer oude leidingen heeft betrekking op uitgekeerd dividend, de teruggaaf van dividendbelasting alsmede de gerealiseerde boekwinst op de in 2017 geliquideerde beleggingen.

Afschrijving van boekverliezen en onvoorzien (N € -)

Afschrijving van boekverliezen en onvoorzien (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Afschrijving van boekverliezen	-	-	-	153
Onvoorzien	-	-	10	-
Totaal lasten	-	-	10	153

Aanwending uit de post onvoorzien heeft in 2017 niet plaatsgevonden

Baten

Rentebaten (V € 51.000)

Dit resultaat is toegelicht bij de post kapitaallasten.

Dividenden / boekwinsten (V € 42.000)

Dividenden (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Baten				
Dividenden / boekwinsten	632	590	-	181
Totaal baten	632	590	-	181

Dit betreft de dividenduitkering (€ 242.000), teruggave van de dividendbelasting (€ 42.000) van de beleggingsmaatschappij waarin de gelden van het fonds oude leidingen (deels) waren ondergebracht. Tevens is hier verantwoord de in 2017 gerealiseerde boekwinst op de beleggingen (€ 348.000).

Baten personeel (V € 49.000)

Deze post wordt toegelicht bij de post personeelslasten.

Opbrengst werken voor derden en eigendommen (N € 48.000)

Werken voor derden en eigendommen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Baten				
Opbrengst werken voor derden	11.748	11.783	12.175	12.854
Opbrengst eigendommen	212	225	48	52
Totaal baten	11.960	12.008	12.223	12.906

In de najaarsrapportage was dit budget naar beneden bijgesteld met ca. € 0,2 miljoen.

Einde boekjaar wordt een gering nadeel ten opzichte van de najaarsrapportage zichtbaar.

Eenzijds is de inzet van personeel bij Hefpunt € 50.000 hoger dan verwacht, anderzijds is de vergoeding voor technische werkzaamheden en exploitatiekosten van de NAM-gemalen lager uitgevallen (€ 0,1 miljoen).

Waterschapsbelastingen (N € 301.000)

Waterschapsbelasting (bedragen x € 1.000) incl. toevoeging vz wegen en onttrekking AR	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Vershil met gew. begroting
Categorie				
Omslag gebouwd - buitendijks	88	54	93	34
Omslag gebouwd - binnendijks	19.127	19.307	19.069	-180
Omslag ongebouwd - buitendijks	4	5	8	-1
Omslag ongebouwd - binnendijks	5.668	5.687	5.690	-19
Omslag ongebouwd - wegen	175	595	586	-420
Omslag natuur	65	65	66	-
Ingezetenenomslag	8.641	8.433	8.394	208
Verontreinigingsheffing woningen	197	202	204	-5
Verontreinigingsheffing bedrijven	146	138	126	8
Zuiveringsheffing woningen	20.665	20.737	20.496	-72
Zuiveringsheffing bedrijven	4.973	4.827	4.720	146
Totale belastingopbrengst	59.749	60.050	59.452	301
Waterschapsbelasting verdeeld naar kostendragers (bedragen x € 1.000) excl. toevoeging vz wegen en onttrekking AR	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Vershil met gew. begroting
Watersysteembeheer				
Omslagen en verontreinigingsheffing	35.417	35.449	35.138	-32
Kwijtscheldingen	-756	-766	-901	10
Oninbare baten	-138	-197	-	59
Invorderingsrente / Vervolgingskosten	9	-	-	9
Totaal Watersysteembeheer	34.532	34.486	34.237	46
Zuiveringsbeheer				
Zuiveringsheffing	26.427	26.331	26.195	95
Kwijtscheldingen	-1.404	-1.304	-1.524	-99
Oninbare baten	-169	-243	-235	74
Invorderingsrente / Vervolgingskosten	4	-	-	4
Totaal Zuiveringsbeheer	24.858	24.784	24.436	74
Totaal opbrengsten waterschapsbelasting	59.390	59.269	58.673	120

Vershil waterschapsbelasting t.o.v. aangepaste begroting verdeeld naar 2017 en voorgaande jaren (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	2016 en vorige jaren	Totaal
Baten			
Omslag gebouwd - buitendijks	-	35	35
Omslag gebouwd - binnendijks	-	-72	-72
Omslag ongebouwd - buitendijks	-1	-	-1
Omslag ongebouwd - binnendijks	-	11	11
Omslag ongebouwd - wegen	-1	1	0
Omslag natuur	-	-	0
Ingezetenenomslag	-9	-	-9
Verontreinigingsheffing woningen	-4	-1	-5
Verontreinigingsheffing bedrijven	10	-2	8
Zuiveringsheffing woningen	-	28	28
Zuiveringsheffing bedrijven	-60	127	67
Totale baten	-65	127	62
Kwijtscheldingen / oninbaar / afkoop incassorisico	58	-	58
Totaal verschil t.o.v. begroting	-7	127	120

Bij de najaarsrapportage zijn de belastingopbrengsten per saldo naar boven bijgesteld met € 596.000. Ten opzichte van de najaarsrapportage laat het resultaat uiteindelijk een voordeel zien van € 120.000.

Per ultimo boekjaar wordt de voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren opnieuw vastgesteld. Dit heeft geleid tot een dotatie van € 307.000. Er is een bedrag van € 169.000 ten laste gebracht van de opbrengst zuiveringsheffing en € 138.000 ten laste van omslag gebouwd en ongebouwd.

Bij de begroting 2017 was het bedrag voor kwijtschelding geraamd op € 2,4 miljoen. In het najaar was de verwachting dat dit bedrag zou dalen naar € 2,1 miljoen. Uiteindelijk is voor een bedrag van bijna € 2,2 miljoen kwijtgescholden. Dit is € 0,2 miljoen hoger dan voorgaand jaar (2016: 2,0, 2015: € 2,0 miljoen en 2014: 2,0 miljoen).

Bij de begroting 2017 was rekening gehouden met een oninbaar bedrag van € 234.000. In het najaar was de verwachting dat dit bedrag zou stijgen naar € 440.000. In 2017 kwam het bedrag van oninbaarheid uit op € 307.000. Dit is minder dan voorgaand jaar (2016: € 423.000).

De post oninbaar loopt via een voorziening op de balans. De benodigde stand per ultimo 2017 bedraagt € 400.000.

Bijdragen van derden (N € 4.000)

Bijdragen van derden (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Baten				
Bijdragen van derden	215	219	226	479
Totaal baten	215	219	226	479

De bijdragen van derden komen nagenoeg op het niveau van de gewijzigde begroting uit.

Onttrekkingen aan voorzieningen (V € 64.000)

Onttrekkingen aan voorzieningen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Verschil
Baten			
<u>Bestuur</u>			
Uitkeringen pensioen / wachtgeld voormalig bestuur	80	132	-52
Vrijval agv actuariële berekening ultimo boekjaar	-	-	-
<u>Personeel</u>			
Onttrekking salaris voormalig personeel	32	30	2
Onttrekking rechten jubileum 25 en 40 jaar	63	85	-22
Vrijval voorziening (voormalig) personeel	1	-	1
Onttrekking WW-rechten voormalig personeel	205	70	135
Voorziening wegen	-	-	-
Totaal baten	381	317	64

De voorzieningen hebben betrekking op het voormalig en huidig bestuur van het waterschap c.q. de rechtsvoorgangers en personeel. In 2017 is er € 80.000 onttrokken voor pensioenen/wachtgelden (voormalig) bestuur en € 32.000 voor (voormalig) personeel.

Actuariële herberekening per ultimo boekjaar leidt voor de voorziening personeel tot een vrijval van € 1.000.

Tevens is er in 2017 aan jubileumrechten € 63.000 onttrokken en is er € 205.000 onttrokken wegens w.w.-rechten (voormalig) personeel.

Onttrekkingen aan reserves (V € 8.000)

Onttrekkingen aan reserves (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Vershil
Baten			
Onttrekkingen Algemene reserve			
Watersysteembeheer	-	-	-
Zuiveringsbeheer	780	780	-
Totaal ontrekkingen Algemene reserve	780	780	-
Onttrekkingen bestemmingsreserves Watersysteembeheer			
Projecten integraal waterbeheer	-	-	-
Waterberging Electraboezem	-	-	-
Baggeren overdiepte Hoendiep	171	163	8
Gemaal De Slokkert	39	39	-
Gemaal De Lieuw/Eemshaven	-	-	-
FES-gelden waterbodemsanering	-	-	-
Onderhoud kunstwerken	-	-	-
Muskusrattenbestrijding	25	25	-
Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied	-	-	-
Totaal ontrekkingen bestemmingsreserves Watersysteembeheer	235	227	-
Onttrekkingen bestemmingsreserves Zuiveringsbeheer			
Onderhoud kunstwerken	-	-	-
Beheer oude leidingen	-	-	-
Totaal ontrekkingen bestemmingsreserves Zuiveringsbeheer	-	-	-
Totaal baten	1.015	1.007	-

Een nadere toelichting op de ontrekkingen aan de reserves:

a. Algemene reserves

Ter dekking van de saldokosten van de taak zuiveren is, conform Jaarplan 2017, aan de algemene reserve zuiveringsbeheer € 780.000 onttrokken.

b. Baggeren overdiepte Hoendiep

Binnen het uitvoeringsprogramma baggeren 2011/2016 is, bij bestuursbesluit op 26 oktober 2016, besloten deze reserve in te zetten. Met name wegens vertraging in de aanbesteding is het baggerwerk pas in 2017 uitgevoerd en afgerond. Derhalve heeft onttrekking in voorliggend boekjaar plaatsgevonden. Het resterende bedrag (€ 8.000) is vrij gevallen ten gunste van de exploitatie.

c. Gemaal De Slokkert

Voor het gemaal De Slokkert wordt jaarlijks, conform Jaarplan 2017, een bedrag van € 39.000 aangewend voor de exploitatiekosten van dit gemaal.

d. Muskusrattenbestrijding

Conform besluitvorming (Jaarplan 2017) is een bedrag van € 25.000 aangewend. Dit in verband met extra inzet tijdens de speurperiode.

Doorberekeningen aan investeringen (N € 21.000)

Doorberekeningen aan investeringen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Baten				
Doorberekeningen aan investeringen	1.685	1.707	1.727	1.285
Totaal baten	1.685	1.707	1.727	1.285

De doorberekeningen aan investeringen hebben betrekking op:

- a. verzekeringspremies ten behoeve van projecten (€ 55.000); een nadeel van € 5.000 ten opzichte van de begroting na wijziging;
- b. doorberekening van uren die besteed zijn aan de als vervaardigingsprojecten aangemerkte investeringen (€ 1.244.000). Dit is € 73.000 hoger dan begroot als gevolg van meer inzet op technische vervaardigingsprojecten dan verwacht.
- c. doorberekening van de rente aan de als vervaardigingsprojecten aangemerkte investeringen. De toegerekende rente bedraagt € 387.000. Dit is € 89.000 lager dan geraamd.

In de door het algemeen bestuur in 2016 vastgestelde 'Nota financieel beleid 2016', als verdere uitwerking en detaillering van artikel 13 van de Verordening ex artikel 108 van de Waterschapswet, zijn de beleidsregels vastgelegd.

3.1 De exploitatierekening naar programma's

De exploitatierekening naar programma's bevat de gerealiseerde netto kosten van de programma's.

Het totaaloverzicht van de programma's ziet er als volgt uit:

in € 1.000	Lasten							Baten			Resultaat
	Kapitaal lasten	Personeels lasten	Goederen & diensten	Toev.res. & voorz.	Afschr.boek verliezen	Onvoorzien	Totaal lasten	Waterschaps belasting	Overige	Totaal baten	
Jaarrapportage 2017	21.544	22.250	31.776	1.420	-	-	76.990	59.390	17.038	76.428	-562
Jaarplan 2017 na wijz.	21.711	22.187	31.297	745	-	-	75.940	59.269	16.897	76.166	226
Jaarplan 2017	21.695	21.841	31.251	-	-	10	74.797	58.673	16.124	74.797	-
Jaarrapportage 2016	21.925	20.412	30.241	1.273	153	-	74.004	58.594	18.754	77.348	3.344
in € 1.000	Investerings										
	Bruto	Subsidie	Bijdr. res	Netto							
Jaarrapportage 2017	45.635	27.297	20	18.318							
Eindejaarsprogn. NJR	37.579	15.870	-	21.709							
Jaarplan 2017	74.434	46.075	-	28.359							
Jaarrapportage 2016	29.053	17.836	95	11.122							

Kostensoorten per programma (bedragen x € 1.000)	Lasten							Baten	Resultaat
	Kapitaal lasten	Personeels lasten	Goederen & diensten	Toev.Res.& Voorz.	Afschr.boek verliezen	Onvoorzien	Totaal lasten		
P1 - Waterveiligheid en rampenbestrijding	3.756	3.470	997	-	-	-	8.223	1.323	6.900
P2 - Voldoende en gezond water	6.304	5.032	7.287	-	-	-	18.623	1.185	17.438
P3 - Gezuiverd water	9.115	3.391	13.798	-	-	-	26.305	11.026	15.278
P4 - Water en maatschappij	1.304	3.191	1.876	367	-	-	6.738	1.022	5.716
P5 - Bedrijfsvoering	1.065	7.166	7.818	-	-	-	16.049	1.467	14.582
Belastingopbrengsten	-	-	-	420	-	-	420	59.390	-58.970
Resultaat voor bestemming	21.544	22.250	31.776	787	-	-	76.358	75.413	945
Toevoegingen aan bestemmingsreserves				632			632	-	632
Toevoegingen aan algemene reserves							-	-	-
Bijdragen uit bestemmingsreserves							-	235	-235
Bijdragen uit algemene reserves							-	780	-780
Mutatie op reserves				632			-	-1.015	-383
Resultaat nog te bestemmen	21.544	22.250	31.776	1.420	-	-	76.990	76.428	562

In het Jaarverslag onder hoofdstuk 2. Programmaverantwoording wordt een toelichting gegeven op bovenstaande cijfers. Aanvullend worden in hoofdstuk 3 onder 'Analyse verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage' de verschillen op de onderscheiden lasten en baten nader uitgewerkt.

3.2 De exploitatierekening naar kostendragers en de toelichting

De exploitatierekening naar kostendragers geeft per kostensoort de gerealiseerde netto-kosten en opbrengsten weer.

Per 1 januari 2009 vereiste de stelselwijziging (als gevolg van de nieuwe Waterschapswet) een aangepaste interne kostentoerekening systematiek. Als uitgangspunt is de in 2003 bestuurlijk vastgestelde notitie ter financiering per beleidsveld gehanteerd. Daarbij heeft een conversie naar de programma's plaatsgevonden. Verder is uitgegaan van het landelijke rekenmodel van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en de Unie van Waterschappen. Nadere bepalingen met betrekking tot de kostentoerekening zijn beschreven in het document 'Beleidsregels kostentoerekening 2009'. In 2014 heeft een evaluatie plaatsgevonden van de systematiek van kostentoerekening. Dit heeft geleid tot een voorstel tot aanpassing van de systematiek met ingang van 1 januari 2015. Dit voorstel is op 7 mei 2014 door het algemeen bestuur vastgesteld.

Rekening 2017 Watersysteembeheer

Exploitatierekening 2017 WATERSYSTEEMBEHEER (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017
Netto kosten	36.249	35.507	34.324
Bedrag voor onvoorzien	-	-	5
Algemene opbrengsten (dividend, rente)	-61	-28	-28
Totaal netto lasten	36.188	35.479	34.301
Belastingopbrengsten	35.417	35.449	35.138
Kwijtscheldingen	-756	-766	-901
Afkoop incassorisico / invorderingsrente	-129	-197	-
Netto belastingopbrengst	34.532	34.486	34.237
Resultaat voor bestemming	-1.656	-993	-64
Toevoeging aan bestemmingsreserves	-	-	-
Toevoeging aan algemene reserves	-	-	-
Bijdrage uit bestemmingsreserves	235	227	64
Bijdrage uit algemene reserves	-	-	-
Nog te bestemmen resultaat	-1.421	-766	0

De taak Watersysteembeheer sluit met een negatief saldo van € 1.421.000 tegen een verwacht negatief resultaat bij de najaarsrapportage van € 766.000. Het verschil van € 655.000 is op hoofdlijnen als volgt te specificeren:

Totaal netto lasten (N € 709.000)

Ten opzichte van de najaarsrapportage is het nadeel op de totale netto lasten ca. € 0,7 miljoen.

- *Programma 1. Waterveiligheid en rampenbestrijding*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op dit programma nagenoeg gelijk. Dit programma wordt voor 98,79% toegerekend aan de taak watersysteembeheer.
- *Programma 2. Voldoende en gezond water*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op dit programma ca. € 0,2 miljoen negatief. Dit wordt met name veroorzaakt door minder inzet van eigen personeel op de projecten. Dit programma wordt voor 100% toegerekend aan de taak watersysteembeheer.
- *Programma 4. Water en maatschappij*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op dit programma ca. € 0,1 mln negatief. De baten zijn lager uitgevallen (€ 0,1 mln). Dit programma wordt voor 63,31% toegerekend aan de taak watersysteembeheer.

- *Programma 5 Bedrijfsvoering*

Ten opzichte van de najaarsrapportage is het resultaat op dit programma nagenoeg nihil.
Dit programma wordt voor 51,89% toegerekend aan de taak watersysteembeheer.

In de netto lasten is tevens opgenomen de toevoeging aan de voorziening wegen (definitie/afbakening). Dit laat ten opzichte van de najaarsrapportage een nadeel zien van € 0,4 miljoen.

Belastingopbrengsten / kwijtschelding / oninbaar (N € 32.000) / (V € 78.000)

Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op de belastinginkomsten € 46.000 positief.
Een analyse van de belastingopbrengsten per kostendrager is in Hoofdstuk 2, paragraaf D.

Resultaat nog te bestemmen (N € 655.000)

Het uiteindelijke resultaat voor bestemming bedraagt € 1.656.000 negatief in plaats van € 993.000 negatief.

Er is rekening gehouden met een onttrekking van € 39.000 uit de bestemmingsreserve Gemaal De Slokkert voor exploitatiekosten en € 25.000 uit de bestemmingsreserve Muskusrattenbestrijding.
Tevens is rekening gehouden met een onttrekking aan de bestemmingsreserve baggeren overdiepte Hoendiep van € 171.000. In de najaarsrapportage was hiermee rekening gehouden.

In hoofdstuk 2 onder Rekeningresultaat wordt een nadere beschouwing gegeven over de bestemming van het resultaat 2017. Tevens is voor de kostendrager Watersysteembeheer een voorstel opgenomen voor de bestemming van het resultaat 2017.

Rekening 2017 Zuiveringsbeheer

Exploitatierkening 2017 - ZUIVERINGSBEHEER (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017
Netto kosten	24.857	24.631	25.270
Bedrag voor onvoorzien	-	-	5
Algemene opbrengsten (dividend, rente)	-710	-649	-59
Totaal netto lasten	24.147	23.982	25.216
Belastingopbrengsten	26.426	26.331	26.195
Kwijtscheldingen	-1.403	-1.304	-1.759
Afkoop incassorisico / invorderingsrente	-165	-243	-
Netto belastingopbrengst	24.858	24.784	24.436
Resultaat voor bestemming	711	802	-780
Toevoeging aan bestemmingsreserves	-632	-590	-
Toevoeging aan algemene reserves	-	-	-
Bijdrage uit bestemmingsreserves	-	-	-
Bijdrage uit algemene reserves	780	780	780
Nog te bestemmen resultaat	859	992	0

De taak Zuiveringsbeheer sluit met een positief saldo van € 859.000 tegen een verwacht positief resultaat bij de najaarsrapportage van € 992.000. Het verschil van € 133.000 is op hoofdlijnen als volgt te specificeren:

Totaal netto lasten (N € 165.000)

Ten opzichte van de najaarsrapportage is het nadeel op de totale netto lasten ca. € 0,2 miljoen.

- *Programma 1. Waterveiligheid en rampenbestrijding*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het resultaat op dit programma nagenoeg nihil.
Dit programma wordt voor 1,21% toegerekend aan de taak zuiveringsbeheer.
- *Programma 3. Gezuiverd afvalwater*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op dit programma ca. € 0,2 mln negatief.
Enerzijds zijn de baten hoger uitgevallen (€ 0,1 mln) en is er meer inzet van eigen personeel op de uitgevoerde projecten (€ 0,2 mln). Anderzijds zijn de kosten voor goederen en diensten € 0,5 mln hoger uitgevallen.
Dit programma wordt voor 100% toegerekend aan de taak zuiveringsbeheer.
- *Programma 4. Water en maatschappij*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het resultaat op dit programma nagenoeg nihil. Enerzijds is er meer toegevoegd aan de reserve (€ 0,1 mln) en anderzijds is er bespaard op de goederen en diensten (€ 0,1 mln).
Dit programma wordt voor 36,69% toegerekend aan de taak zuiveringsbeheer.
- *Programma 5 Bedrijfsvoering*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het resultaat op dit programma nagenoeg nihil.
Dit programma wordt voor 48,11% toegerekend aan de taak zuiveringsbeheer.

Belastingopbrengsten / kwijtschelding / oninbaar (V € 95.000) / (N € 21.000)

Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op de belastinginkomsten € 74.000 positief.

Een analyse van de belastingopbrengsten per kostendrager is in hoofdstuk 1.2, paragraaf D.

Resultaat nog te bestemmen (N € 133.000)

Het uiteindelijke resultaat voor bestemming bedraagt € 711.000 positief in plaats van € 802.000 positief. Er is rekening gehouden met een toevoeging van € 632.000 aan de bestemmingsreserve Fonds oude leidingen. Als gevolg van liquidatie van de twee beleggingen van de gelden binnen het fonds is er sprake van een bate wegens gerealiseerde boekwinst (€ 0,3 mln) en uitgekeerd dividend (€ 0,3 mln). Deze gelden zijn toegevoegd aan de bestemmingsreserve. Tevens is rekening gehouden met een in het jaarplan opgenomen onttrekking aan de algemene reserve van € 780.000.

In Hoofdstuk 3. onder Rekeningresultaat wordt een nadere beschouwing gegeven over de bestemming van het resultaat 2017. Tevens is voor de kostendrager Zuiveringsbeheer een voorstel opgenomen voor de bestemming van het resultaat 2017.

3.3 De exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

In onderstaande tabel worden de baten en lasten, die in de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten zijn opgenomen, vermeld in relatie tot de begroting na wijziging, de primitieve begroting en de jaarrekening 2016.

Exploitatieresultaat 2017

Lasten en -batensoorten (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017	Begroting 2017 na wijz.	Primitieve begroting 2017	Jaarrekening 2016
Lasten				
Rentelasten	4.411	4.508	4.639	4.964
Afschrijvingen	17.134	17.203	17.056	16.961
Subtotaal kapitaallasten	21.544	21.711	21.695	21.925
Salarissen huidig personeel en bestuurders	15.513	15.792	15.732	14.552
Uitkeringen aan voormalig personeel en bestuurders	256	226	226	207
Sociale lasten	3.849	3.759	3.637	3.441
Overige personeelslasten	1.233	1.031	1.595	1.258
Personeel van derden	1.399	1.379	650	954
Subtotaal personeelslasten	22.250	22.187	21.840	20.412
Gebruiksgoederen	1.139	1.184	1.076	961
Verbruiksgoederen	3.745	3.837	4.016	3.674
Energiekosten	3.527	3.295	3.433	2.623
Huren, pachten en rechten	530	643	670	604
Verzekeringen	296	294	297	244
Belastingen	158	185	185	156
Onderhoud door derden	7.923	7.610	7.075	7.233
Diensten door derden en bijdragen aan derden	14.459	14.248	14.498	14.746
Subtotaal goederen en diensten	31.776	31.297	31.251	30.241
Toevoegingen aan voorzieningen	787	155	-	1.092
Toevoegingen aan reserves	632	590	-	181
Onvoorzien	-	-	10	-
Afschrijving van boekverliezen	-	-	-	153
Aandeel en doorberekende kosten	-	-	-	-
<i>Voordelig resultaat</i>	-	226	-	3.344
Totaal lasten	76.990	76.166	74.797	77.348
Baten				
Rentebaten	138	87	87	277
Dividenden	632	590	-	181
Baten personeel	1.011	962	769	951
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	11.960	12.008	12.224	12.906
Waterschapsbelastingen	59.390	59.269	58.673	58.594
Bijdragen van derden	215	219	226	479
Onttrekkingen aan voorzieningen	381	317	248	1.530
Onttrekkingen aan reserves	1.015	1.007	844	1.145
Doorberekeningen aan investeringen	1.685	1.707	1.727	1.285
<i>Nadelig resultaat</i>	562	-	-	-
Totaal baten	76.990	76.166	74.797	77.348

Een nadere analyse op de kosten- en opbrengstsoorten is te vinden onder Hoofdstuk 3. 'Analyse verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage'. In de analyse worden enkele kosten- en opbrengstsoorten samengevoegd weergegeven.

3.4 De balans per 31 december 2017 en de toelichting

ACTIVA (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	15.906	15.121
Materiële vaste activa	181.067	179.056
Financiële vaste activa	264	264
Totaal vaste activa	197.237	194.441
Vlottende activa		
Kortlopende vorderingen	18.725	13.740
Overlopende activa	14.167	2.753
Liquide middelen	5.732	5.134
Totaal vlottende activa	38.624	21.627
Totaal activa	235.861	216.068

PASSIVA (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Vaste passiva		
Eigen vermogen:		
Algemene reserve	9.291	6.752
Overige bestemmingsreserves	8.019	7.597
Nog te bestemming resultaat	-562	3.344
Totaal eigen vermogen	16.748	17.693
Voorzieningen	4.456	4.050
Vaste schulden	173.862	151.396
Totaal vaste passiva	195.066	173.139
Vlottende passiva		
Netto-vlottende schulden	13.289	14.977
Overlopende passiva	12.581	22.015
Schulden aan bankiers	14.925	5.937
Totaal vlottende passiva	40.795	42.929
Totaal passiva	235.861	216.068

3.4.1 Toelichting op de balans

Algemeen

Met ingang van 1 januari 2009 is het Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) van kracht geworden, waarin de verslaggevingvoorschriften zijn vastgelegd.

De financieringsbronnen (taken) zijn watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. De algemene reserves zijn ingedeeld naar deze twee taken.

3.4.2 Waarderingsgrondslagen

Vaste activa

Onder de post immateriële activa zijn die activa opgenomen die niet stoffelijk van aard zijn en die niet onder de financiële vaste activa zijn opgenomen. Het betreft

- a. afsluiten geldleningen en het saldo van agio en disagio;
- b. onderzoek en ontwikkeling;
- c. bijdragen aan activa in eigendommen van derden:
  1. bedrijven;
  2. openbare lichamen;
  3. het Rijk;
  4. overigen;
- d. geactiveerde bijdragen aan het Rijk;
- e. geactiveerde bijdragen aan openbare lichamen;
- f. overige immateriële vaste activa.

Onder de materiële activa zijn investeringen opgenomen in verbeteringswerken ten behoeve van de primaire taken van het waterschap (keringen, watergangen, kunstwerken, zuiveringstechnische werken) en investeringen ten behoeve van de ondersteunende taken (bedrijfsgebouwen, tractie en automatisering).

De waardering van de vaste activa heeft plaatsgevonden op basis van de historische kostprijs/aanschafwaarde c.q. de verkrijgingsprijs, verminderd met subsidies / bijdragen van derden en met de gecumuleerde afschrijvingen. Het waterschap hanteert de lineaire afschrijvingsmethode op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Op de in 2000 overgedragen activa van de provincie Groningen (ZPG) wordt de annuïtaire afschrijvingsmethode toegepast.

Op basis van de artikelen 108 en 109 van de Waterschapswet is het algemeen bestuur verplicht bij verordening uitgangspunten voor het financiële beleid, het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie vast te stellen alsmede voor de controle hierop. In 2016 heeft actualisatie van het financiële beleid plaats gevonden. Nagegaan is hoe het bestaande beleid werkt ten opzichte van de praktijk en welke actuele ontwikkelingen een aanleiding kunnen zijn tot aanpassing. Op basis hiervan zijn de verordeningen 108 en 109 van de Waterschapswet geactualiseerd. Een nadere uitwerking van de regels voor overschrijding en rapportage, waardering en afschrijving van activa en weerstandsvermogen, risicomangement, reserves en voorzieningen, is vastgelegd in de 'Nota financieel beleid 2016'. De 'Nota financieel beleid 2016' is in werking getreden op 1 januari 2017 en vervangt in zijn geheel de 'Beleidsregels waardering en afschrijving van vast activa 2009'. Daarnaast heeft actualisatie van het Treasurystatuut plaats gevonden.

Bij de waardering van (I)MVA wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

In de toelichting op de balans worden de financiële vaste activa gespecificeerd in:

- a. kapitaalverstrekingen aan:
  - 1. bedrijven;
  - 2. openbare lichamen;
  - 3. overigen;
- b. leningen aan:
  - 1. ambtenaren;
  - 2. bedrijven;
  - 3. openbare lichamen;
  - 4. overigen;
- c. uitzettingen in 's Rijks schatkist met een oorspronkelijke looptijd van een jaar of langer
- d. overige uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer.

Bij de waardering wordt rekening gehouden met oninbaarheid.

Kortlopende vorderingen, overlopende activa en liquide middelen

In de toelichting op de balans worden de uitzettingen met een looptijd korter dan een jaar gespecificeerd in:

- a. uitzettingen bij bedrijven;
- b. uitzettingen in 's Rijks schatkist;
- c. overige uitzettingen;
- d. verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen;
- e. overige verstrekte kasgeldleningen.

In de toelichting op de balans worden onder de overlopende activa afzonderlijk opgenomen:

- a. nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen, waarbij onderscheid wordt gemaakt in ontvangsten van:
  - 1. de Europese Unie;
  - 2. het Rijk;
  - 3. provincies;
  - 4. overige openbare lichamen;
- b. overige nog te ontvangen bedragen alsmede vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.

In de toelichting op de balans worden onder de liquide middelen afzonderlijk opgenomen:

- a. kasmiddelen en cheques;
- b. positieve rekening-courantverhouding met 's Rijk schatkist;
- c. positieve rekening-courantverhoudingen met openbare lichamen;
- d. overige positieve rekening-courantverhoudingen;
- e. overige bank- en girotegoeden.

De activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, waarbij rekening is gehouden met mogelijk oninbare posten. Voor deze posten is een voorziening getroffen.

De beleggingen worden tegen kostprijs danwel lagere marktwaarde gewaardeerd.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit een algemene reserve en bestemmingsreserves.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn onderverdeeld naar voorzieningen ten behoeve van de taken van het waterschap en naar algemene voorzieningen.

Waardering van de pensioen voorziening bestuur vindt plaats tegen RTS ultimo 2017 (Ultimate Forward Rate (UFR) ultimo 2017, verlaagd met 2%. De jaarlijks indexatie is 2%. Als overlevingstabel is de AG-Prognosetafel 2016 van het Actuarieel Genootschap toegepast.

Waardering van de voorziening personeel en de rechten werkloosheidswet vindt plaats tegen nominale waarde.

Waardering van de rechten uitkering jubileum 25 en 40 jaar vindt plaats tegen toekomstige mogelijke aanspraken, welke contant zijn gemaakt tegen 3% rente (2016: 3%), waarbij rekening is gehouden met de kans van tussentijds vertrek.

Langlopende en kortlopende schulden

De schulden zijn op basis van de nominale waarde gewaardeerd.

In de toelichting op de balans worden de vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer gespecificeerd in:

- a. obligatieleningen van:
  1. andere openbare lichamen;
  2. overigen;
- b. onderhandse leningen van:
  1. openbare lichamen;
  2. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen;
  3. binnenlandse banken en overige financiële instellingen;
  4. binnenlandse bedrijven;
  5. overige binnenlandse sectoren;
  6. buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren;
- c. door derden belegde gelden;
- d. derivaten op vaste schulden;
- e. langlopende financiële leaseverplichtingen;
- f. waarborgsommen.

In de toelichting op de balans worden de netto-vlopende schulden met een looptijd korter dan één jaar gespecificeerd in:

- a. kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen (oftewel decentrale overheden);
- b. overige kasgeldleningen;
- c. negatieve rekening-courantverhouding met 's Rijk schatkist;
- d. negatieve rekening-courantverhoudingen met openbare lichamen;
- e. overige negatieve rekening-courantverhoudingen;
- f. derivaten op kortlopende geldleningen;
- g. negatieve bank- en girosaldi;
- h. schulden aan leveranciers;
- i. schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies;
- j. overige kortlopende schulden.

Overlopende passiva

In de toelichting op de balans worden de overlopende passiva gespecificeerd in:

- a. verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen;
- b. de ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, waarbij onderscheid wordt gemaakt in ontvangsten van:
  1. de Europese Unie;
  2. het Rijk;
  3. provincies;
  4. overige openbare lichamen;
- c. overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen.

Grondslagen ter bepaling van het resultaat

De lasten en baten zijn tegen nominale waarde opgenomen voor zover deze bedragen zijn toe te rekenen aan het verslagjaar. De lasten en baten worden verantwoord op het moment dat deze gerealiseerd zijn. Eventuele afwikkelingsverschillen over voorgaande jaren worden verantwoord in het jaar waarin deze verschillen blijken.

3.4.3 Activa

Op de balans worden de activa onderscheiden in vaste en vlottende activa, al naar gelang zij zijn bestemd om de uitoefening van de werkzaamheden van het waterschap al dan niet duurzaam te dienen. Als onderdeel van de vaste activa wordt de stand van zaken van het onderhanden werk weergegeven. Onderstaand wordt per activa soort de stand van zaken weergegeven.

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa € 15.906.000

Immateriële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1 jan. 2017	Onderhanden werk	Investing 2017	Afschrijving 2017	Bijdragen 2017	Boekwaarde 31 dec. 2017
Werken in exploitatie						
Onderzoek en ontwikkeling	1.666	584	-	477	-	1.773
Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen	2.366	206	-	639	-	1.933
Geactiveerde bijdragen aan het rijk	8.488	3.406	-	2.457	-	9.437
Overige immateriële vaste activa	1.535	500	-	402	-	1.634
Totaal werken in exploitatie	14.055	4.696	-	3.975	-	14.777
Onderhanden werken						
Onderzoek en ontwikkeling	449	-584	391	-	-128	128
Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen	63	-206	143	-	-	-
Geactiveerde bijdragen aan het rijk	-	-3.406	3.406	-	-	-
Overige immateriële vaste activa	554	-500	1.004	-	-57	1.001
Totaal onderhanden werken	1.066	-4.696	4.944	-	-185	1.129
TOTAAL IMMATERIËLE VASTE ACTIVA	15.121	-	4.944	3.975	-185	15.906

De post onderzoek en ontwikkeling heeft betrekking op diverse projecten, zoals het monitoringsproject Ommelanderzeedijk LiveDijk, onderzoeksprojecten (waaronder het waterstructuurplan), de studie Droge Voeten 2050 en het innovatieproject CADoS. Dit laatste project betreft een onderzoek naar het slibontwateringsrendement op de RWZI te Ulrum.

De verstrekte bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen betreffen bijdragen aan gemeenten in de kosten van de aanleg van randvoorzieningen rioolstelsels en aanleg in landelijke gebieden. De bijdragen kunnen worden teruggevorderd, indien de derde in gebreke blijft of het waterschap anders recht kan doen gelden op de activa die samenhangen met de investering. De post geactiveerde bijdragen aan het Rijk betreft de jaarlijkse bijdrage aan het hoogwaterbeschermingsplan HWBP.

In de post overige immateriële vaste activa zijn kosten van toetsingsprojecten, zoals veiligheidstoetsing regionale kering, alsmede de kosten voor de afgelopen verkiezingen en de aanschaf van software.

In de onderhanden werken is met name de veiligheidstoetsing van de primaire keringen opgenomen. Daarnaast zijn de in het kader van het initiëren van c.q. participeren in onderzoeken naar te nemen maatregelen 2016-2021 opgenomen. Deze geven deels invulling aan de voornemens uit het Waterbeheerplan.

Voor immateriële vaste activa worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

Afschrijvingstermijn immateriële vaste activa	Termijn
Onderzoek en ontwikkeling	5 jaar
Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen	5 jaar
Bijdrage aan activa in eigendommen van overheden *)	5 jaar
Overige	facultatief

*) Op basis van een onderbouwde redenering kan worden afgeweken van de aangegeven afschrijvingstermijn.

In bijlage A. worden de boekwaarden aan het begin en aan het einde van het boekjaar en het verloop in het boekjaar weergegeven.

Materiële vaste activa € 181.067.000

Materiële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1 jan. 2017	Onderhanden werk	Investing 2017	Afschrijving 2017	Bijdragen 2017	Boekwaarde 31 dec. 2017
Werken in exploitatie						
Gronden en terreinen	1.905	-	-	-	-	1.905
Vervoermiddelen en werktuigen	2.477	693	-22	488	-	2.660
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	1.766	22	-	454	-	1.334
Kantoren, woningen en werkplaatsen	5.453	-	-	305	-	5.148
Waterkeringen	1.458	71	-	75	-	1.454
Watergangen en kunstwerken	51.565	830	-	3.514	-	48.881
Gemalen watersysteembeheer	12.543	449	-	960	-	12.032
ZUIV - slibverwerkingsinstallaties	5.540	-	-	509	-	5.031
ZUIV - transportsysteem	24.120	1.823	-	1.866	-	24.077
ZUIV - zuiveringsinstallaties	53.701	256	-	4.702	-	49.255
Vaarwegen en havens	5.543	2.485	-	284	-	7.744
Totaal werken in exploitatie	166.071	6.629	-22	13.157	-	159.522
Onderhanden werken						
Gronden en terreinen	-	-	-	-	-	-
Vervoermiddelen en werktuigen	-	-693	693	-	-	-
Overige duurzame bedrijfsmiddelen *)	75	-22	69	-	-	122
Kantoren, woningen en werkplaatsen	-	-	-	-	-	-
Waterkeringen	11.175	-71	32.260	-	-26.209	17.155
Watergangen en kunstwerken	169	-830	2.010	-	-396	953
Gemalen watersysteembeheer	70	-449	1.226	-	-526	321
ZUIV - slibverwerkingsinstallaties	98	-	866	-	-	964
ZUIV - transportsysteem	372	-1.823	1.973	-	-	522
ZUIV - zuiveringsinstallaties	574	-256	1.190	-	-	1.508
Vaarwegen en havens	452	-2.485	2.033	-	-	-
Totaal onderhanden werken	12.985	-6.629	42.320	-	-27.131	21.545
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA	179.056	-	42.298	13.157	-27.131	181.067

Voor materiële vaste activa worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

Afschrijvingstermijn materiële vaste activa	Termijn
Gronden en terreinen	facultatief
Vervoermiddelen en werktuigen	7 jaar
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	facultatief
Kantoren, woningen en werkplaatsen	40 jaar
Waterkeringen	35 jaar
Watergangen en kunstwerken	25 jaar
Gemalen watersysteembeheer	30 jaar
Zuiveringstechnische werken – slibverwerkingsinstallaties	30 jaar
Zuiveringstechnische werken – transportsysteem	30 jaar
Zuiveringstechnische werken – zuiveringsinstallaties	30 jaar

Vaarwegen en havens	25 jaar
---------------------	---------

In bijlage A. worden de boekwaarden aan het begin en aan het einde van het boekjaar en het verloop in het boekjaar weergegeven. De informatie omtrent cumulatieve subsidies is niet doelmatig op te nemen in de staat van vaste activa. De informatie is echter bekend bij het waterschap.

Onderhanden werk € 22.674.000

Onderhanden werk vaste activa (bedragen x € 1.000)	Materiële vaste activa	Immateriële vaste activa	Totaal Vaste activa
Het verloop van het onderhanden werk is als volgt:			
Boekwaarde per 1 januari 2017	12.985	1.066	14.051
In 2017 in exploitatie genomen	-6.629	-4.696	-11.325
Investerings onderhanden werk 2017	42.320	4.944	47.264
Subsidies en bijdragen reserves	-27.131	-185	-27.316
Afschrijvingen op onderhanden werk 2017	-	-	-
Boekwaarde per 31 december 2017	21.545	1.129	22.674

Herbeoordeling van het onderhanden werk naar de onderscheiden activasoorten heeft geleid tot een onderlinge verschuiving in de beginbalans per 1 januari 2017.

Deze is als volgt (bedragen x € 1.000):

Materiële vaste activa	Onderhanden werk	Stand 1 jan. 2017	Ver- schuivingen	Stand 31 dec. 2016
	Waterkeringen		11.175	141
Gemalen watersysteembeheer		70	-141	211
	Totaal verschuiving materiële vaste activa	11.245	-	11.245

Onder het Hoofdstuk 2. 'Programmaverantwoording' van het jaarverslag wordt per programma een nadere toelichting gegeven op de uitgevoerde projecten. Voor de werken die aan het einde van het jaar nog een restantkrediet hadden, worden op hoofdlijnen de verwachtingen weergegeven over het vervolg van deze werken.

Het totaal aan nog beschikbare kredieten op onderhanden projecten bedraagt per 31 december 2017 € 188,6 miljoen (voor de out of pocketkosten), terwijl aan subsidies nog een totaalbedrag van € 123,3 miljoen wordt verwacht. In Bijlage C. van de jaarrapportage is opgenomen welke projecten het betreft.

In onderstaande tabel wordt per programma het onderhanden werk per 31 december 2017 weergegeven.

Programma (bedragen x € 1.000)	Totaal kosten krediet 2017	Totaal subsidie krediet 2017	Bestede kosten t/m 2017 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2017	Ovb restant kosten krediet naar 2018	Ovb restant subsidie krediet naar 2018
1 Waterveiligheid en Rampenbestrijding	262.613	182.221	94.411	60.856	168.201	121.366
2 Voldoende en Gezond Water	14.534	3.506	4.657	1.455	9.877	2.051
3 Gezuiverd Water	14.879	-	4.659	-	10.220	-
4 Water en Maatschappij	10	-	77	77	-67	-77
5 Bedrijfsvoering	605	-	240	-	365	-
Totaal	292.641	185.727	104.044	62.388	188.596	123.340

Financiële vaste activa € 264.000

Onder de post financiële activa zijn opgenomen de kapitaalverstrekking aan de Nederlandse Waterschapsbank N.V. en de N.V. Groninger Monumenten Fonds.

Financiële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Stand 31 dec 2017	Stand 31 dec 2016
Kapitaalverstrekingen aan:		
Bedrijven		
Nederlandse Waterschapsbank N.V.		
1.107 aandelen A à € 115,- nominaal en volgestort	127	127
170 aandelen B à € 460,- nominaal, waarop 25% gestort	20	20
Agio bij aankoop aandelen	7	7
	154	154
N.V. Groninger Monumenten Fonds		
110 aandelen à € 1.000,- nominaal en volgestort	110	110
Totaal kapitaalverstrekingen	264	264
Leningen aan:		
Overigen		
Waarborgsommen	-	-
Totaal geldleningen	-	-
Totaal financiële vaste activa	264	264

In bijlage B. worden de boekwaarden aan het begin en aan het einde van het boekjaar en het verloop in het boekjaar weergegeven.

VLOTTENDE ACTIVA

Kortlopende vorderingen € 18.725.000

Kortlopende vorderingen (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Betreft vorderingen op belastingdebiteuren:		
Debiteuren belastingen	11.424	9.173
af: voorziening oninbaar	-400	-336
Totaal vorderingen op belastingdebiteuren	11.023	8.837
Overige vorderingen		
Debiteuren	1.911	1.605
af: voorziening oninbaar debiteuren overig	-43	-43
Overige vorderingen	5.834	3.341
Totaal overige vorderingen	7.701	4.903
Totaal kortlopende vorderingen	18.725	13.740

Toelichting vorderingen op belastingdebiteuren

Het te vorderen bedrag Debiteuren belastingen per 31 december 2017 en de opbouw van de voorziening is als volgt:

Debiteuren belastingen (bedragen x € 1.000)	Vordering	Voorziening
Vordering en voorziening ultimo:		
Debiteuren voorgaande jaren	1.142	210
Debiteuren 2017	10.282	190
Totaal vordering en voorziening per 31 december 2017	11.424	400

De post Debiteuren belastingen betreft de vordering per 31 december 2017, als gevolg van aanslagoplegging. De vordering ligt boven het niveau van vorig jaar.

Wegens oninbaarheid is in 2017 in totaal € 243.000 afgeboekt op de voorziening. De voorziening is per ultimo boekjaar weer op het gewenste niveau gebracht, waarbij € 138.000 ten laste is gebracht van zuiveringsheffing en € 168.000 ten laste van omslag gebouwd en ongebouwd. De voorziening bedraagt per ultimo boekjaar € 400.000. Bij het bepalen van de voorziening wordt rekening gehouden met de financiële risico's die het waterschap loopt.

De invordering van de openstaande posten bij Hefpunt loopt volgens de in de SLA opgenomen gemaakte afspraken. Met behulp van prestatie-indicatoren wordt de voortgang per soort belastingopbrengst door Hefpunt gemonitord.

Toelichting overige vorderingen

De vorderingen op debiteuren ad € 1.911.000 zijn direct opeisbaar. De vorderingen onder de post debiteuren zijn ingeschat op invorderbaarheid en op basis van deze inschatting en ervaringscijfers is de hoogte van de voorziening dubieuze debiteuren bepaald. Deze post is ongewijzigd gebleven.

In de post overige vorderingen is een vordering op Hefpunt opgenomen van ruim € 4,9 miljoen voor de belastinginkomsten van december 2017. Deze zijn in januari 2018 door Hefpunt doorbetaald aan het waterschap.

Overlopende activa € 14.167.000

Overlopende activa (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Betreft vooruitbetaalde kosten van:		
Verzekeringspremies en onderhoudscontracten	22	130
Overige vooruitbetaalden kosten	-	17
Exploitatiekosten Hefpunt	-	-
Subsidies en bijdragen	13.092	1.819
Nog op te leggen aanslagen	1.053	787
Overige overlopende activa	-	-
Totaal overlopende activa	14.167	2.753

Vooruitbetaalde kosten zijn kosten die betrekking hebben op het jaar 2018, waarvan de betaling in het jaar 2017 heeft plaats gevonden.

De subsidies en bijdragen hebben betrekking op nog te declareren vorderingen wegens uitgevoerde werkzaamheden, alsmede bijdragen van derden in de exploitatiekosten, zoals de bodemdalinggemalen. De toename ten opzichte van vorig jaar wordt voornamelijk veroorzaakt door nog te ontvangen subsidiebedragen op de projecten van regionale keringen.

Voor nog op te leggen aanslagen tot en met 2017 is in totaal € 1,1 miljoen opgenomen. Op dit bedrag is een bedrag van € 0,3 miljoen in mindering gebracht wegens te verwachten kwijtschelding.

Liquide middelen € 5.732.000

Liquide middelen (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Betreft de volgende saldi per 31 december		
Kas en overige liquide middelen	1	1
ING-bank	2	2
NWB (rekening courant fonds oude leidingen)	5.703	465
APG Investment Services (belegging fonds oude leidingen)	-	4.641
Triodos Groenfonds	25	25
Totaal liquide middelen	5.732	5.134

Met ingang van 1-1-2014 is het schatkistbankieren ingevoerd. Er is een drempel van 0,75% van het begrotingstotaal van toepassing. Voor 2017 is dit ca € 560.000 gemiddeld gerekend over een kwartaal. Voor zover van toepassing wordt dagelijks het (positieve) saldo van de rekening-courant van het waterschap overgeboekt naar een NWB-bank rekening van het Ministerie van Financiën. In het vierde kwartaal van 2017 is sprake geweest van schatkistbankieren vanwege een tijdelijke overliquiditeit in verband met de afgesloten langlopende leningen van in totaal € 40 miljoen.

Het saldo van de NWB-rekening-courant 'Schatkistbankieren' bedroeg per ultimo boekjaar € 0.

3.4.4 Passiva

Op de balans worden de passiva onderscheiden in vaste en vlottende passiva. Onder de vaste passiva zijn afzonderlijk opgenomen het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer. Onder de post vlottende passiva zijn afzonderlijk opgenomen de vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar en de overlopende passiva. Onderstaand wordt per passiva soort de stand van zaken weergegeven.

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen € 16.748.000

Eigen vermogen (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Het eigen vermogen bestaat uit:		
Algemene reserves	9.291	6.752
Overige bestemmingsreserves	8.019	7.597
Nog te bestemmen resultaat	-562	3.344
Totaal eigen vermogen	16.748	17.693
Het nog te bestemmen resultaat 2016 is als volgt bestemd en verwerkt:		
Algemene reserves – Watersysteem		1.557
Algemene reserves – Zuiveren		1.762
Overige bestemmingsreserves		25
Totaal bestemming exploitatieresultaat 2016		3.344

Het exploitatieresultaat 2016 bedroeg € 3.344.000 positief. Bij vaststelling door het algemeen bestuur is een bedrag van € 1.557.000 toegevoegd aan de algemene reserve Watersysteem en is een bedrag van € 1.762.000 toegevoegd aan de algemene reserve Zuiveren. Aan de bestemmingsreserves is een bedrag van € 25.000 toegevoegd.

De bespaarde rente op het eigen vermogen wordt ten gunste gebracht van de exploitatie.

Algemene reserves € 9.291.000

Algemene reserves (bedragen x € 1.000)	Stand 31 dec 2017	Stand 1 jan 2017	Stand 1 jan 2016
De samenstelling van de algemene reserves is als volgt:			
Watersysteembeheer			
Watersysteembeheer	2.515	959	2.670
Zuiveringsbeheer			
Algemene reserve	6.776	5.794	5.216
Totaal algemene reserves	9.291	6.752	7.886
	Watersysteem beheer	Zuiverings beheer	Totaal
Het verloop van de algemene reserves is als volgt:			
Stand per 1 januari 2017	959	5.794	6.752
Exploitatieresultaat 2016	1.557	1.762	3.319
Toevoegingen 2017	-	-	-
Vermindering 2017	-	780	780
Stand per 31 december 2017	2.515	6.776	9.291

Algemene reserve watersysteembeheer

Van het resultaat voorgaand boekjaar is € 1.557.000, na besluitvorming, in 2017 toegevoegd aan deze reserve.

Per ultimo 2017 bedraagt deze reserve € 2.515.000.

De gewenste omvang van de reserve watersysteembeheer wordt beschreven onder Hoofdstuk 2., paragraaf E. Weerstandsvermogen van het jaarverslag.

Algemene reserve zuiveringsbeheer

Het resultaat voorgaand boekjaar ad € 1.762.000 is, na besluitvorming, in 2017 toegevoegd aan deze reserve.

Per ultimo 2017 bedraagt deze reserve € 6.776.000.

De gewenste omvang van de reserve zuiveringsbeheer wordt beschreven onder Hoofdstuk 2., paragraaf E. Weerstandsvermogen van het jaarverslag.

In bijlage D. wordt het verloop van de algemene reserves gedurende het begrotingsjaar weergegeven.

Overige Bestemmingsreserves € 8.019.000

Bestemmingsreserves (bedragen x € 1.000)	Stand 31 dec 2017	Stand 1 jan 2017	Stand 1 jan 2016	
De samenstelling van de bestemmingsreserves is als volgt:				
Watersysteembeheer				
1. Projecten integraal waterbeheer	287	287	287	
2. Baggeren overdiepte Hoendiep	-	163	155	
3. De Slokkert	279	301	323	
4. Onderhoud kunstwerken	26	26	26	
5. Gemaal De Lieuw/Eemshaven	145	145	145	
6. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied	201	201	201	
7. Waterberging Electraboezem	60	60	60	
8. FES waterbodemsan.	1.134	1.134	1.134	
9. Bijdrage Hoogwaterbeschermingsplan 2011	-	-	-	
10. Muskusrattenbestrijding	-	24	124	
Totaal watersysteembeheer	2.132	2.342	2.456	
Zuiveringsbeheer				
1. Vervroegde afschrijving activa zuiveren	30	30	30	
2. Onderhoud kunstwerken	96	96	96	
3. Reserve Beheer oude leidingen	5.739	5.106	5.078	
Totaal zuiveringsbeheer	5.865	5.232	5.204	
Algemeen				
1. Aankleding waterschapshuis	22	22	22	
Totaal algemeen	22	22	22	
Totaal bestemmingsreserves	8.019	7.597	7.682	
	Watersysteem	Zuiverings	Algemeen	Totaal
	beheer	beheer		
Het verloop van de bestemmingsreserves is als volgt:				
Stand per 1 januari 2017	2.342	5.232	22	7.597
Resultaatbestemming 2016	25	-	-	25
Toevoegingen 2017	-	831	-	831
Onttrekkingen 2017	-235	-199	-	-434
Stand per 31 december 2017	2.132	5.865	22	8.019

Onderstaand wordt per bestemmingsreserve aangegeven waarvoor deze is gevormd.

Watersysteembeheer

1. Projecten integraal waterbeheer

Deze reserve wordt aangewend voor projecten in het kader van het onderzoek verbetering vispassages zeegemalen. In het kader van dit onderzoek is in 2009 een bedrag van € 29.000 onttrokken. In 2010 zijn twee projecten gestart, waarvan de kosten (deels) ten laste zijn gebracht van deze reserve. In 2011 is een bedrag van € 42.000 onttrokken voor genoemd onderzoek. In 2013 is voor het vispasseerbaar maken van enkele boezemgemalen € 91.000 onttrokken. Overig onderzoek en hieruit voortvloeiende maatregelen zullen in de komende jaren plaats vinden. Hiervoor staat ultimo 2017 een bedrag van € 287.000 gereserveerd.

2. Baggeren overdiepte Hoendiep

Voor het baggeren van de overdiepte van het Hoendiep ter plaatse van de suikerfabriek is in het verleden een afkoopsom ontvangen. Vanuit de resultaatbestemming 2016 is rente toegevoegd. In 2016 is gestart met het baggeren van het Hoendiep. Bij bestuursbesluit op 26 oktober 2016 is besloten voor het onderdeel overdiepte deze reserve in te zetten. Aanvankelijk zou uitvoering in 2016 plaatsvinden. De uitvoering heeft zijn beslag gekregen in 2017. Ter dekking van deze kosten heeft een onttrekking plaats gevonden van € 163.000. Omdat de baggerwerkzaamheden van het Hoendiep hiermee waren afgerond, heeft vrijval ten gunste van de exploitatie plaats gevonden van het resterende bedrag (€ 8.000). Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve nihil.

3. De Slokkert

Deze reserve wordt de komende jaren aangewend voor de exploitatiekosten van het desbetreffende gemaal. Conform begroting is in het boekjaar € 39.000 ten laste van deze reserve gebracht. Vanuit de resultaatbestemming 2016 is rente toegevoegd. Gezien het specifieke karakter van deze bestemming blijft deze reserve gehandhaafd. Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve € 279.000.

4. Onderhoud kunstwerken

Voor de revisie van kwantiteitsgemalen is op deze reserve in 2011 € 47.000 onttrokken. Voor preventief onderhoud aan de Waterwolf is in 2012 € 59.000 onttrokken. In 2013 is hiervoor nog een bedrag van € 23.000 aan deze reserve onttrokken en ten gunste van de exploitatie gebracht. Conform besluitvorming is deze reserve tot een bedrag van € 120.000 geormerkt der dekking van kosten CE-markering. In dit kader is in 2013 € 88.000 onttrokken ten behoeve van het project asset beheer. In 2015 is, ter dekking van kosten CE-markering, conform besluitvorming € 7.000 onttrokken. Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve € 26.000.

5. Gemaal De Liew/Eemshaven

Bij resultaatbestemming 2008 is deze reserve ontstaan uit een schade-uitkering als gevolg van een calamiteit aan het gemaal De Liew. Tot op heden hebben hierop geen mutaties plaatsgevonden. Het herstel is uitgesteld omdat er sprake is van verplaatsing van het gemaal. Het gemaal De Liew is in 2016 verkocht. De reserve zal worden aangewend voor de aanleg van een vervangend gemaal in de Eemshaven. Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve € 145.000.

6. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied

Deze reserve is ontstaan uit een (restant) bijdrage over verschillende baggerprojecten binnen stedelijk gebied, waarvoor in het kader van de Subbied-regeling een bijdrage was aangevraagd. Op deze regeling is in totaal ruim € 1 miljoen ontvangen. Het restant ad € 297.000 is in 2010 ondergebracht in deze bestemmingsreserve en is bedoeld voor extra baggerwerk. Een deel van deze gelden, ad € 160.000, is in 2010 door het algemeen bestuur geormerkt voor het jaarlijks terugkerend (onderhouds)baggeren van de haven en de vaargeul van Noordpolderzijk. Gedurende 5 jaar wordt hiervoor € 32.000 onttrokken. Dit heeft tot nog toe plaatsgevonden in de jaren 2011, 2012 en 2013. In 2017 heeft deze onttrekking niet plaatsgevonden. Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve € 201.000.

7. Waterberging Electraboezem

Bij resultaatbestemming 2012 is deze reserve ontstaan uit de ontvangst van een afkoopsom met de afspraak dat dit bedrag zal worden ingezet op waterberging Electraboezem.
Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve € 60.000.

8. FES waterbodemsanering

Deze reserve is voortgekomen uit de sanering van de voormalige persleiding Groningen – Delfzijl. Het ministerie van VROM heeft aan dit project bijgedragen in de vorm van het beschikbaar stellen van subsidie (FES-gelden). Als voorwaarde voor het niet terug hoeven te betalen van de niet gebruikte FES-gelden is gesteld dat de vrijvallende middelen ingezet moeten worden voor bodemsaneringsprojecten. Bij algemeen bestuursbesluit is besloten om deze gelden te bestemmen voor de toekomstige waterbodemsanering van het Winsumerdiep en/of het Damsterdiep. In 2013 is bestuurlijk besloten een bedrag van € 1,1 miljoen te oormerken voor baggerwerkzaamheden ten behoeve van de realisatie van het Dijkpark Garmerwolde. Dit werk loopt door naar 2018.
Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve € 1,1 miljoen.

9. Muskusrattenbestrijding

Bij resultaatbestemming 2013 is deze reserve gevormd. In 2013 heeft het waterschap een afkoopsom ter hoogte van € 250.000 ontvangen ter afwikkeling van de overdracht van door de provincie Groningen overgedragen personeel voor de muskusrattenbeschrijving. Dit bedrag is ingebracht in deze reserve. In 2014 is een bedrag van € 26.000 onttrokken aan de reserve in verband met extra inzet van personeel in een piekperiode. In 2015 en 2016 is, conform besluitvorming, een bedrag van € 100.000 per jaar onttrokken in verband met extra inzet van personeel in de speurperiode. In 2017 is het restant van € 24.000 onttrokken ten behoeve van extra inzet van personeel.
Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve nihil.

Zuiveringsbeheer

1. Vervroegde afschrijving activa zuiveren

In 2017 hebben hierop geen mutaties plaatsgevonden. De activa voor deze reserve dient nog te worden benoemd. Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve € 30.000.

2. Onderhoud kunstwerken

Deze reserve dient met name ter dekking van de kosten voor CE-markering (€ 124.000). In 2012 is een bedrag van € 50.000 ten laste gebracht van dit project. Het restant ad € 74.000 is geoormerkt voor de kosten van CE-markering. Het resterende bedrag blijft beschikbaar voor overig (preventief) onderhoud. Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve € 96.000.

3. Beheer oude leidingen

Deze reserve is door de Provincie Groningen (dienst Zuiveringsbeheer Provincie Groningen) gevormd voor het opruimen van buiten gebruik gestelde leidingen binnen de provincie.

De waterschappen Noorderzijvest en Hunze en Aa's hebben de reserve in gemeenschappelijk beheer waarbij het dagelijkse beheer wordt uitgeoefend door het waterschap Noorderzijvest. In de "Gemeenschappelijke regeling samenwerking" zijn de afspraken betreffende het beheer en de bestemming van de reserve vastgelegd.

De waterschappen gaan er voorsnog vanuit dat de reserve na veertig jaar zal worden aangewend voor de amovering van de leidingen en dat de reserve dan van voldoende omvang is. Voortijdige onttrekkingen aan het fonds zullen het beoogde rendement negatief beïnvloeden. Er worden geen eigen middelen van de waterschappen toegevoegd.

De gevormde bestemmingsreserve kan niet zondermeer worden verdeeld over de beide waterschappen omdat de betreffende afzonderlijke persleidingen niet toe te rekenen zijn aan één van de beide waterschappen ten gevolge van grensoverschrijdend gebruik in het verleden.

Vanaf 1 juli 2002 waren de gelden van dit fonds belegd. In juni 2017 is vanwege afnemende omvang van de beleggingen door de fondsbeheerder besloten over te gaan tot liquidatie.

In 2017 zijn ontvangen dividenden, terugontvangen dividendbelasting en rente ten gunste van de bestemmingsreserve gebracht ter hoogte van € 284.000. Tevens is op liquidatiedatum per saldo een boekwinst ter hoogte van € 348.000 verantwoord.

De gelden van het fonds oude leidingen worden in rekening-courant gehouden.

Per ultimo 2017 is het saldo van deze reserve € 5.739.000.

Algemeen

1. Aankleding Waterschapshuis

In 2017 heeft hierop geen mutatie plaatsgevonden. Per ultimo 2017 bedraagt het saldo € 22.000.

In bijlage D. wordt het verloop van de bestemmingsreserves reserves gedurende het begrotingsjaar weergegeven.

Nog te bestemmen resultaat € - 562.000

In afwachting van de besluitvorming is het resultaat ad € 562.000 (negatief) afzonderlijk op de balans opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen.

Voorzieningen € 4.456.000

Voorzieningen (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
De samenstelling van de voorzieningen is als volgt:		
Claims openbare lichamen		
1. Voorziening (afbakening/definitie) wegen	420	-
	420	-
Arbeidsgerelateerde verplichtingen		
1. Pensioen (en wachtgeld) bestuur	2.400	2.332
2. Voorziening personeel	53	82
3. WW rechten voormalig personeel	1.194	1.220
4. Rechten uitkering jubileum 25 en 40 jaar	389	416
	4.036	4.050
Totaal voorzieningen	4.456	4.050
Het verloop van de voorzieningen is als volgt:		
Stand per 1 januari 2017	4.050	
Rentebijdrage	63	
Toevoegingen ten laste van de exploitatie	725	
Onttrekkingen ten laste van de voorziening	-382	
Stand per 31 december 2017	4.456	

Claims openbare lichamen

1. Voorziening wegen (afbakening/definitie wegen)

Op 12 december 2017 heeft de belastingkamer van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden de uitspraak inzake het geschil tussen belastingkantoor GBLT, optredend namens Waterschap Zuiderzeeland en Gedeputeerde Staten van Flevoland, van de Rechtbank Overijssel van 28 december 2016 bevestigd. Kern van de uitspraak is dat de afbakening wegen te ruim is genomen, deels onverhard is namelijk meegenomen. Het belastingkantoor GBLT zal tegen deze uitspraak nog in cassatie gaan bij de Hoge Raad. Noorderzijlvest slaat eveneens de wegen apart aan. Op de aanslagen tot 2017 is door één gemeente een bezwaar ingediend. Naar aanleiding van deze uitspraken is er na inventarisatie een voorziening opgenomen van ca € 0,4 miljoen. Deze voorziening heeft betrekking op de jaren 2014 tot en met 2017.

Arbeidsgerelateerde verplichtingen

1. Pensioen- en (wachtgeld)voorzieningen bestuur

De voorziening heeft betrekking op het voormalig en huidig bestuur van het waterschap c.q. de rechtsvoorgangers en personeel. In 2010 is voor het eerst de pensioenverplichting van de zittende bestuursleden opgenomen.

In januari 2013 heeft het dagelijks bestuur besloten de berekeningswijze van de contante waarde van de toekomstige pensioenverplichtingen met ingang van de jaarrekening 2012 aan te passen aan geactualiseerde grondslagen. De actuariële berekening wordt jaarlijks door een extern deskundige uitgevoerd.

De uitgaven voor pensioenen (en wachtgelden) voor bestuurders bedroegen in 2017 € 80.000. De toegerekende rente bedraagt € 61.000.

Per ultimo 2017 leiden de berekeningen tot een dotatie ter hoogte van € 88.000 op de pensioenverzekering van het dagelijkse bestuur.

2. Voorziening personeel

De voorziening heeft betrekking op (voormalig) personeel van het waterschap.

In januari 2013 heeft het dagelijks bestuur besloten de berekening van de contante waarde van de toekomstige verplichtingen met ingang van de jaarrekening 2012 jaarlijks door een extern deskundige te laten uitvoeren.

Ten aanzien van de voorzieningen pensioenaanspraken zijn de contante waarden per ultimo boekjaar van de pensioenaanspraken (inclusief aanspraken nabestaandenpensioen) en de wachtgeldverplichtingen berekend door een actuaaris. De grondslagen voor het berekenen van de contante waarde van de toekomstige pensioenverplichtingen zijn daarbij getoetst aan en afgestemd op de pensioen- en wachtgeldregelingen vastgelegd in de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (Wet Appa).

Aan (wachtgelden) voormalig personeel werd € 32.000 betaald. De toegerekende rente bedraagt € 2.000. Per ultimo 2017 leiden de berekeningen tot een vrijval van € 1.000.

3. W.W.-rechten voormalig personeel

De voorziening heeft betrekking op toekomstige lasten van voormalig personeel in het kader van de werkloosheidswet. Deze voorziening is nieuw gevormd in 2014.

Aan w.w.-uitkeringen voormalig personeel werd € 206.000 betaald.

Per ultimo boekjaar heeft een dotatie plaatsgevonden ter hoogte van € 180.000.

4. Rechten uitkering jubileum 25- en 40 jaar

De voorziening heeft betrekking op toekomstige lasten van huidig personeel in het kader van het recht op een jubileumuitkering bij 25- en/of 40 jaar overheidsdienst. Deze voorziening is nieuw gevormd in 2014.

Aan jubileumuitkeringen werd € 63.000 betaald.

Per ultimo boekjaar heeft een dotatie plaatsgevonden ter hoogte van € 37.000.

In bijlage D. wordt het verloop van de voorzieningen gedurende het begrotingsjaar weergegeven.

Vaste schulden € 173.862.000

Vaste schulden (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Het saldo van de vaste schulden bestaat uit:		
Onderhandse leningen binnenlandse banken	173.832	151.368
Waarborgsommen	30	28
Totaal saldo vaste schulden	173.862	151.396
Het verloop van de vaste schulden is als volgt:		
Stand per 1 januari:	151.396	
Opgenomen leningen	40.000	
Aflossing leningen	-17.536	
Ontvangen waarborgsommen	2	
Stand per 31 december	173.862	

De aflossingsverplichting in 2017 van de opgenomen leningen is € 17,5 miljoen.

In 2016 bedroeg deze verplichting € 17,7 miljoen.

De rentelast van de geldleningen, welke ten laste komt van 2017, bedraagt € 4.317.379.

De gewogen gemiddelde rentedruk bedroeg in 2017 3% (2016: 3,3%).

Per 31 december 2017 bedraagt de gewogen gemiddelde looptijd van de leningen 15,4 jaren (2016: 14,9).

In bijlage E. is een nadere specificatie van de vaste schulden en waarborgsommen opgenomen.

VLOTTENDE PASSIVA

Netto-vlottende schulden € 13.289.000

Netto vlottende schulden (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Betreft:		
Schulden aan leveranciers	6.763	7.935
Afdracht loonheffing en sociale premies	1.223	1.173
Afdracht BTW	94	56
Overige netto-vlottende schulden	5.209	5.813
Totaal netto-vlottende schulden	13.289	14.977

Schulden aan leveranciers € 6.763.000

De post "schulden aan leveranciers" heeft betrekking op nota's, die in 2017 zijn ontvangen en nog niet zijn betaald. Ultimo februari 2018 is deze post grotendeels betaald.

Afdracht loonheffing en sociale premies € 1.223.000

Betreft de in januari 2018 afgedragen loonheffing, sociale premies over december 2017.

Afdracht BTW € 94.000

Betreft de afdracht van de omzetbelasting over de maand december 2017.

Overige netto-vlottende schulden € 5.209.000

Dit betreft aangegane verplichtingen (leveringen) die in 2018 zijn gefactureerd en betaald. Onder deze post is een schuld aan Hefpunt opgenomen ter hoogte van € 155.000 opgenomen, die pas na 2017 betaalbaar hoeft te worden gesteld.

Overlopende passiva € 12.581.000

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Betreft:		
Verplichtingen		
Reservering restant verlofdagen	909	782
Transitorische rente	1.967	2.160
Overige overlopende passiva	-	-
Totaal verplichtingen	2.876	2.942
Overige vooruit ontvangen bedragen		
Vooruitontvangen bedragen	9.705	19.073
Totaal overige vooruitontvangen bedragen	9.705	19.073
Totaal overlopende passiva	12.581	22.015

De opgenomen verplichtingen zijn in het begrotingsjaar opgebouwd en deze komen in het volgende begrotingsjaar tot betaling of kunnen tot betaling leiden (verlofdagen). Deze laatste worden in principe niet uitbetaald.

De opgenomen post overige vooruit ontvangen bedragen komt ten bate van het volgende begrotingsjaar. Het betreft voornamelijk vooruit ontvangen subsidie Hoogwaterbeschermingsprogramma voor project Eemshaven-Delfzijl.

Schuld aan bankiers € 14.925.000

Schulden aan bankiers (bedragen x € 1.000)	31 dec 2017	31 dec 2016
Betreft de volgende saldi per 31 december		
Nederlandse Waterschapsbank (rekening courant)	9.925	5.937
Kasgeldleningen	5.000	-
Totaal schulden aan bankiers	14.925	5.937

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Betrekking hebbend op de materiële vaste activa zijn per ultimo 2017 investeringsverplichtingen aangegaan tot een bedrag van € 20,4 miljoen.

Voor de inzet van bedrijfsauto's zijn per ultimo 2017 operationele leaseverplichtingen aangegaan tot een bedrag van € 987.000. Voor de bedrijfswagens zijn meerjarige full operational leaseovereenkomsten afgesloten. Voor in totaal 39 bedrijfswagens zijn overeenkomsten afgesloten, voor 36 wagens met een looptijd van 6 jaar, voor 3 wagens met een looptijd van 5 jaar. De kosten hiervan in 2017 belopen € 0,3 miljoen.

Voor het begrotingsjaar 2017 heeft het waterschap een kredietfaciliteit bij de Nederlandse Waterschapsbank ter hoogte van maximaal € 17,2 miljoen.

Voor de rekening 'Schatkistbankieren' bij de Nederlandse Waterschapsbank is de intradaglimiet vastgesteld op € 5,0 miljoen.

Het waterschap fungeert, samen met de waterschappen Hunze en Aa's en Fryslân, als borg voor een lening van € 1,0 miljoen tegen 0,67% rente. Deze lening is op 17 december 2014 door Hefpunt aangegaan bij de Waterschapsbank en heeft een looptijd van 5 jaar. Het waterschap Noorderzijlvest staat voor 26% borg voor deze lening.

In 2015 heeft het waterschap een garantstelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor het doorlopend krediet ad. € 2,0 miljoen. Het aandeel van Noorderzijlvest bedraagt 3,2% (verhouding in aandeel contributie).

In 2017 heeft het waterschap een borgstelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor de hypothecaire lening ad € 6.0 miljoen. Het aandeel van Noorderzijlvest bedraagt 2,24%.

Vaststelling Jaarrapportage

Gerealiseerd resultaat kostendragers (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017
Kostendragers	
Watersysteembeheer	-1.421
Zuiveringsbeheer	859
Gerealiseerd resultaat 2017	-562

De Jaarrapportage 2017 is goedgekeurd door Astrium Accountants op 25 april 2018.

De Jaarrapportage 2017 is opgesteld door het dagelijks bestuur van het waterschap Noorderzijlvest en behandeld in zijn vergadering op 1 mei 2018,

B. Middel
dijkgraaf

W. Brenkman
secretaris-directeur

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur van het Waterschap Noorderzijlvest op 30 mei 2018,

B. Middel
dijkgraaf

W. Brenkman
secretaris-directeur

4. Bijlagen

A. Staat van vaste activa

Omschrijving van de kapitaaluitgaven	STAND 01-01-2017				MUTATIES IN 2017				STAND 31-12-2017				kapitaallasten (afschrijving en rente)		
	Aanschafprijs	Cumulatieve vermindering	Boe waarde	Overboeking OHW	Aanschafprijs Vermeer- deringen	Geactiveerde lasten	Vermin- deringen	Ontvangen subsidie	Bijdragen reserves	Afschrijving	Aanschafprijs	Cumulatieve vermindering		Boekwaarde	Rente
WERKEN IN EXPLOITATIE															
Immateriële activa															
Onderzoek en ontwikkeling	4.205.050	2.538.724	1.666.226	583.772	-	-	-	-	-	476.552	4.788.822	3.015.276	1.773.546	32.131	
Oeigige	2.621.620	1.066.788	1.534.832	500.290	-	-	-	-	-	401.709	3.121.910	1.488.497	1.633.413	30.014	
Bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen	9.989.413	7.633.413	2.366.001	206.470	-	-	-	-	-	639.179	10.205.883	8.272.592	1.933.292	685.223	
Geachteerde bijdragen aan het Rijk	13.786.318	5.286.172	8.488.145	3.405.841	-	-	-	-	-	2.457.264	17.192.159	7.755.436	9.436.722	163.339	
Verkeeringen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Totaal immateriële vaste activa	30.612.401	16.557.098	14.055.304	4.686.373	-	-	-	-	-	3.974.704	35.308.774	20.531.800	14.776.973	271.528	
Materiële activa															
Gronden en terreinen	1.940.301	35.785	1.904.516	-	-	-	-	-	-	488.341	1.940.301	35.785	1.904.516	42.852	
Vervoermiddelen en werktuigen	8.476.829	5.989.865	2.476.964	683.003	-	-	-	-	-	464.210	9.169.832	6.510.458	2.659.374	45.805	
Oeigige duurzame bedrijfsmiddelen	6.204.701	4.438.690	1.766.011	22.480	-	-	-	-	-	304.651	6.227.181	4.892.900	1.334.281	34.612	
Kantoren, woningen en werkplaatsen	13.396.394	7.943.520	5.452.875	-	-	-	-	-	-	74.551	13.396.394	8.248.171	5.148.223	119.282	
Watekeringen	2.144.959	687.193	1.457.766	71.378	-	-	-	-	-	3.514.108	10.272.662	59.391.706	48.880.956	31.961	
Watekeringen en kunstwerken	101.442.585	48.877.598	51.564.987	830.077	-	-	-	-	-	959.642	20.051.783	6.018.916	12.032.866	271.419	
Gemalen watersysteembeheer	19.602.670	7.059.274	12.543.395	448.113	-	-	-	-	-	509.159	22.825.694	17.794.922	5.030.772	118.900	
Zuiveringstechnische werken - silberwerkingsinstallaties	22.825.694	17.285.763	5.539.932	-	-	-	-	-	-	1.866.408	81.895.248	57.818.335	24.076.913	628.059	
Zuiveringstechnische werken - transportsysteem	80.072.013	55.951.927	24.120.088	1.823.235	-	-	-	-	-	4.701.701	126.073.988	76.818.535	48.255.453	2.388.113	
Zuiveringstechnische werken - zuiveringsinstallaties	125.817.915	72.116.834	55.701.082	256.073	-	-	-	-	-	283.637	9.586.118	1.841.087	7.744.031	5.857.080	
Vaargeven en havens	7.100.442	1.557.450	5.542.992	2.484.676	-	-	-	-	-	9.586.118	39.564.538	236.132.559	158.521.979	405.164	
Totaal materiële vaste activa	389.024.503	222.953.689	166.070.608	6.630.035	-	-	-	-	-	13.156.408	430.963.312	256.664.359	174.298.952	3.868.564	
Totaal werken in exploitatie	419.636.904	239.510.995	180.125.912	11.326.408	-	-	-	-	-	17.131.112	430.963.312	256.664.359	174.298.952	20.999.096	
ONDERHANDEN WERKEN															
Immateriële activa															
Onderzoek en ontwikkeling	3.222.423	2.773.079	449.344	-583.772	391.258	-	-	-	-	19.804	3.029.909	2.901.301	128.608	13.063	
Oeigige	554.023	-	554.023	-500.290	1.003.749	-	-	-	-	57.095	1.057.482	57.095	1.000.387	23.115	
Bijdragen aan activa in eigendom van overheden	63.000	-	63.000	-206.470	143.470	-	-	-	-	-	-	-	-	3.032	
Geachteerde bijdragen aan het Rijk	-	-	-	-3.405.841	3.405.841	-	-	-	-	-	-	-	-	38.316	
Verkeeringen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Totaal immateriële vaste activa	3.839.446	2.773.079	1.066.367	-4.686.373	4.944.318	-	-	-	-	19.804	4.087.391	2.958.396	1.128.995	77.526	
Materiële activa															
Gronden en terreinen	37.620	37.620	-	-	693.003	-	-	-	-	-	37.620	37.620	-	-	
Vervoermiddelen en werktuigen	-	-	-	-	693.003	-	-	-	-	-	-	-	-	7.796	
Oeigige duurzame bedrijfsmiddelen	75.000	-	75.000	-22.480	52.325	-	-	-	-	16.879	121.724	-	121.724	2.463	
Kantoren, woningen en werkplaatsen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Watekeringen	45.845.729	34.670.562	11.175.167	-71.378	31.561.979	698.507	-	-	-	26.209.206	78.034.837	60.879.768	17.155.069	316.602	
Watekeringen en kunstwerken	4.848.128	4.679.614	188.514	-830.077	1.819.158	191.085	-	-	-	396.271	6.028.304	5.075.885	952.419	21.719	
Gemalen watersysteembeheer	5.785.653	5.715.522	70.131	-449.113	1.136.085	90.407	-	-	-	526.314	6.562.982	6.241.836	321.146	9.349	
Zuiveringstechnische werken - silberwerkingsinstallaties	98.392	-	98.392	-	768.366	98.078	-	-	-	-	964.836	964.836	964.836	11.828	
Zuiveringstechnische werken - transportsysteem	372.388	-	372.388	-1.823.235	1.796.072	238.506	-	-	-	-	521.731	471.007	5.988.222	30.230	
Zuiveringstechnische werken - zuiveringsinstallaties	1.045.426	471.007	574.419	-256.073	1.000.797	188.079	-	-	-	1.979.229	1.979.229	471.007	1.988.222	26.050	
Vaargeven en havens	451.552	-	451.552	-2.484.676	1.922.720	110.383	-	-	-	-	-1	-	-1	32.665	
Totaal materiële vaste activa	58.559.888	45.574.225	12.955.663	-6.630.035	40.690.465	1.630.944	-	-	-	27.131.791	94.251.262	72.706.116	21.545.146	468.703	
Totaal onderhanden werken	62.399.334	48.347.404	14.051.930	-11.326.408	45.634.783	1.630.944	-	-	-	19.804	98.338.653	75.664.512	22.674.141	536.229	
TOTAAL GENERAAL ACTIVA	482.036.238	287.856.399	194.177.842	-11.326.408	45.634.783	1.630.944	-	-	-	19.804	529.301.965	332.328.871	196.973.093	4.404.813	
														21.555.925	

Bijlage A

B. Staat van financiële activa

STAAT VAN FINANCIËLE VASTE ACTIVA		Bijlage: B							
		STAND 01-01-2017		MUTATIES IN 2017		STAND 31-12-2017			
Omschrijving	Aanschafprijs	Verminderings cumulatief	Boekwaarde	Vermeerderingen	Verminderingen	Aanschafprijs	Verminderings cumulatief	Boekwaarde	Rente
Kapitaalverstrekkingen aan:									
Bedrijven									
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	154.127	0	154.127	0	0	154.127	0	154.127	3.998
WKC Holding B.V.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
N.V. Groninger Monumenten Fonds	110.000	0	110.000	0	0	110.000	0	110.000	2.854
Totaal kapitaalverstrekkingen	264.127	0	264.127	0	0	264.127	0	264.127	6.852
Leningen aan:									
Bedrijven									
Stichting Flood Control IJkdijk	0			0	0	0	0	0	0
Overigen	68	0	68	0	0	68	0	68	2
Totaal leningen	68	0	68	0	0	68	0	68	2
Totaal financiële vaste activa	264.195	0	264.195	0	0	264.195	0	264.195	6.854

C. Overzicht investeringskredieten per 31 december 2017

OVERZICHT ONDERHANDEN WERK 2017 EN OVERBOEKING NAAR 2018

Bijlage: C

Progr.nr	Programma Omschrijving	Proj.nr	Project Omschrijving	Totaal kosten krediet 2017	Totaal subsidie krediet 2017	Bestede kosten t/m 2017 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2017	Ovb restant kosten krediet naar 2018	Ovb restant subsidie krediet naar 2018
1	Waterveiligheid en Rampen-	453	Dijkpark Garnerwolde	8.005.000	-	4.284.039	17.621	3.720.961	-17.621
		515	Bijdr. Hoogwaterbeschermingsprogramma	17.371.718	-	17.164.227	-	207.491	-
		576	Dijkversterking Eemshaven-Delfzijl	128.255.893	118.500.143	41.832.180	38.381.910	86.423.713	80.118.233
		587	RK. Damwanden trace Woltersum-Bronssluis	17.252.914	14.834.000	13.712.727	13.545.728	3.540.187	1.288.272
		630	POV	1.243.384	1.143.384	318.043	301.039	925.341	842.345
		631	Veldmetingen	9.535.000	9.535.000	280.939	280.939	9.254.061	9.254.061
		635	RK. Lauwersmeergebied Voorbereidingsf.	887.176	-	423.410	-	463.766	-
		639	Toetsing primaire kering 2016-2023	1.187.500	-	807.163	-	380.337	-
		640	Update/ doorontw BOS Hoogwater	100.000	-	75.000	-	25.000	-
		642	Verbet. Lauwersmeerdijk Vierhuizergat	4.849.766	4.332.119	796.387	716.748	4.053.379	3.615.371
		650	RK. POK RWK	-	-	17.295	-	-17.295	-
		669	RK. Eemsk. Oostersluis Bronssluis (569.1)	13.285.008	10.274.054	2.719.883	1.767.238	10.565.125	8.506.816
		671	RK. Eemsk. Woltersum_Bloemhofbrug (569.3)	1.417.863	983.643	898.639	573.907	519.224	409.736
		672	RK. Eemsk. Bloemhofbrug-Appingedm (569.4)	25.855.023	19.705.506	3.636.646	2.421.223	22.216.377	17.284.283
		673	RK. Eemsk. Oude Eemskanaal (569.5)	3.767.145	393.457	829.076	535.524	2.938.069	-142.067
		674	RK. Eemskanaal 569.0	4.599.961	1.612.500	2.965.918	1.560.000	1.634.043	52.500
		679	RK. Overige keringen 677.VK	750.000	-	54.892	-	695.108	-
		681	RK. Damwanden Trace Woltersum 587.1	1.857.555	-	984.356	-	873.199	-
		682	RK. Damwanden Trace Woltersum 587.2	3.314.540	-	-	-	3.314.540	-
		683	RK. Damwanden Trace Woltersum 587.VK	1.274.991	-	787.564	753.656	487.427	-753.656
		686	RK. Hoogwaterveiligh. opgave 618.1.1/2/3	2.221.667	-	324.387	-	1.897.280	-
		687	RK. Hoogwaterveiligh. opg. 618.2.1 A	3.413.335	-	394.147	-	3.019.188	-
		691	RK. Robbengat-Camping (635.1) UITVOER.F	673.498	-	-	-	673.498	-
		692	RK. Zuideroog (635.2) UITVOER.F	2.272.677	-	-	-	2.272.677	-
		693	RK. Strandweg (635.3) UITVOER.F	5.487.857	90.750	-	-	5.487.857	90.750
		694	RK. Zoutkamp dorp (635.4) UITVOER.F	574.750	574.750	-	-	574.750	574.750
696	RK. Eskes/Catspold&Kollumerd (635.6) U.F	2.123.508	242.000	-	-	2.123.508	242.000		
701	RK. 618.VK	1.035.000	-	1.102.555	-	-67.555	-		
Totaal Veiligheid				262.612.729	182.221.306	94.411.472	60.855.532	168.201.257	121.365.774
2	Voldoende en Gezond Water	518	60 km Aanleg NVO	3.050.000	1.000.000	2.027.533	956.782	1.022.467	43.218
		600	Uitbreiding capaciteit Schapalsterzijl	350.000	-	89.524	-	260.476	-
		602	Beekherstel Oostervoortsediep F3	465.500	-	134.719	-	330.781	-
		606	Uit Deltaprogr Zoetwater	290.000	65.000	167.109	126.955	122.891	-61.955
		616	Aankoop maaiPADen '15,'16,'17	40.000	-	39.696	-	304	-
		621	Gebiedsinnr. ZWK KRW/DV	2.713.450	-	358.301	-	2.355.149	-
		623	Renov.elek. install. Spijksterpompen	350.000	-	86.394	-	263.606	-
		629	Vermindering emissie DAW	75.000	-	70.824	-	4.176	-
		636	4 KM nvo Reitdiep-Kommerzijl 2016	250.000	-	129.840	-	120.160	-
		637	2 km NVO Hoendiep Aduarderdiep	120.000	-	33.556	-	86.444	-
		638	Beschoeiingen+kade Usq'maar	475.000	235.000	347.032	-	127.968	235.000
		644	Vispasseerbaar maken Clev.sluisen	45.000	15.000	27.467	-	17.533	15.000
		645	Verw. kwant.gml GW en Rottegat	895.000	-	76.462	-	818.538	-
		646	Uitvoeringsprogramma peilbesl BD geb	100.000	100.000	-	-	100.000	100.000
		648	Paterswoldsemeer Inr. Moeraszone	175.000	-	-	-	175.000	-
		652	Herstel kades Schouwerzijl/Niezijl	80.000	-	10.034	-	69.966	-
		653	Waterstructuurplan Stadspark 2017	250.000	-	-	-	250.000	-
		654	Onderhoud Cleveringsluisen 2017-2020	3.200.000	1.600.000	797.389	370.784	2.402.611	1.229.216
		657	657 Vispassages Sterrebos 2017	340.000	306.870	63.750	-	276.250	306.870
		658	Uitbreiding gml HD Louwes	80.000	-	-	-	80.000	-
		660	Kade Damsterdiep Solwerderstraat	470.000	-	6.678	-	463.322	-
		662	Kennisontwikkeling watersysteem	60.000	-	57.785	-	2.215	-
		664	Voorb. Opt. Waterb. E- en P. maden	50.000	-	19.263	-	30.737	-
		690	Herinnr. Hogepandster/Startenhuizermaar	490.000	183.684	113.245	-	376.755	183.684
		702	Kades 2e schil BD3	120.000	-	-	-	120.000	-
		Totaal Voldoende en Gezond Water				14.533.950	3.505.554	4.656.602	1.454.522
3	Gezuiverd Water	584	MJA 3 zuiv maatregelen 2014	1.200.000	-	674.134	-	525.866	-
		585	RWZI Westerkwartier	700.000	-	23.923	-	676.077	-
		603	Renovatie rioolgemaal '15-'16	1.700.000	-	1.486.309	-	213.691	-
		605	Debietmeters afvalwaterketen	625.000	-	400.249	-	224.751	-
		612	CE AWK binnen NZV	550.000	-	370.143	-	179.857	-
		627	Vervangen procesautomatisering RWZ's	1.300.000	-	607.048	-	692.952	-
		628	Verv filterp real gnuisontw rwzi Gwolde	8.324.000	-	803.231	-	7.520.769	-
		651	Eindfase rgm persleiding HK 565	100.000	-	87.759	-	12.241	-
		659	Groot onderhoud rwzi GW 2017	250.000	-	228.853	-	21.148	-
		665	Nazorg persl. Uith.-Uith.meeden (507)	130.000	-	-22.167	-	152.167	-
		Totaal Gezuiverd Water				14.879.000	-	4.659.482	-
Maatschappij	656	EXPL_Implementatie Omgevingswet	-	-	57.095	57.095	-57.095	-57.095	
	663	EXPL_Ontwikkelingssamenw.'16-'21	10.000	-	19.804	19.804	-9.804	-19.804	
Totaal Water en Maatschappij				10.000	-	76.899	76.899	-66.899	-76.899
5	Bedrijfsvoering	538	Inrichten basisregistraties	100.000	-	20.934	-	79.066	-
		614	Implementatie E-HRM	100.000	-	83.556	-	16.444	-
		632	Implementatie Windows 10/ vern werkp	150.000	-	46.725	-	103.275	-
		641	DAMO	50.000	-	30.050	-	19.950	-
		666	Implementatie Onderhoudsbeheersysteem	150.000	-	37.026	-	112.974	-
		704	Gegevensbeheer op orde	55.000	-	21.659	-	33.341	-
Totaal Bedrijfsvoering				605.000	-	239.949	-	365.051	-
Eindtotaal				292.640.679	185.726.860	104.044.404	62.386.953	188.596.274	123.339.907

OVERZICHT VAN IN 2017 AFGERONDE / VERVALLEN PROJECTEN

Bijlage: C

Progr.nr	Programma Omschrijving	Proj.nr	Project Omschrijving	Totaal kosten krediet 2017	Totaal subsidie krediet 2017	Saldo projectkosten	Bestede kosten t/m 2017 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2017	Project gered Over/onder schrijding kosten	Project gered Over/onder schrijding subsidie	Saldo resultaat project
1	Waterveiligheid en Rampen- en Rampen- besrijding	599	Vervangen electrosloten Ommelzeedijk	250.000	-	250.000	207.736	-	42.264	-	42.264
2	Totaal Veiligheid			250.000	-	250.000	207.736	-	42.264	-	42.264
	Voldoende en	533	EXPL_Werkpakket 2 Ruim baan voor Vissen	647.256	629.137	18.119	689.305	689.305	-42.049	-60.168	18.119
		560	Li Peize onderhoudspaden	1.322.000	-	1.322.000	995.365	-	326.635	-	326.635
		566	Vispassages 2014	690.000	303.166	386.835	695.284	327.632	-5.284	-24.467	19.183
		607	GWA en beheeroptimalisatie	70.000	-	70.000	43.480	-	26.520	-	26.520
		611	Bijdrage proj. Smildegraven	126.000	-	126.000	-	-	-	-	-
		625	Aanpassingen Bo Da gml Den Deel	246.719	246.719	-	240.496	240.499	6.223	6.220	4
		634	Tractie 2017	700.000	-	700.000	693.003	-	6.997	-	6.997
		661	Bidragte inlaat Terolsteerkolk Lemmer	121.500	-	121.500	80.470	-	41.030	-	41.030
	Totaal Voldoende en Gezond Water			3.923.475	1.179.022	2.744.454	3.563.403	1.257.437	360.072	-78.415	438.487
3	Gezuiverd Water	558	CADoS rzzi Ulrum	875.000	349.000	526.000	874.985	391.411	15	-42.411	42.426
		619	Zonnepanelen	385.000	-	385.000	378.526	-	6.474	-	6.474
		633	Optimalisatie riooltransportleidingen	125.000	-	125.000	124.594	-	406	-	406
	Totaal Gezuiverd Water			1.385.000	349.000	1.036.000	1.378.105	391.411	6.895	-42.411	49.307
4	Water en	442	JG Onderzoeksprojecten 2009	452.000	-	452.000	449.972	22.076	2.028	-22.076	24.104
		544	E-overheid, updaten e-loket	60.000	-	60.000	58.365	-	1.635	-	1.635
		546	EXPL_MIRH Nicaragua/Honduras	960.000	960.000	-	805.427	805.427	154.573	154.573	-
		547	EXPL_IWRAP Kenya	100.000	100.000	-	45.079	45.079	54.921	54.921	-
		564	Groot onderhoud bruggen 14+15+16+2017	3.000.000	-	3.000.000	3.025.176	-	-25.176	-	-25.176
		643	Herstellen sluisfront Noordpolderzijl	100.000	25.000	75.000	99.567	-	433	25.000	-24.567
	Totaal Water en Maatschappij			4.672.000	1.085.000	3.587.000	4.483.585	872.581	188.415	212.419	-24.004
5	Bedrijfsvoering	539	Basisreg Grootisch Topografie	155.000	-	155.000	154.824	-	176	-	176
		554	Zaakgericht werken	192.000	-	192.000	183.196	-	8.804	-	8.804
		601	Digitaliseren facturenstroom	160.000	-	160.000	159.870	-	130	-	130
		620	Informatiebeveiliging	65.000	-	65.000	63.755	-	1.245	-	1.245
	Totaal Bedrijfsvoering			572.000	-	572.000	561.644	-	10.356	-	10.356
	Eindtotaal			10.802.475	2.613.022	8.189.454	10.194.473	2.521.429	608.002	91.593	516.409

D. Staat van reserves en voorzieningen

Omschrijving	Stand 1-1-2017	MUTATIES 2017					Stand 31-12-2017
		Vermeerderingen		Verminderingen		Extern	
		Rentetoevoeging	Overige intern/extern	Intern	Extern		
Algemene reserves							
<i>Watersysteembeheer</i>	959	-	1.557	-	-	2.515	
<i>Zuiveringsbeheer</i>	5.794	-	1.763	780	-	6.776	
Totaal Algemene reserves	6.752	-	3.319	780	-	9.291	
Bestemmingsreserves							
<i>Watersysteembeheer</i>							
1. Projecten integraal waterbeheer	287	-	-	-	-	287	
2. Baggeren overdiepte Hoendiep	163	8	-	171	-	-	
3. De Slokkert	301	17	-	39	-	279	
4. Onderhoud kunstwerken	26	-	-	-	-	26	
5. Gemaal De Liew/Eemshaven	145	-	-	-	-	145	
6. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied	201	-	-	-	-	201	
7. Waterberging Electraboezem	60	-	-	-	-	60	
8. FES waterbodemsan.	1.134	-	-	-	-	1.134	
9. Bijdrage Hoogwaterbeschermingsplan 2011	0	-	-	-	-	0	
10. Muskusrattenbestrijding	24	-	-	24	-	0	
Totaal Bestemmingsreserves	2.342	25	-	235	-	2.133	
Zuiveringsbeheer							
1. Vervroegde afschrijving activa zuiveren	30	-	-	-	-	30	
2. Onderhoud kunstwerken	96	-	-	-	-	96	
3. Reserve Beheer oude leidingen	5.106	-	632	-	-	5.739	
Totaal Zuiveringsbeheer	5.232	-	632	-	-	5.864	
Algemeen							
1. Aankleding waterschapshuis	22	-	-	-	-	22	
Totaal Algemeen	22	-	-	-	-	22	
Totaal Bestemmingsreserve	7.597	25	632	235	-	8.019	
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	14.349	25	3.952	1.015	-	17.311	
Algemeen							
Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen							
1. Pensioen (en wachtgeld) bestuur	2.332	61	88	-	80	2.400	
2. Voorziening voormalig personeel	83	2	-	1	32	52	
3. W.W.-rechten voormalig personeel	1.220	-	180	128	78	1.193	
4. Rechten uitkering jubileum 25 en 40 jaar	416	-	37	-	63	389	
Totaal Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen	4.050	63	305	129	252	4.036	
Watersysteembeheer							
Voorzieningen voor claims ingezetenen en bedrijven							
1. Voorziening tariefdifferentiatie wegen 2014 tm 2017	-	-	420	-	-	420	
Totaal Voorzieningen voor claims ingezetenen en bedrijven	-	-	420	-	-	420	
TOTAAL VOORZIENINGEN	4.050	63	725	129	252	4.456	

E. Staat van vaste schulden

STAAT VAN VASTE SCHULDEN 2017											Bijlage: E	
Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente %	Looptijd (jaren)	Vervaldag rentenota	Stand 1-1-2017	MUTATIES IN 2017		Vervaldag	Stand 31-12-2017	Betaalde rente	Verschuldigde rente per 1-1-2017	Verschuldigde rente per 31-12-2017	Ten laste van het boekjaar komende rente
					Vermeerderingen	Aflossingen						
1. Vaste geldleningen												
12.000.000	5,240%	15 jaar	04-06	799.999		799.999	04-06	0	41.920	24.118	0	17.802
13.000.000	4,015%	20 jaar	18-06	4.560.000		650.000	18-06	3.900.000	182.683	98.098	84.084	168.669
13.613.406	6,070%	20 jaar	18-01	2.722.681		680.670	18-01	2.042.011	165.267	157.117	117.837	125.987
13.613.406	5,870%	20 jaar	17-11	2.722.681		680.670	17-11	2.042.011	159.821	19.266	14.450	155.005
9.000.000	4,590%	30 jaar	01-10	6.300.000		300.000	01-10	6.000.000	289.170	72.094	68.661	285.737
10.000.000	4,315%	20 jaar	12-02	5.500.000		500.000	12-02	5.000.000	237.325	209.366	190.333	218.292
11.000.000	4,645%	30 jaar	01-10	8.066.667		366.667	01-10	7.700.000	374.697	93.418	89.171	370.450
2.000.000	3,640%	25 jaar	01-01;04;07;10	1.483.868		86.021	01-01;04;07;10	1.397.848	52.056	0	0	52.056
10.000.000	2,460%	9 jaar	01-07	4.444.445		1.111.111	01-07	3.333.334	109.333	54.816	41.112	95.629
10.000.000	2,740%	10 jaar	24-06	4.000.000		1.000.000	24-06	3.000.000	109.600	57.052	42.789	95.337
3.600.000	2,320%	10 jaar	01-09	1.440.000		360.000	01-09	1.080.000	33.408	11.075	8.306	30.639
10.000.000	3,540%	10 jaar	22-03	5.000.000		1.000.000	22-03	4.000.000	137.721	110.176	110.176	149.465
15.000.000	2,510%	10 jaar	03-04	9.000.000		1.500.000	03-04	7.500.000	225.900	168.342	140.285	197.843
15.000.000	1,780%	18-12	18-12	9.000.000		1.500.000	18-12	7.500.000	160.200	5.706	4.755	159.249
15.000.000	2,010%	10 jaar	19-2-2013	10.500.000		1.500.000	19-2	9.000.000	211.050	182.139	156.119	185.030
15.000.000	1,895%	10 jaar	17-07	10.500.000		1.500.000	17-7	9.000.000	196.975	91.038	78.032	185.969
10.000.000	1,880%	10 jaar	4-7-2013	7.000.000		1.000.000	4-7	6.000.000	131.600	64.899	55.627	122.328
33.337.375	3,953%	17 jaar	26-8-2013	33.337.375		0	26-8	33.337.375	1.317.826	458.531	458.531	1.317.826
10.000.000	2,090%	10 jaar	10-1-2014	8.000.000		1.000.000	10-1	7.000.000	167.200	162.619	142.292	146.873
10.000.000	1,080%	10 jaar	30-10	8.000.000		1.000.000	30-10	7.000.000	86.400	14.676	12.842	84.566
10.000.000	0,880%	10 jaar	7-1	9.000.000		1.000.000	7-1	8.000.000	79.200	77.898	69.243	70.545
0	1,135%	20 jaar	26-10	0	10.000.000	0	26-10	10.000.000	0	0	20.523	20.523
0	1,135%	20 jaar	26-10	0	10.000.000	0	26-10	10.000.000	0	0	20.523	20.523
0	1,135%	20 jaar	26-10	0	4.500.000	0	26-10	4.500.000	0	0	9.235	9.235
0	1,135%	20 jaar	26-10	0	15.500.000	0	26-10	15.500.000	0	0	31.811	31.811
251.164.187				151.367.717	40.000.000	17.535.138		173.832.580	4.510.631	2.159.989	1.966.737	4.317.379
2. Geldlening onder borgstelling waterschap												
a. Per 17 december 2014 heeft Helpunt een lening van € 1.000.000 afgesloten bij de NWB, tegen een rentepercentage van 0,67% en een looptijd van 5 jaar. Het waterschap staat voor een percentage van 26% borg voor deze lening.												
b. In 2015 heeft het waterschap een garantstelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor het doorlopende krediet ad € 2 miljoen. Het aandeel van Noorderzijlvest bedraagt 3,2%.												
c. In 2017 heeft het waterschap een borgtoestelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor de hypothecaire lening ad € 6.013.268. Het aandeel van Noorderzijlvest bedraagt 2,24%.												
2. Waarborgsommen												
Onderhoudsweg zeeveeing				26.302	460			26.762				789
Ontvangen waarborgsommen verrekijkers OZD				113	0			113				3
Ontv. Waarborgsommen toegang Garmenwolde				2.015	920			2.935				60
Totaal waarborgsommen				28.430	0	0		29.810	0	0	0	852

F. Berekening van het rente-omslagpercentage

BEREKENING VAN HET RENTE-OMSLAGPERCENTAGE

Bijlage: F

Gemiddeld geïnvesteerd bedrag	2017		
	Per 01-01	Per 31-12	Gemiddeld
Immateriële vaste activa	14.055	14.777	14.416
Materiële vaste activa	166.071	159.522	162.796
Onderhanden projecten	14.052	22.674	18.363
Financiële vaste activa	264	264	264
	194.442	197.237	195.839
Financieringsmiddelen			Per 1-1-2017
Algemene reserve cf overzicht reserves			6.752
Overige reserve cf overzicht reserves			7.597
Voorzieningen cf overzicht reserves			4.050
			18.399
Vaste geldleningen cf. schuldenoverzicht			151.368
Waarborgsommen cf. schuldenoverzicht			28
			169.795
Overschot/tekort aan vaste fin.middelen			
Financieringsmiddelen			169.795
Gemiddeld geïnvesteerd			195.839
Tekort aan middelen			26.044
Berekening rentekosten			
Rente geldleningen cf. schuldenoverzicht			4.317
Rente waarborgsommen cf. schuldenoverzicht			0
Rente financiële vaste activa rente onder baten			0
Rente rekening courant			-45
Bespaarde rente			
- waarborgsommen cf. schuldenoverzicht		1	
- algemene reserve		101	
- bestemmingsreserve		36	
Rentetoevoeging voorziening cf. overzicht reserves/vz		0	
			138
			4.410
Rente-omslag			
Het percentage van de rente-omslag bedraagt:			
		Gemiddeld geïnv. bedrag	Rente
Totaal		195.839	4.410
Af: Investerings met vaste rente (financiële vaste activa)		0	0
		195.839	4.410
Gemiddeld percentage		4.410	2,25%
		195.839	

G. Risicoparagraaf

RISICOPARAGRAAF WATERSCHAP NOORDERZIJLVEST - Jaarrekening 2017		Bijlage: G			
Nr.	Omschrijving risico	Ontstaan in	Status	Risico-kans	Financieel gevolg
1	Bij het ontstaan van het waterschap in 2000 is een fonds opgericht voor het verwijderen van niet meer in gebruik zijnde persleidingen. Het fonds is belegd in een obligatiefonds met een verwacht rendement van 5%-8%. Het werkelijke rendement kan hiervan afwijken wat gevolgen kan hebben voor de omvang van het fonds.	2000	In de Jaarrapportage wordt de actuele stand van het fonds opgenomen per ultimo van het betreffende jaar. De waarde van de belegging bedraagt ultimo december 2014 € 5,0 miljoen.	Laag	Als het fonds ontoereikend is dragen NZV en H&A's bij. Dit risico is opgenomen in de weerstandsparagraaf.
2	Door het dalen van de bodem en dus ook het waterpeil, komen houten funderingspalen met de paalkoppen boven water te staan. De paalkoppen verrotten met als gevolg dat de bovenliggende constructie kan verzakken.	2008	Dit probleem speelt met name bij de Electraboezem tweede schil.	Midden	De herstelkosten bedragen naar schatting € 800.000 (rapportage Grontmij 18 november 2008). Het is niet duidelijk of deze kosten te verhalen zijn. In 2017 wordt een project gestart om alle zaken rondom de bodemdaling in kaart te brengen en prioritering aan te brengen. Het eventuele financiële risico komt tlv de exploitatie.
3	Versnelde uitvoering waterveiligheidsopgave in het kader van de verbetering van de primaire waterkering Eemshaven-Delfzijl (12 km). Wordt versneld aangepakt i.v.m. problemen macro-stabiliteit binnenwaarts en de steenbekleding. Uitvoering van het project is voorzien in de periode 2016-2019. Risico van niet te verhalen meerkosten is aanwezig door onvoorzienne vertragingen als gevolg van procedures en onvoldoende zekerheid over volledige verhaalbaarheid op het Ministerie van Economische Zaken (aardbevingsbestendigheidscapient)	2013	Over de meerkosten voor het aardbevingsbestendig maken en houden van de zeedijk vinden constructieve besprekingen plaats met het Ministerie van I&M en de NAM. Deze gesprekken bevinden zich in een afrondende fase. In verband met de reeds genoemde factoren blijft er een potentieel restrisico voor het waterschap.	Midden	De hoogwateropgaaf in het project bedraagt € 117 miljoen. 90 procent en voor een deel 100% hiervan wordt gedragen door het Ministerie van I&M vanuit HWBP-gelden (kredietaanvraag AB 22/6/2016). Het waterschap heeft 10 procent risico dragende investering in de komende begroting(en) opgenomen. Het restrisico (investering) wordt geschat op maximaal € 5 miljoen en komt tlv de exploitatie. De kosten voor het aardbevingsbestendig maken zijn bij de kredietaanvraag geraamd op plm. € 40 miljoen. De meest recente gegevens laten een lagere opgaaf zien. Er wordt vanuit gegaan dat de kosten voor 100% worden vergoed.
4	Tussen de gemeente Appingedam en de bewoners van de Solwerderstraat is een discussie ontstaan over wie verantwoordelijk is voor het onderhoud en de vervanging van de houten walbeschoeiing langs het Damsterdiep. Het waterschap is hierbij zijdelings betrokken, alhoewel de beschoeiing in het kadastraal eigendom van het waterschap ligt. Op grond van de historie rond het gemeentelijk project Aanpak Stadskern Appingedam, heeft het waterschap geen actieve verantwoordelijkheid voor de betreffende boordvoorziening.	2013	In februari 2017 is definitief overeenstemming met de gemeente bereikt over de uitvoering. Het waterschap draagt maximaal 1/3 gedeelte bij in de kosten. Dit aandeel is begroot op € 0,7 miljoen. In het jaarplan 2017 is dit als een voorgenomen project opgenomen.	-	Hiermee is dit risico vervallen

Nr.	Omschrijving risico	Ontstaan in	Status	Risico-kans	Financieel gevolg
5	Kosten gemaakt voor het vernieuwen van de damwanden langs de Eemskanaalkade worden niet vergoed.	2015	In 2015 is gestart met het vernieuwen van de damwanden. De kosten hiervan worden ofwel gedragen door de NAM (aardbevingen) ofwel door Rijkswaterstaat (beheerder). In 2016 is het eerste gedeelte (nabij Woltersum) afgerekend. De opbrengsten hiervan zijn opgenomen in de jaarrekening. Inmiddels is gestart met de voorbereidingen voor de volgende dijkvakken. Er zijn nog geen definitieve afspraken met zowel NAM als RWS over de kostenverdelingen. Over 2015/2016 komt mogelijk nog een claim van de aanemer. De kosten hiervan worden deels doorbelast aan RWS/NAM.	Laag	De gemaakte kosten voor de anderen dijkvakken bedragen plm. € 1,3 miljoen, inclusief het eigen aandeel in de kosten. In de balans is geen vordering opgenomen omdat het onzeker is welke verdeelsleutel moet worden toegepast. Pas na het opstellen van de nadere ramingen (SSK-raming) worden de onderlinge verhoudingen duidelijk. Deze volgen in de loop van maart/april 2017. Het betreft een investering waardoor de toekomstige kapitaallasten worden beïnvloed.
6	Met ingang van 1 januari 2016 vallen de waterschappen onder de Wet Vennootschapsbelasting. Mogelijk dat er alsnog een schuld ontstaat over het jaar 2016.	2016	Voor 1 juni 2017 moet de aangifte ingediend worden. De inventarisatie vindt in de komende maanden plaats. Aan de Belastingdienst is op 2 februari 2017 een brief verzonden waarin is aangegeven dat naar onze mening geen sprake is van belastbare feiten. Tevens is er uitstel aangevraagd.	Laag	Ervaringen bij andere waterschappen laat tot dusverre zien dat er niet of nauwelijks sprake is van belastbare winst. Vooral snog is er vanuit gegaan dat Noorderzijlvest geen VPB behoeft te betalen.
7	In 2016 heeft de rechtbank Overijssel een uitspraak gedaan over een aangespannen procedure voor de afbakening van verharde openbare wegen. Kern van de uitspraak is dat de afbakening te ruim is genomen (deels is onverhard meegenomen). Dit heeft gevolgen voor alle waterschappen die wegen apart aanslaan.	2016	Noorderzijlvest slaat eveneens wegen apart aan. Op basis van een landelijke inventarisatie is 15 tot 50% teveel aangeslagen. Op de aanslagen tot 2016 is van 1 gemeente een bezwaar ingediend (over drie jaren). Vanaf 2017 kunnen meer bewaren worden verwacht.	-	Ultimo 2016 is er een beperkt financieel risico. Bij 15% te hoog aangeslagen is het toekomstig risico voor alle wegen in het beheergebied plm. € 90.000 (15% van opbrengst wegen ad € 0,6 miljoen).
8	Waterschappen komen in aanmerking voor lagere energiebelasting indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan (clustering). Tot op heden heeft Noorderzijlvest hiervan gebruik gemaakt. De Belastingdienst heeft aangekondigd vanaf 2016/2017 controles uit te voeren bij alle waterschappen. Aanleiding hiervoor is de afbakening bij de watersysteem objecten. Mogelijk kan het onderzoek leiden tot	2016	Noorderzijlvest heeft alle objecten van het watersysteem tot 2016 gezien als één cluster c.q. stroomgebied. De Belastingdienst doet in 2017 een landelijk onderzoek naar de toepassing van clustering van waterschapobjecten op basis van het Besluit Energiebelasting. Voor zuivering wordt het systeem van zuiveringskringen gehanteerd.	Laag	Dit risico is laag ingeschat omdat de wetgeving voor de clustering binnen watersysteem niet sluitend is (multi interpretabel). Daarnaast heeft de Belastingdienst aangegeven dat naheffing niet het doel is van de controle maar dat het ook niet geheel kan worden uitgesloten.
9	Openstaande schades kunnen niet worden verhaald	2015	Ultimo 2016 staan een aantal grotere schadeclaims nog open die niet afgedekt zijn door de eigen WA-verzekering. Het betreft: - graafschade perisleiding (2010); de geclaimde schade bedraagt € 31.000 - schade Eemskanaal leidingbreuk (2013); de geclaimde schade bedraagt € 100.000 - ingediende claim van een ingeland voor vermattingsschade € 93.000	Hoog	Op de balans zijn de eerste twee vorderingen opgenomen. De vordering voor de graafschade is volledig als dubieus opgenomen. De claim van de ingeland is nog in behandeling van de verzekering.

Normering risicokans (positief c.q. negatief):

Hoog = De kans op een financieel risico is hoog, maar nog onvoldoende zeker.

Midden = Kan uiteindelijk leiden tot een financieel risico.

Laag = Vermoedelijk geen financieel risico.

H. Vaststelling jaarrapportage

Gerealiseerd resultaat kostendragers (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2017
Kostendragers	
Watersysteembeheer	-1.421
Zuiveringsbeheer	859
Gerealiseerd resultaat 2017	-562

B. Middel
dijkgraaf

W. Brenkman
secretaris-directeur

I. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het algemeen bestuur van Waterschap Noorderzijlvest

A. Verklaring over de in de jaarrapportage opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Waterschap Noorderzijlvest te Groningen gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva van Waterschap Noorderzijlvest op 31 december 2017 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen van het waterschap, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de exploitatierekening naar programma's, naar kostendragers en naar kosten- en opbrengstensoorten over 2017;
2. de balans per 31 december 2017;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 20 september 2017 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Noorderzijlvest zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 769.900. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2017. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 57.740 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

B. Verklaring over de in de jaarrapportage opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- Overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit vereist is.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de voor het waterschap van toepassing zijnde vereisten in het Waterschapsbesluit en aan de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen van het waterschap, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol dat is vastgesteld door het algemeen bestuur, het Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

ZOETERMEER, 25 april 2018

Astrium Accountants BV

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "R.A.D. Knoester".

drs. R.A.D. Knoester RA